Liviu Rebreanu

Amândoi

Editura Bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

QUINTILIANUS

Capitolul I – CIUFU

— Oare ce-o fi păţit procopsitul de frate-meu ? zise Spiru Dăniloiu, uitându-se la nevastă-sa numai cu ochii, fără a întoarce capul. Că m-a întrebat popa Ilie de la biserica Sf. Nicolae... Zice că a trimis de trei ori la dânsul şi casa parcă ar fi pustie...?

Era luni seara, pe la mijlocul lui decembre. Stăteau la masă, singuri, soţii Dăniloiu, în sufrageria vastă, plină de mobile felurite, bufete şi servante încărcate de văsării, tacâmuri, bibelouri... Policandrul de cristal cu zeci de lumini ardea, ca totdeauna, cu un singur bec, pentru economie. Printre ceşti şi pahare, pe bufet, trona statueta de bronz a lui Napoleon, cumpărată de ocazie la Bucureşti. Deşi Dăniloiu era numai negustor şi nici nu făcuse armata, avea profundă venerație pentru marele împărat, ca dealtfel mai toţi negustorii şi alţi burghezi înstăriţi din Piteşti.

Cu coatele pe masă, ţinând în mâini un zdravăn picior de gâscă, bărbatul se oprise din molfăit, aşteptând parcă o explicație. Chipeş, înalt, avea fața bloncoasă, aspră şi mustăţi stufoase bulgăreşti mânjite de grăsime. Soţia lui, Vasilica, numai cu vreo opt ani mai mică, părea mai bătrână ca dânsul, cu părul ei împuţinat şi cărunt, cu obrajii plini de zgârcituri, mai ales în colţurile buzelor, încât gura semăna cu o pungă lipită subt nasul îngust şi ascuţit Ea isprăvise de mâncat şi, pe gânduri, cu un gest mecanic, strângea fărâmăturile de pâine dimprejurul tacâmului.

— Aoleu! făcu drept răspuns, tresărind. Tocmai adineaori vorbirăm şi noi, cu Solomia, despre dânşii, că n-au mai dat nici un semn de viaţă!

— Da, adevărat – dădu din cap Spira Sâmbătă dimineaţa m-am

întâlnit cu Ilarie la prăvălie şi de-atunci... Iar azi e luni!
Intră servitoarea cu un sifon pe care îl aşează pe masă, la îndemna stăpânului, alături de o sticlă de vin pe jumătate goală.
— Ce vorbeam noi, Solomie, despre ţaţa Miţa? întrebă doamna cu o mică satisfacţie. Vezi, şi dumnealui zice că nu-i lucru curat!
Servitoarea tresări ca şi d-na Dăniloiu adineaori şi se uită îngrozită la Spiru care o măsura cu o privire nehotărâtă. Ochii ei mari, albaştri, cu luciri aproape violete, păstrau o expresie blondă, catifelată, învăluitoare. Dealtminteri întreaga-i făptură era plăpândă şi fină, încât nimeni n-ar fi spus că e ţărancă. Potrivit de înaltă, mlădioasă şi cu mers de porumbiţă, braţele şi mâinile delicate, obrajii puţin palizi, buzele pline mereu umede, avea totuşi o înfăţişare melancolică, parcă în suflet ar fi purtat numai tristeţe. Când zâmbea se lumina ca o madonă, dar în vremea din urmă zâmbea tot mai rar.
— De câte ori nu mă cruceam şi eu cu Solomia: cum, Doamne, pot sta atât de singuri şi de părăsiţi? reluă Vasilica pe gânduri. La bătrâneţe omul are mai multe nevoi. Şi dumnealor sunt destul de bătrâni...
— Apoi dacă eu am şaizeci şi cinci, Ilarie trebuie să se apropie de şaptezeci şi patru-cinci – mormăi bărbatul cu gura plină. Iar Miţa cred că a bătut şi ea şaptezeci...
Se întrerupse, îşi pregăti tacticos un şpriţ, îl dădu de duşcă, îşi şterse gura şi mustăţile, apoi îşi drese glasul să continue....
Atunci însă se auzi zbârnâitul soneriei în coridor, atât de strident că toţi trei se cutremurară.
— Cine-o fi ? şopti d-na Dăniloiu după o tăcere. Ia vezi, Solomie!
Peste câteva clipe servitoarea anunţă pe un om din partea părintelui Ilie, care vrea negreşit să vorbească cu domnul.
— Ce-i, Mihai? întrebă Dăniloiu lăţindu-se pe scaun, ca să-şi dea mai multă greutate. Ce s-a întâmplat?,.. Te-a trimis părintele?
— M-a trimis, domnule Spirică—răspunse omul rămas lângă uşă. M-a trimis să vă spun că iar am fost la domnul Ilarie, a treia oară, şi tot degeaba. Poate nici n-or fi acasă.
— Ei, Doamne, n-or fi – interveni Vasilica supărată. Cum să nu fie acasă? Unde să fie?
— De, cucoană, ştiu eu ? făcu omul dând din umeri.
Se numea Mihai Ciufu şi era servitorul bisericii de mai mulţi ani. Ţăran îmbrăcat orăşeneşte, îndesat, cu capul colţuros şi mic, cu ochii căprui vicleni în fundul capului, gura mare cu dinţi puternici tătăreşti, falca de jos ieşită înainte, parcă mereu ar fi întins gatul – făcea o impresie neplăcută, mai ales că avea şi un glas mieros, nepotrivit cu înfăţişarea lui. Preotul Tănăsescu îl

lăuda însă că e harnic şi credincios.
— La urma urmelor s-ar putea să fi plecat la Bucureşti după vreo afacere —observă Dăniloiu. Au mai plecat ei şi altădată aşa, fără să sufle nimănui o vorbă.
Ciufu reluă cu glas blajin şi cu o uşoară nemul-ţumire pe faţă:
— De sâmbătă până acum eu am fost de trei ori, cum zic, dar n-aş putea jura nici într-un fel, nici într-altul...
— Nici sâmbătă n-ai găsit pe nimeni? se miră Dăniloiu. Pe la ce oră zici că ai fost sâmbătă? Că sâmbătă dimineaţa m-am întâlnit cu Ilarie şi am vorbit împreună cum vorbesc cu tine...
Servitorul aruncă o privire circulară oprindu-se pe rând la toţi trei cu o compătimire obosită, continuând apoi totuşi dulceag:
— Văd că d-voastră nu vreţi să mă credeţi parcă v-aş spune minciuni ori basme...
Lui Dăniloiu purtarea şi vorba servitorului i se păreau necuviincioase, iar plecăciunea prefăcută îl scoase din ţâţâni. Izbucni:
— Prost eşti, măi omule, ori eşti al dracului ? Ce umbli să mă îmbeţi pe mine cu apă rece?... Eu te întreb: când ai fost sâmbătă la frate-meu, la ce oră, ziua ori seara? Asta te întreb, idiotule, şi la asta să răspunzi!
Se sculase de pe scaun şi se îndrepta spre Ciufu, roşindu-se şi umflându-se, parcă ar fi pornit să-l plez-nească. Ştiindu-l iute la lovit şi cu mâna grea, d-na Dăniloiu sări să-l potolească:
— Astâmpără-te, Spirică, şi nu te necăji că-ţi face rău!... Lasă-l să povestească pe îndelete!...
Dăniloiu se linişti ca prin farmec. Se aşeză pe alt scaun, mai bufnind puţin şi măsurând cu ură pe servitorul care plecase ochii în pământ ca un călugăr şiret. Medicii l-au sfătuit de mult să nu se enerveze, pentru că, gras şi sângeros, e ameninţat să-l lovească odată damblaua.
— Eu aş vrea să spun, cucoană, că d-aia m-a trimis sfinţitul pe vremea asta de nici câinele să nu-l laşi pe-afară! zise Ciufu supus către Vasilica, trăgând cu coada ochiului spre Dăniloiu. Că a început un viscol şi un ger cum nici la Bobotează nu se pomeneşte...
— Bine, bine, cred, întrerupse doamna – dar nu mai lungi vorba prea mult, că ştii ce ne doare pe noi!
— Cum să nu ştiu, cucoană, păcatele mele! făcu servitorul cu importanţă. Că, Doamne fereşte, de s-ar fi întâmplat ceva, apoi d-voastră trebuie să aflaţi mai întâi şi să... Dumnezeu însă e bun şi mare şi poate să aibă milă de noi toţi...
Oftă adânc, parcă să sublinieze o durere tainică ori numai să

stârnească mai multă curiozitate. Gazdele nici nu luară seama, doar Solomia, mereu la spatele stăpânei, murmură cu glas pierdut...
— Doamne iartă-ne şi ne apără de toate păcatele!
D-na Dăniloiu cunoştea jalea şi durerea Solomiei. O dojeni ocrotitor:
— Ia taci, fată, nu mai supăra pe Dumnezeu cu tânguiri fără rost!
— Să vedeți cum s-a întâmplat – porni Ciufu repede ca şi când i-ar fi fost frică să nu piardă şirul. Alaltăieri, sâmbătă, poate să fi fost pe la nouă dimineața, cum ieşeam cu sfințitul să mergem în oraş, nici n-apucăm să facem cinci paşi, chiar în fața bisericii, ne întâlnim nas în nas cu domnul Ilarie Dăniloiu, fratele d-voastră, coane Spirică... Dumnealor s-au oprit, iar eu, după obraz, m-am dat nițel la o parte, dar auzeam ce vorbeau cum mă auziți d-voastră... Domnul Ilarie e efor la biserica noastră, că doar ştiți prea bine, şi fără iscălitura dumnealui nu-s bune socotelile sfințitului. Acu nu ştiu despre ce fel de socoteli o fi vorba, destul că părintele Ilie de vreo săptămână se tot roagă de domnul Ilarie să poftească la iscălit şi dumnealui tot făgăduieşte că are să vie negreşit, dar de venit nu vine. Dintr-una dintr-alta, sfințitul aduse iar vorba de socoteli şi domnul Ilarie îşi dă cuvântul că după prânz nici n-are să se mai odihnească, după cum îi e obiceiul de cincizeci de ani, ci va veni la datorie... Parcă-l aud şi acuma: „Să încheiem, părinte, să nu dea moartea peste mine şi să rămâi d-ta încurcat din pricina mea !" Sfințitul a râs: „Ehe, cucoane, de bătrâni ca d-ta moartea fuge mâncând pământul!" Aşa ne-am despărțit râzând. Dumnealui a trecut devale, spre casă, că suntem aproape vecini, iar noi am luat-o înainte, spre piață. Domnul Ilarie aducea un peşte subsuoară, ca în toate sâmbetele, că e mai ieftin sâmbătă decât vinerea... Sfințitul l-a aşteptat toată după-amiaza în zadar. Domnul Ilarie iar n-a venit. După ce am tras clopotele, părintele Ilie, cam supărat, m-a minat să-i aduc aminte că e aşteptat... Pe la amiazi, poate țineți minte, a început dintr-o dată o lapoviță cu vânt aspru de-ți îngheța sufletul. Greu îmi venea să ies pe o vreme ca aceea, dar porunca-i poruncă, m-am dus... Tocmai se îngâna ziua cu noaptea, că acuma se întunecă tare de timpuriu. Ajunsei la dumnealor, deschisei binişor portița şi o luai spre fundul curții. Nici o pâlpâire de lumină în casă, ori de zgomot şi nici un semn de viață... Mă cuprinse un urât de moarte, poate şi unde plecasem numai în haină de m-a pătruns până la os frigul şi umezeala, începui să strig: „Domnule Ilarie!... Coană Miți!"... Nimic. Mă oprisem tocmai în dreptul marchizei pe unde umblă boierii, dar

nu cu gândul să intru pe-acolo, că-mi cunosc lungul nasului, fără numai să văd dacă e cineva în casă. Strigând aşa în neştire băgai de seamă că uşa marchizei e doar trasă şi se mişcă uşor în bătaia vântului. Atunci ce-mi dete prin gând: ia să bat eu la uşă! Intrai în marchiză şi bătui întâi mai uşurel, pe urmă mai cu putere, şi iar strigai: „Coane Ilarie!... Domnule Dăniloiu!" Am stat aşa acolo, bătând şi strigând, poate câteva minute... Apoi dacă am văzut că nu răspunde nimeni, am gândit că n-or fi acasă şi-mi pierd timpul degeaba. Am închis frumos uşa marchizei, să n-o trântească vântul şi să spargă geamurile, şi am ieşit din curte... Părintele Ilie nu s-a mai necăjit sau n-a vrut să se arate faţă de mine. „Ei, zice, cine ştie ce-o fi avut şi dumnealor de nu-s acasă... Nu face nimica. Mâine să te duci, Mihai, îndată după sfânta slujbă, şi nici să nu te întorci fără dumnealui !" „Bine, zic, să mă duc, de ce să nu mă duc dacă trebuie?"... Sâmbătă noaptea a nins întâia oară ăst-an. După zloata şi viforniţa de peste zi chiar trebuia să ningă. Când m-am sculat zăpada era de jumătate de metru. Am muncit toată dimineaţa să fac pârtie în curte şi să curăţ în faţa bisericii...

Povestirea servitorului, prolixă şi sfătoasă, mulţumi şi pe Spiru Dăniloiu, care la fel istorisea când avea ceva mai de seamă. Baremi d-na Dăniloiu sorbea vorbele şi schimba, în răstimpuri, priviri de uimire sau de aprobare cu Solomia, adevărata ei confidentă, deşi Solomia acum participa mai puţin ca alteori la evenimentele familiare.

— De-abia pe la amiazi m-am putut repezi iar până la domnul Ilarie – continuă Ciufu cu aceeaşi sfătoşie. Intrai în curte, strigai, bătui la uşă, mă dusei şi prin dos să bat – degeaba, Linişte şi tăcere, ca şi ieri. Ce-o mai fi şi asta. Maică Precistă? Ia, zic, să mă uit niţel pe geam dacă nu sunt înăuntru? C-or fi oamenii bolnavi ori... Dar ţi-ai găsit! Geamurile îngheţate tun şi cu nişte flori groase şi frumoase parcă ar fi fost zugrăvite pe sticlă. Asta înseamnă ori că nici n-au dormit acasă, ori că au plecat dis-de-dimineaţă cine ştie unde... Ce să mai stau şi ce să mai încerc? când a aflat sfinţitul că iar n-am dat de dumnealui, s-a făcut borş şi m-a ocărât în toate felurile, parcă ar fi vina mea dacă domnul Ilarie nu-i acasă. „Nu, striga sfinţitul, că nici n-ai fost, ticălosule, unde te-am trimis, că nu se poate să nu-l găseşti în Piteşti pe Ilarie Dăniloiu!"... Azi-dimineaţă, după ce s-a potolit, o fi chibzuit ca şi d-voastră că poate să fie la mijloc vreo boală ori altceva şi, după prânz, m-a trimis iar, a treia oară, să mai văd ce mai e pe acolo... Ce să fie? Ca şi ieri şi ca alaltăieri. Pustiu şi tăcere. Degeaba strigi şi degeaba baţi... Şi aşa mi-a poruncit pe urmă să

vin să vă povestesc şi d-voastră ce şi cum s-au întâmplat lucrurile, că d-voastră ca rude de-aproape...
Tăcu brusc, încurcat, cu un surâs prostesc, ca şi când n-ar mai fi avut ce spune şi s-ar strădui zadarnic să mai găsească alte cuvinte.
După un răstimp, parcă s-ar fi trezit din piroteală, Dăniloiu îngăimă ostenit:
— Spune părintelui Ilie că-i mulţumim de interes şi să fie liniştit că Ilarie îşi cunoaşte obligaţiile şi n-are să-l lase încurcat...
— Poate s-o îndura Dumnezeu şi n-o fi nimic rău – adăogă Vasilica puţin plângător, deşi voia să pară calmă. Aşa băiete? Acuma du-te acasă, nu cumva să te aştepte părintele şi să se supere!
Femeia ar fi dorit să dezbată pe îndelete întâmplarea aceasta ciudată despre Ilarie şi Miţa, dar Spiru părea buimăcit de tot. Intr-adevăr bărbatul nu ascultase în realitate pe Ciufu cu interesul ce l-ar fi arătat altfel. După izbucnirea nervoasă, în vreme ce servitorul vorbea, s-a gândit mereu că a mâncat iar prea mult şi se simţea balonat, cu o somnolenţă bolnavă în tot corpul, părându-i-se că şi respiraţia s-a îngreuiat. Pe urmă îl prinse teama că are să i se facă rău, îi fu ruşine să se plângă şi mai ales să cheme un medic ca să-i dea ceva să previe ce ar putea să i se întâmple. Nici nu-i mai păsa de frate-său. când e în joc sănătatea lui, ce să-l doară necazurile altuia, fie chiar ale fratelui.
D-na Dăniloiu încercă să înfiripeze o convorbire, tocmai crezându-l abătut din pricina îngrijorării pentru Ilarie. Ba îi şi zise, ca să-l liniştească.
— Lasă-l încolo pe frate-tău, nu-ţi mai face inimă rea, că n-o fi nimic... N-ai văzut ce mutră de bandit avea servitorul popii?... mâine până-n ziuă mergem cu Solomia să vedem ce e... Dar mi se pare că nu ţi-e prea bine, Spiricăă? urmă deodată speriată. Aoleu, iar ai mâncat prea mult şi... Of, Doamne, că şi tu... Aide, stai cuminte unde eşti, să te trag niţel cu oţet aromatic, să te mai răcoreşti şi să te sprinteneşti...
Dăniloiu începu să geamă. întrebarea soţiei i se părea o confirmare a boalei. Se jură în gând că nu va mai mânca seara nimic. Cel mult un iaurt gol. (Jurământul se repeta de câte ori se simţea rău.) Răspunse blând, supus:
— Da, da... Fă cum crezi... Numai să nu mă doară...
— De ce să ne închipuim îndată crime şi răutăţi? zise Vasilica, obsedată de vorbele servitorului. Poate să nu fie nimic, poate să fie numai...

Capitolul II – STĂPÂNA CU SERVITOAREA

Până s-a întors Solomia de la piață, până au aşezat mâncările la foc, s-a făcut aproape nouă. D-na Dăniloiu stătea pe spini. A dormit mai prost ca de obicei şi s-a perpelit în aşternut cu gândurile din ce în ce mai negre despre Ilarie şi Mița. Presimțirile ei n-o înşelau niciodată. S-a sculat cu noaptea-n cap şi a cicălit mai vârtos pe Solomia, care însă nu lua în seamă parcă ar fi trăit pe altă lume. La plecare i-a găsit o nouă pricină să-i ajungă toată calea:

— Aoleu, Solomie, fată ori femeie ori ce eşti, ai început să porți salba de aur şi-n zilele de lucru? Te-am văzut şi ieri, şi nu te-am dojenit, credeam că o se te simți... Ai ajuns ca Păcală: un an de zile n-o pui deloc, pe urmă deodată nici n-o mai scoți de la gât... Erai fată cuminte şi potolită şi harnică de-ți era mai mare dragul. De când însă ți-a scos soarta pe Lixandru de ți-a sucit capul, nu mai e chip de înțeles cu tine. Te-a nenorocit Lixandru, fetițo, tu nu vezi şi nu simți? Poate că d-aia l-a şi bătut Dumnezeu de s-a îmbolnăvit şi zace de atâta vreme şi se topeşte...

— Lasă-l, cucoană, pe bietul Lixandru că n-are nici o vină! răspunse Solomia cu glasul înăbuşit şi fără să se uite la d-na Dăniloiu.

Zăpada de sâmbătă îmbrăcase tot oraşul într-o blană albă, rămasă încă aproape intactă şi curată. Doar pe străzile principale şi pe trotoare o mai murdăriseră săniile şi pietonii... D-na Dăniloiu mergea greu şi aluneca, încât Solomia trebuia s-o sprijine. Noroc că nu era departe până la Ilarie, de la ei, din strada Rosetti. Cotiră în strada Luceafărul, scurtă şi cu o pantă severă şi, pe lângă fântâna din fața casei primarului, traversară Piața Izvor drept spre strada Speranței. N-au întâlnit țipenie de om, ca şi când gerul ar fi zăvorât în casele lor pe toți oamenii.

Casele lui Ilarie Dăniloiu se cunoşteau de departe din pricina gardului înalt de scânduri, vopsit negru cu păcura cea mai ieftină. De pe trotoar se vedeau numai coroanele arborilor din

curte puşi parcă înadins să împiedece orice privire indiscretă a pătrunde înlăuntru. Devale, înspre casa familiei Secuianu, se ridica un zid de cărămidă, făcut odinioară de răposatul avocat care fusese bun prieten cu Ilarie. În partea cealaltă calcanul din spatele caselor măcelarului Mitică Ionescu alcătuia o adevărată pavăză şi se întindea de la stradă până în fundul curții
În fața portiței, cele două femei se opriră să răsufle.
— M-am obosit şi m-am încălzit de toată-s o apă – zise d-na Dăniloiu îngrijorată. Numai de n-aş răci, să mă mai aleg şi cu vreo boală după toate celelalte...
Solomia nu spuse nimic. După câteva clipe cucoana puse mâna pe clanța portiței. Clanța cedă, dar portița nu se deschise parcă ar fi fost priponită pe dinlăuntru. înainte de a se mira, îşi dădu seama şi împinse mai cu putere.
— De când a nins n-a mai intrat nimeni în curte – observă d-na Dăniloiu, adăogând mustrător: Aide, fată, pune umărul niţel că eşti tânără, nu mă lăsa pe mine să mă chinuiesc singură! Trebuie să fi înghețat şi zăpada şi....
Portița se răsuci în balamale cu un scrijălit peste zăpada geruită. în curte, pe subt pomii cu crengile înălbite şi până în fund printre cele două corpuri de case, se întindea sclipitor şi neprihănit covorul alb în care piciorul se scufunda până la genunchi
— Cum poate minți un om cu atâta neruşinare ? vorbi d-na Dăniloiu indignată şi lunecându-şi privirea peste albeața dureroasă. închide portița, Solomie, şi haidem să vedem noi cu adevărat ce s-a întâmplat, că minciunile lui Ciufu vezi şi tu cât prețuiesc !
D-na Dăniloiu mergea înainte. Scoarța înghețată a zăpezii troznea sub paşii care o sfărâmau. Solomia se silea să calce în urmele stăpânei sale ca să nu-i mai intre şi fărâmăturile de zăpadă peste ghete, fiindu-i şi altfel picioarele aproape înghețate. amândouă casele păreau într-adevăr pustii şi nelocuite. Vasilica se uita în toate părțile cu multă atenție, păşind din ce în ce mai rar, parcă s-ar fi pregătit pentru orice surpriză. lângă uşa marchizei se întoarse spre servitoare şi-i zise cu glas şoptit:
— Ia apropie-te, Solomie, şi intră şi tu în casă că eşti tânără şi...
Solomia rămăsese câțiva paşi în urmă. De acolo răspunse, dar atât de nătâng, că glasul ei împrăştie brusc liniştea ce stăruia ca o apăsare înăbuşitoare:
— Eu nu intru în casa asta, cucoană!... Poți să mă omori, dar nu intru!... Că mi-e frică şi mi-e urât şi nu pot intra, cucoană!...
— Taci, fată, taci, nu mai striga să ne audă vecinii! zise tot şoptit şi blând stăpâna, înfricoşată de izbucnirea ei. Te lăudai că eşti

curajoasă, dar dacă nu eşti, lasă că mie nu mi-e frică!
Servitoarea, rămasă pe loc, continua din ce în ce mai moale, cu o încăpățânare speriată ce se stingea:
— Nu pot, cucoană, nu pot... nu pot...
D-na Dăniloiu, încurajată parcă de spaima servi-toarei, deschise îndată uşa marchizei şi apoi începu să bată în uşa antreului. Din acelaşi loc, încremenită, Solomia o văzu intrând înlăuntru. Ar fi vrut să se apropie şi ea, dar picioarele îi erau înțepenite. îşi urmări însă stăpâna cu gândul şi cu urechea. îi auzi paşii în antreu, apoi mai slabi în dormitor. Peste câteva momente zgomotul pieri complect, semn că d-na Dăniloiu s-a oprit în fața unui spectacol care a îngrozit-o. în clipa următoare auzul încordat la paroxism al Solomiei prinse foarte desluşit un murmur: „Aoleu, nene Ilarie!... Acolo eşti?... D-ta eşti...? Pe urmă paşii, mai şovăitori, trecură mai departe, în sufragerie, în bucătărie, şi iar se poticniră. După câteva secunde vocea d-nei Dăniloiu se auzi mai clar, deşi sugrumată de spaimă. „Vai de mine şi de mine!... Amândoi !..”
Groaza din casă parcă ar fi năvălit afară pe uşile rămase deschise, cuprinse pe Solomia şi-i zgâlțâi su-fletul. Cu ochii mari țintă asupra marchizei, i se părea că a trecut un veac de când a intrat stăpână-sa şi nu mai iese. Voia s-o cheme şi nu mai avea glas, ca şi când frica i s-ar fi încleştat, ca un căluş, în beregată. Dar lacrimile începură a-i curge deodată atât de multe, că-i inundară obrajii. Aşa se pomeni apoi cu doamna iarăşi în uşa marchizei, pe fața ca varul cu groaza încrustată ca o mască. Vru să alerge spre dânsa, fericită că nu i s-a întâmplat nimic. Instinctiv îşi curmă avântul. Dealtfel d-na Dăniloiu închise uşor uşa antreului, apoi marchiza şi veni, clătinându-se puțin, la Solomia.
— Aici s-a întâmplat o tâlhărie nemaipomenită... I-au omorât şi i-au jefuit... Trebuie să dăm de veste, Solomie!
Respiră de câteva ori din străfund parcă ar fi vrut să alunge din nări şi din plămâni aerul coclit. Pe urmă continuă mai ferm, cu o energie pe care o câştiga tot-deauna în clipele hotărâtoare:
Tu să mergi la prăvălie să chemi degrabă pe domnul! Auzi, Solomie? până atunci eu am să mă duc la poliție şi la tribunal, să dau de veste ce s-a întâmplat...
îi văzu fața spălată de lacrimi şi întrebă nedumerită :
— Tu de ce plângi?... Ce te-a găsit?...
— Nu ştiu, cucoană – mormăi servitoarea. Mi-a fost tare frică din pricina d-tale cât ai fost înlăuntru, să nu păţeşti ceva şi d-ta...
— Proastă eşti, fată – răspunse Vasilica înduioşată de îngrijorarea ei naivă. Ce, tu crezi că tâlharii au făcut culcuş în casă, împreună

cu victimele?... Au dat lovitura şi s-au dus pe-aci încolo... Numai poliția mai poate să-i dibuiască şi să-i dea pe mâna justiției...
Când ajunseră la portiță, d-na Dăniloiu se răzgândi: nu se poate să plece amândouă şi să lase iar pustie curtea şi casa cu morții... Totuşi ieşiră din curte, afară. Ea însă rămase pe trotoar şi pe Solomia o trimise că cheme pe sergentul care făcea de serviciu câteva case mai departe, la încrucişarea cu strada Kogălniceanu.
— Să nu te mişti de-aici, băiete! îl dăscăli d-na Dăniloiu. Nici să nu laşi pe nimeni în curte şi cu atât mai puțin în casă până ce nu vine poliția şi procurorul, cum ştii şi tu că e legea... la seama că în casă sunt doi oameni omorâți...
— Aoleu, cucoană! se îngrozi sergentul. amândoi?
— Amândoi ! repetă Vasilica, dând din cap. Să fii cu ochii în patru!
Cele două femei se depărtară împreună, apoi după câțiva paşi d-na Dăniloiu traversă iar piața, pe unde a venit, în vreme ce Solomia urca grăbită pe strada Griviței, pe lângă biserica Sf. Nicolae, spre strada mare care ducea la piață. Sergentul se uită după ele o clipă. Cunoştea pe Vasilica, precum cunoştea pe Ilarie Dăniloiu şi pe Mița. Curiozitatea îi dădea ghes să intre în curte, să vadă. Crăpă uşor portița, dar o închise repede la loc, cu un mic cutremur în şira spinării. îi era urât şi îi era frică. Era țigan din Vieroşi. începu să se plimbe de ici-colo prin fața porții, bătând talpa ca să se încălzească şi să-şi alunge neliniştea, ca o santinelă zeloasă.
Peste câteva minute veterinarul județului, Haralambie Săvescu, un om înalt şi vânjos, trecând spre centru, întrebă mirat pe sergent: ce păzeşte? Sergentul răspunse mândru:
— Domnul Ilarie cu cucoana dumisale au fost omorâți de nişte criminali... Pe dumnealor îi păzesc până vine poliția...
Veterinarul ezită puțin: să creadă, să nu creadă? îşi continuă calea mormăind:
— Numai crime d-astea mai lipseau la Piteşti... Că altfel eram procopsiți!... Mare ruşine!...

Capitolul III – CINCI MINUTE

Spiru Dăniloiu avea un mare magazin de coloniale în gura pieții din vale, într-o poziție minunată, lângă podul drumului de fier, încât concentra clientela şi din piața de legume, şi din piața de cereale şi de chiristigie până la oborul de vite. Magazinul de fierărie de alături, cel mai mare din Piteşti şi împrejurimi, a fost al lui Ilarie, frate-său, care l-a ținut peste treizeci de ani şi, când s-a retras din afaceri, l-a vândut unor ardeleni, actualii proprietari.
Când văzu pe Solomia intrând în prăvălie, Spiru înțelese că s-a împlinit ceea ce a bănuit dânsul aseară după ce l-a tras nevastă-sa şi i s-au risipit gândurile de boală. A stat de vorbă până adineaori cu unii vecini şi clienți despre Ilarie şi cu toți erau de acord că trebuie să i se fi întâmplat ceva, nimeni însă neîndrăznind a preciza nenorocirea din delicatețe pentru dânsul.
— Nu mai spune nimica! întâmpină pe servitoare din dosul tejghelei! Am văzut după mutra ta, tot!... Doar atâta: amândoi ?
— D-apoi eu n-am fost înăuntru – zise Solomia simplu – şi n-am văzut, dar cucoana i-a văzut pe amândoi...
— Săracii, săracii de ei! oftă Spiru Dăniloiu, sculându-se ca şi când ar fi vrut să se ferească de o încercare de amețeală.
În magazin nu se aflau decât vânzătorii şi un preot de la țară cu preoteasa care alegeau şi se tocmeau me-reu de un ceas fără a fi cumpărat încă nimica. în vreme ce Solomia totuşi îi povestea ce-a descoperit doamna şi cum a trimis-o să-l cheme, Spiru îşi aduse iar aminte de soră-sa Aretia la care se gândise şi azi-noapte că ar fi trebuit s-o înştiințeze. Aretia era cu vreo zece ani mai tânără şi certată cu amândoi frații, socotindu-se nedreptățită şi înşelată de ei încă de la împărțirea moş-tenirii părinteşti. Măritată cu un cărturar, cu ajutorul de grefier Pascal Delulescu, azi pensionar, se credea superioară fraților rămaşi negustori, deşi, partea ei de avere risipindu-şi-o demult, a suferit şi suferea multă şi amară mizerie. Băiatul ei Romulus, cu care au cheltuit şi ce n-au avut, după ce şi-a luat o vagă licență în drept, ducea prin Bucureşti, ca publicist şi avocat fără clienți, un trai cam la fel cu părinții lui,, sărăcie lucie. Fiindcă unchiul Ilarie n-avea copii, ultima speranță a publicistului devenise moştenirea ce-i va reveni cândva şi care-i va consolida situația...
— Bine, Solomie, am să mă duc îndată! spuse Spiru cu un glas încărcat de o tristețe pe care nici n-o ascundea şi nici n-o exagera. Tu însă te repezi până la domnul Pascal, la cumnatul meu – ştii unde şade? pe bulevard, tocmai spre gară – şi să le povesteşti şi lor ce s-a întâmplat ca să meargă şi dumnealor, dacă vor, să fie de față când va sosi parchetul... Ai înțeles, fetițo? ...Pe urmă tu pleci acasă, înțelegi?... Vezi, să ai grije de toate şi, dacă

cucoana întârzie, să fie gata mâncarea şi masa pusă !
După ce Solomia porni mai departe, Spiru se crezu obligat să povestească şi băieţilor, măcar în trei cuvinte, ce nenorocire a dat peste dânsul, mai ales că Gogu, locţiitorul, trăsese cu urechea şi auzise câte ceva. Mira-rea şi indignarea personalului îi făcură bine încât plecă mai potolit, cu toate că tristeţea îi aburea încă sufletul.
Trecu prin piaţa de legume, goală de când a dat zăpada, şi ajunse în halele de carne. Măcelarul Mitică Ionescu, vecinul lui Ilarie, îl zări şi-i aţinu calea:
— Va să zică e adevărat, Spirică?... I-a omorât?... îmi spuse adineaori veterinarul Haralambie... Parcă nici să nu crezi!... Hala fierbe de mânie... O tâlhărie ca asta în plin centru al oraşului! Mâine poimâine o să dea şi peste noi tâlharii!... Lumea zice că trebuie să fie oameni care cunosc bine locurile şi împrejurările. Aşa cred şi eu, dar ca să fie tocmai feciorul lui Pascal, cum spune lumea, nu cred!...
— Cine spune, Mitică? se minună Dăniloiu. Noi nici nu i-am văzut, nici poliţia n-a sosit, şi lumea ştie cine i-a omorât?... Şi tocmai nepotul!... Doamne, tare-i rea şi necruţătoare lumea asta, zău, Mitică !
— Ce-i drept, interes numai nepotul avea să fie omorâţi – zise măcelarul puţin jenat, căci de fapt el a avut întâi părerea aceasta. Dar, la urma urmelor, cine poate să ştie, Spirică ? Poate să fie alţii, dar tot dintre cunoscuţi sau dintre neamuri...
Pe strada mare îl mai opriră vreo doi prieteni negus-tori care voiau amănunte, iar în colţul băcăniei Steriade avocatul Trandafirescu, mic, gras, rotund, jovial:
— Ce-i asta, nene Spirache?... Văzui la tribunal pe coana Vasilica şi m-am îngrozit ce mi-a povestit!... Aşa am ajuns, domnule, să ne omoare tâlharii ziua-n amiaza mare?
Voia să pară îndurerat şi revoltat, şi nu izbutea din pricina glasului care păstra o nuanţă jovială. Şi Tran-dafirescu se interesa cine să fie ucigaşii. La tribunal au şi început să circule fel de fel de presupuneri: ba c-o fi Romulus Delulescu, care numai sâmbătă (tocmai sâmbătă!) a plecat din Piteşti, ba cine ştie ce slugă care cunoştea locurile unde îşi ascundeau bătrânii aurul (se povestea că, pentru mai mare siguranţă, nu strângeau decât galbeni), ba vreun spărgător de meserie de la Bucureşti în colaborare cu vreun găinar local care să-i fi servit de călăuză, ba unii acuzau direct pe Dică Secuianu care se hărţuia de multă vreme cu bătrânul Ilarie şi-l ameninţa...
Acuma Spiru socoti că trebuie să grăbească paşii. Peste tristeţea

care-i stăruia în inimă, începea să se înfiltreze teama că Aretia va sosi mai curând ca dânsul şi va dosi toate obiectele de valoare, bani şi bijuterii, înainte de venirea autorităţilor, păgubindu-l astfel şi pe el, dar mai ales pe unica-i odraslă, Filofteia, măritată cu căpitanul Vasilescu, în garnizoană tocmai la Sighetul Maramureşului...
În jurul sergentului se adunase un grup de curioşi, mai cu seamă servitori, aşteptând sosirea poliţiei în speranţa că atunci vor putea vedea ceva ce nu s-a mai văzut de când lumea.
— A fost cineva pe-aici, Lache? întrebă Spiru repede. Nu?... Foarte bine. Trebuie să pice din moment în moment cineva de la parchet, că tot oraşul a început să urle despre crima asta nemaipomenită...
Sergentul deschise servil portiţa, iar lumea se dădu respectuos la o parte ca să treacă fratele victimei. Dăniloiu avu totuşi o tresărire când deschise marchiza şi îndeosebi uşa antreului. Aerul greu îl sufoca. Descoperi cele două cadavre, clătină din cap în semn de durere, pe urmă se duse la scrinul dintre ferestre, scoase dintr-un sertar o cutiuţă albastră şi o strecură în buzunar. N-apucă însă bine să închidă sertarul, când nişte bocete în curte vestiră apropierea Aretiei, însoţită de Pascal.
”Cinci minute dacă mai întârziam, rămâneam cu buza umflată ! se gândi dânsul netezindu-şi buzunarele.”
Aretia năvăli în casă plângând cu hohote. Era o femeie voinică, energică, bărbătoasă, cu prea puţine urme din frumuseţea despre care se povestea că ar fi avut-o în tinereţe. Soţul ei, Pascal, slab, înalt şi supt la corp şi la faţă, cu mustăţi îngrijite sure şi o privire umilă, părea o slugă credincioasă şi supusă întru toate. Plânsetele fără lacrimi voiau să dovedească lumii străine jalea Aretiei. De fapt nu mai vorbea de câţiva ani cu Ilarie, iar în casa asta a lor n-a intrat şi mai de mult. Doar Romulus, în urma unui consiliu de familie, s-a împăcat acum doi ani şi venea pe la dânşii totdeauna şi mai în fiece zi când era prin Piteşti. Certată era dealtfel şi cu celălalt frate, cu Spiru, dar de vorbit vorbeau când se întâlneau, mai ales în case străine.
În clipa când Aretia dădu cu ochii de Spiru, în antreu, plânsul i se sugrumă în gât.
— Aoleu, aici erai? zise pe urmă batjocoritor. Ai alergat să culegi înaintea noastră ce-o fi mai bun?,.. Nu vă mai satură Dumnezeu, Spirică nene, nici când vedeţi cum vă bate!...
— Lasă, Aretio—interveni Pascal ruşinat şi înfricoşat ca nu cumva să se aprindă cearta tocmai în casa morţilor.
— Tu să nu te amesteci, Pascale, că mă enervezi mai rău – se

înfurie deodată Aretia. Eu îi cunosc mai bine şi ştiu până unde merge lăcomia lor. Au şi bani şi bogăţii şi de toate, dar nu s-ar da în lături să ne fure partea noastră şi aici, cum mi-au furat odinioară moştenirea de la părinţi...
Spiru, cu căciula în mână, stătea liniştit, uitându-se la Aretia aproape cu compătimire. Abia într-un târziu ripostă, fără supărare:
— Nici nu te-ai uitat încă să vezi dacă au murit cu adevărat şi te cerţi pe moştenire, surioară dragă...
Liniştea lui o linişti şi pe ea pentru o clipă. Spiru, profitând de reculegerea Aretiei, se închină ceremonios şi ieşi demn afară...
— Văzuşi? El pleacă cu buzunarele doldora, iar d-ta mă potoleşti să nu-l ocăresc ! izbucni Aretia mânioasă către soţul ei. când îţi spun eu că eşti un bleg...
In clipa aceasta zări, vârât aproape subt pat, cada-vrul fratelui ei Ilarie şi avu o zguduire fără voie, încât numaidecât îşi făcu cruce, murmurând speriată:
— Doamne iartă-mă şi iartă-ne pe toţi, Doamne !... Săracul nenea Ilarie, cum s-o fi chinuit el, săracul!... Dar ţaţa Miţa unde-o fi...
Peste vreun sfert de oră primul-procuror Constantin Negel pătrundea în antreu, însoţit de noul judecător de instrucţie Aurel Dolga, de medicul Vasile Popescu, de un comisar de poliţie şi de Spiru Dăniloiu. Uşa marchizei o lăsară mare, deschisă, de asemenea şi pe a antreului ca să se aerisească odăile, deşi din pricina frigului cadavrele nu intraseră în descompunere cum bănuise şeful parchetului.
— Ce faci acolo, madam Delulescu ? strigă primul procuror sever, găsind-o tocmai cu mâinile în dulapul cu rufărie din care o bună parte o îngrămădise într-un coş de nuiele găsit undeva. Nu ştii că nu e voie să te atingi de nimic şi nici să înstrăinezi vreun obiect până ce nu se stabilesc drepturile?... îmi pare rău!...
Delulescu ar fi putut să-ţi atragă atenţia, că doar în tribunal şi-a cheltuit viaţa... Să pui, te rog, imediat la loc tot ce ai ridicat! Te rog !... Nu încep ancheta până ce nu aşezi toate cum au fost!... Da ce, asta e glumă? O crimă atât de odioasă?...
Glasul şi mai cu seamă înfăţişarea gravă a primului procuror – altfel un cunoscut şi iubit om blajin şi chiar rudă de departe cu Deluleştii prin soţia sa – impresionară atât de mult pe Aretia că nu îndrăzni să riposteze, cum îi era obiceiul, decât prin nişte mormăieli nearticulate, ci începu să tocmească la loc rufăria pe care o alesese.
Trecură câteva minute într-o tăcere întreruptă doar de mişcările d-nei Delulescu. Apoi se auziră nişte paşi grăbiţi şi în sfârşit

apăru, gâfâind, asudat, polițaiul ora-şului, un bătrânel simpatic, cu o bărbuță tunsă îngrijit, cu o înfăţişare generală jovială.
— Salut, domnule prim-procuror! făcu dânsul puțin jenat. Am întârziat pentru că iar n-a venit idiotul de sergent să mă scoale... Rog să fiu scuzat, domnule prim-procuror!
— Nu face nimic, nene Tudorică! surâse Negel întinzându-i mâna în semn de adevărată absolvire.
Primul-procuror ca şi ceilalți ştiau foarte bine că polițaiul Tudor Ploscaru, burlac şi cam chefliu, petrece toate nopțile prin diferite localuri de noapte, pasămi-te inspectând, şi că de aceea se scoală totdeauna târziu, fără a păgubi însă serviciul, fiindcă serviciul merge mai bine fără dânsul, care mai mult încurcă lumea. Era de neam bun şi tolerat de toate guvernele din motive de caritate publică.
— Ce crimă oribilă, domnilor ! zise polițaiul cu poftă de vorbă. Am început să ne civilizăm şi să luăm alură de oraş mare, dacă ne-am pornit pe astfel de crime !
După o mică pauză şi pentru că toată lumea tăcea, polițaiul continuă cu glas împletit din ironie şi compă-timire:
— Dică Secuianu, de câte ori vorbea de bietul Ilarie Dăniloiu, se mira cum de nu se găseşte cineva să-i sucească gatul, să scape lumea de un zgârcit odios !... Dică glumea, fireşte, dar uite că s-a găsit cine să-i împlinească dorința!...

Capitolul IV – CASA CRIMELOR

În urma sugestiei judecătorului de instrucție, primul-procuror îndepărtă atât pe Spiru Dăniloiu cât şi pe soții Delulescu din casă, declarând în glumă, ca să nu-i ofenseze:
— Până vom descoperi pe ucigaşi toată lumea e suspectă, începând cu noi înşine, anchetatorii!
— Foarte just! aprobă judecătorul Dolga cu o privire gravă, simțindu-se parcă eroul principal în piesa care începea.
Când rămaseră singuri, primul-procuror rugă pe judecătorul de instrucție să inițieze cercetările în forma şi în direcția ce crede, având în vedere că el are să continue anchetarea cazului până la

descoperirea uci-gaşilor.
Aurel Dolga, ardelean, fusese mutat de curând la Piteşti de la Făgăraş. Avea abia vreo treizeci şi doi de ani şi o figură severă, compusă înadins pentru meseria de judecător de instrucție, care-i plăcea şi-l pasiona, încă din liceu fusese clandestin şi fervent cetitor de romane polițiste şi admirator al faimoşilor detectivi născuți din fantezia nu mai puțin faimoşilor romancieri. Spre deosebire însă de detectivii care îmbină totdeauna perspicacitatea şi energia cu umorul special al marilor naivi şi care toți posedă negreşit anume ticuri sau obiceiuri caracteristice plus o pipă care se stinge şi se aprinde în momentele palpitante, el voia să păstreze în primul rând demnitatea gravă cuvenită magistratului instructor, aceasta urmând să fie originalitatea lui când va fi cucerit celebritatea. până acum n-a avut nici o ocazie de-a se distinge aievea. Cazurile ce i s-au încredințat la Făgăraş, ca şi aici, erau simple şi ordinare, încât zadarnic se silea să le complice cu reminiscențe din cărți...
De data aceasta i se părea că poate să fie vorba de ceva mai interesant, mai ales din pricină că crima s-a descoperit aşa de târziu.
— Dacă-mi permiteți, domnule prim-procuror – zise dânsul cu importanța cuvenită – aş propune două faze în privința constatărilor ce vom face în procesul-verbal: întâi precizarea locului unde s-au produs crimele, în toate amănuntele, şi. al doilea descrierea exactă a stării victimelor, întrucât aceasta ar putea contribui la stabilirea datei când s-au săvârşit omorurile şi eventual la descoperirea omorâtorilor...
Comisarul se aşează cu coaiele de hârtie la masa din sufragerie şi, aşteptând ca Dolga să-i dicteze, întocmi obişnuita introducere.
În vreme ce ceilalți începură să examineze cele două cadavre, judecătorul cercetă cu luare-aminte mai întâi antreul. Uşa dinspre marchiză părea să nu fi fost unsă demult; când încercă să o închidă, balamalele scârțâiră uşor ca un suspin. Dar şi broasca avea probabil arcul rupt sau foarte slăbit, căci limba nu se prinse în scoabă, încât uşa rămase doar lipită. Altă uşă dădea din antreu în dreapta într-un fel de salonaş cu aspectul de cameră în care se păstrau toate lucrurile fără utilitate curentă. Uşa era închisă, iar cheia învârtită o dată în broască. Dolga vârî doar capul; părea evident că în salon se umbla foarte rar şi că mai ales cu ocazia crimei n-a trecut nimeni pragul. Cealaltă uşă, în stânga, deschisă larg, ducea întâi în dormitor, de acolo în sufragerie şi mai departe în bucătărie... Pe cuierul de perete, la stânga, între uşa marchizei şi cea dinspre dormitor, atârna în acelaşi cui un crap de vreo

două kilograme, înghețat tun, şi un baston cu mânerul în formă de cârjă. Pe mescioara din fundul antreului cam întunecos era aruncată o căciulă mare neagră de miel, iar pe unul din cele două scaune un palton foarte uzat, cu căptuşeala ici-colo roasă, rămăsese agățat numai cu o mânecă, restul fiind alunecat şi mototolit după picioarele mesei ca şi când ar fi fost dezbrăcat şi azvârlit acolo în mare grabă...

— Domnule comisar, scrie! strigă judecătorul Dolga începând să dicteze rar şi apăsat.

În dormitor două paturi, cu căpătâile la perete, despărțite printr-o noptieră. între cele două ferestre spre curte, bine zăbrelite, un scrin vechi plin de rufărie de damă, nouă, nepurtată, era surmontat de o oglindă de cristal cu ramă foarte grea, aurită. Alte două dulapuri se aflau în colțurile ferestrelor, dulapuri simple din bătrâni, încărcate unul cu rufe de pat, iar cellalt cu haine. în cel cu rufe de pat opera Aretia, când au apărut reprezentanții justiției. Uşa antreului se deschidea în dormitor în stânga, încât se lovea aproape de garderobul cu haine.

Între cele două paturi, cu fața în jos, cu capul vârât puțin sub patul dinspre uşă, cu picioarele încălțate cu şoşoni rupți peste nişte ghete vechi, rămase de la genunchi afară dintre paturi, zăcea cadavrul lui Ilarie Dăniloiu. Pe patul cellalt, spre antreu, învelitoarea de catifea cenuşie era mototolită şi cu pete mari de noroi uscat, pe când cuvertura patului dinspre uşă era întinsă şi trasă puțin într-o parte, deoarece degetele mâinii stângi a mortului se încurcaseră în ciucurii împletiți... Soba de teracotă portocalie, înaltă până aproape de tavan, cu bibelorui pe lespedea de marmură, avea uşița deschisă larg parcă ar fi vrut să facă foc cineva sau doar să arunce ceva înlăuntru...

— Să continuăm, domnule, procesul-verbal! reluă Dolga din prag, către comisarul de poliție înainte de-a trece în sufragerie, fără să se lase tulburat de întrebările sau observațiile celorlalți, recomandându-le din când în când să binevoiască a nu se atinge de nimic.

Sufrageria era mare, cu o masă ovală şi şase scaune de piele, cu două bufeturi înalte de modă veche pline cu tot felul de vase şi pahare. Judecătorul se uită cu atenție împrejur prin bufeturi, pipăi masa şi deodată zise către comisarul care continua să scrie:

— Un moment, domnule...

Comisarul se dădu la o parte, iar Dolga ridică puțin tăblia mesei. Subt tăblie descoperi mai multe piese de aur aşezate în scobituri şi crăpături aşa fel încât să nu se observe. Învârti puțin capacul şi, într-un fel de sertar ascuns, dădu iar peste o grămăjoară de

galbeni şi mai mulţi bani de argint dinainte de război. Comisarul încremeni o clipă de mirare, apoi rosti:
— Asta-i o comoară, domnule judecător!
Dolga rugă pe primul-procuror să inventarieze banii, iar el însuşi se întoarse înapoi în dormitor să cerceteze în dulapuri, deşi aceasta voise să o lase pentru încheiere. Dar după descoperirea din sufragerie chibzui că e mai practic să lichideze cercetările şi în dormitor. Într-adevăr ,in dulapul cu haine gasi o fata de pernă murdară, suspectă. Pipăind-o şi apoi desfăcând-o constată că era plină cu bancnote româneşti, puse înadins să rămâie nebăgate în seamă şi totuşi ascunse.

— Ei, dragă Dolga, văd că aduni bani, nu glumă! zise primul-procuror uimit. O să ne apuce prânzul numărând!
Uşa bucătăriei era deschisă ca şi celelalte. Bucătăria mare servea şi ca spălătorie şi chiar ca baie în cazurile rare când bătrânii se îndemnau să împrumute de la d-na Secuianu vana de tablă ca să se spele mai temeinic. în dreapta uşii se afla soba de gătit, mare cât un cuptor, cu câteva oale pe roate, în care apa îngheţase. în dreptul uşii, în peretele din faţă, o fereastră dădea spre fundul curţii, unde se vedeau năclăite în zăpadă nişte lemne tăiate şi o grămadă de crăci cumpărate de curând. în stânga ferestrei pe o masă lungă de brad, se afla o pâine lungă neînceputa şi o ulcică de lut, înflorită, răsturnată, goală, iar subt masă câteva şomoioage de jurnale vechi. lingă peretele dinspre sufragerie, într-un dulap rudimentar, erau aranjate oale, cratiţe, tigăi, capace de toate felurile, între acest dulap şi uşa sufrageriei, pe o laviţă solidă, o albie de spălat rufe părea răsturnată pe jumătate; câteva bucăţi de pânzeturi erau căzute pe jos, mai mult muruite decât spălate, iar cele rămase în albie îngheţaseră cu rămăşiţele de apă murdară. Uşa din peretele spre curte era încuiată pe dinăuntru.
Cadavrul doamnei Dăniloiu zăcea într-o rână, pe stânga, între masa de bucătărie şi laviţa cu albia de rufe. Figura ei era înfăşurată cu o rufă udă peste gură, dar ochii sticloşi aproape ieşiţi din orbite priveau spre sufragerie cu atâta groază de parc-ar fi fost vii.
— Dacă permiteţi, domnule prim-procuror, mai întâi să terminăm înregistrarea minuţioasă a locului! zise Dolga cu mândrie, revenind în sufragerie. Pe urmă vom nota obiectele de preţ şi la sfârşit, cu ajutorul doctorului, poziţia şi starea fizică a cadavrelor!
Se simţea din ce în ce mai stăpân. Afacerea părea să aibă proporţii deosebite şi în orice caz anume necunoscute şi mistere; în sfârşit ceva ce râvnea ambiţia lui de detectiv în devenire.

După ce dictă cu emfază comisarului constatările din bucătărie, trecu împreună cu medicul şi cu poliţaiul în dormitor să examineze mai de-aproape cadavrul lui Dăniloiu.
— Numai un moment! strigă Dolga către medicul care se pregătea să libereze cadavrul dintre paturi.
Cu mare băgare de seamă împinse puţin mai încolo patul dinspre antreu, încât ceafa victimei ieşi la iveală. Părul alb, foarte rar, părea lipit de tidva ca pergamentul vechi. Gâtul, deasupra gulerului hainei cenuşii, era strangulat cu o sârmă de alamă subţire, înnodată dinapoi şi răsucită de mai multe ori, aşa că pătrunsese adânc în pielea zbârcită. Cele două capete ale sârmei se terminau în ochiuri ca şi când ar fi servit la atârnat în cui.
— Ciudat! murmură judecătorul.
Plecându-se peste mort, observă un fir de păr castaniu închis pe un umăr şi altul aproape blond pe gulerul hainei mototolite, parcă ar fi fost apăsată cu genunchiul sau cu piciorul.
Doctorul Popescu, urmând exemplul lui Dolga, socoti mai practic să lase cadavrul unde se afla şi să îndepărteze paturile ca să aibă spaţiu suficient pentru o examinare corectă. Primul-procuror, curios, veni şi dânsul să vadă mortul, neuitând să ia şi pe comisarul scriitor ca nu cumva să fie ispitit a viola faţa de pernă cu bancnote.
— Aici trebuie să fi lucrat asasini cu multă expe-rienţă ! zise Negel foarte impresionat, văzând cum medicul se trudea să dezlege din jurul gâtului sârma ucigaşă.
— Sau începători fără experienţă! observă Dolga gânditor.
Sarma abia era mai lungă de un metru...
Descurcând ciucurii cuverturii din degetele mor-tului, doctorul întoarse pe bătrânul Ilarie cu faţa în sus. Părea viu, cu ochii deschişi şi privind aproape senin, fără groază, doar cu puţină mirare. Numai nasul era puţin turtit şi murdărit de praful de pe parchet, ca şi fruntea şi bărbuţa sură, tunsă, neîngrijită ca un pămătuf de păr moale.
— Nu vreau să mă pronunţ oficial înainte de autopsie – zise medicul Popescu cu oarecare nedumerire în glas – dar aş putea să pariez că bietul bătrân a murit repede, fără suferinţă, mai puţin de strânsoarea sârmei, deşi ea l-ar fi ucis până la urmă, cât mai degrabă de un şoc de spaimă care i-a curmat funcţionarea inimii...
Ilarie Dăniloiu se vedea a fi fost un omuleţ slă-buţ, subţirel, numai umbra celui care prin munca şi energia lui a uimit Piteştii.
Când medicul isprăvi examinarea, Dolga întrebă:
— Ai putea să-mi faci vreo precizare, doctore, în privinţa datei

morții?... O zi, două, trei?...
— Cu oarecare aproximație cred că da—răspunse doctorul puțin sigur. Două, cel mult trei zile, mai curând însă trei!... Adică sâmbătă... Dar să vedem şi celălalt cadavru...
D-na Dăniloiu, în afară de rufa care-i astupa gura, avea şi mâinile legate la spate tot cu o rufă udă, acum înghețată, iar la gât o sârmă de alamă aproape la fel cu cea care servise la omorârea soțului ei. Sârma era la fel înnodată şi răsucită la spate, dar fără a fi pătruns în piele.
— Coana Mița poate nici să nu fi murit strangu-lată – observă iar medicul, după ce dezlegă sârma, apoi prosopul de peste gură şi nas şi cămaşa de noapte care servise la imobilizarea mâinilor. Cred că a murit chiar mult mai târziu, poate peste câteva ore, asfixiată de căluşul de pe gură şi nas. E posibil că a trebuit să vadă cum a fost ucis soțul ei, fără ca asasinii să-şi dea seama că mai trăieşte...
— Astea se vor stabili mai târziu, în cursul anchetei, întrerupse Dolga cu puțin dispreț.
— Probabil, dacă asasinii vor fi avut curiozitatea să se ocupe cu astfel de observații! răspunse medicul de asemenea batjocoritor.
Judecătorul nu mai stărui. Era sigur de sine. Ochii lui au înregistrat mult mai mult decât s-a consemnat în procesul-verbal, toate amănuntele de care mai târziu ar putea să aibă nevoie.
După o scurtă consfătuire, fiindcă nici o îndoială asupra cauzelor morții nu încăpea şi spre a nu mai spori oroarea dublei crime prin ciopârțirea inutilă a cadavrelor unor oameni atât de respectați, hotărâră să se renunțe la autopsie şi să se dea familiei autorizația de înmormântare.
Până ce medicul îşi va redacta referatul şi până ce primul-procuror va inventaria cuprinsul feței de pernă, judecătorul Dolga ieşi în curte, însoțit de polițaiul Ploscaru, să-şi completeze observațiile. Corpul cellalt de case era gol şi încuiat în fundul curții o remiză cam dărăpănată cu câteva butoaie, o putină cu varză, diferite sape, hârlețe ruginite şi uzate... în spatele remizei gardul de zid dinspre Secuianu continua până la cellalt vecin, măcelarul Ionescu.
— Ei, domnule jude, v-ați lămurit? întrebă poli-țaiul prinzând o țigară şi respirând profund. Dacă tâlharii şi-ar fi lăsat cărțile de vizită, ar fi mai simplu...
— Poate că au lăsat, domnule! zise Dolga sever. Dar nu oricine poate să le citească!
— Dacă citiți d-voastră, ajunge! Noi vom fi fericiți să vă aplaudăm! făcu polițistul fără încredere şi cu puțină ironie.

Capitolul V – MOŞTENITORII INDIGNAŢI

— Mobilul crimei nu pare să fie furtul! spuse primul-procuror Negel când se isprăviră toate formalităţile şi după ce trimise pe comisar să cheme pe Spiru Dăniloiu şi pe Aretia Delulescu pentru a le da în primire cele două cadavre spre înmormântare.

— Mă tem că vă înşelaţi, coane Costică – observă poliţaiul. Bătrânii erau putrezi de bogaţi şi de o zgârcenie proverbială. Lumea prin oraş vorbea despre oale de galbeni şi de lăzi cu bancnote... Nu ştia nimeni unde şi cum ascundeau comoara, dar...

— Noi nu ne putem lua după clevetirile din oraş – întrerupse Negel. Ce ne spui d-ta am auzit şi eu, fireşte. Dar dacă şi întru cât sunt adevărate vorbele oamenilor, e altă socoteală. Deocamdată noi am cercetat şi n-am descoperit decât ceea ce s-a notat în procesul-verbal. Dealtfel nici nu suntem noi chemaţi să cercetăm ce fel şi câtă avere posedau victimele...

Controversa asupra averii bătrânului Ilarie Dăniloiu se reluă şi se înăspri îndată ce reintră Aretia, care dealtfel fierbea că a fost ofensată şi ţinută pe-afară ca slugile.

Primul-procuror comunică Aretiei şi lui Spiru că autorizează înmormântarea victimelor fără autopsie. Pentru că însă atât în vederea unei eventuale complectări a cercetărilor cât şi a deschiderii succesiunii, casa urmează să fie sigilată, cele două cadavre trebuie să fie ridicate imediat şi aşezate, până la înmormântare, în biserica Sf. Nicolae, unde Ilarie a fost preşedintele Eforiei. Cheltuielile vor cădea, fireşte, în sarcina moştenitorilor.

— Apoi da – zise Aretia batjocoritor. Ne-aţi dat afară când era să primim ceva, dar ne chemaţi înapoi când e vorba să

cheltuim!

— Fii liniştită, madam Delulescu—făcu primul-procuror împăciuitor. Vei avea din ce să te despăgubeşti... Noi am inventariat peste jumătate milion de lei în bancnote şi aur...

— Cât ați spus, domnule prim-procuror? se interesă Spiru.

— Cu precizie poate să vă spuie procesul-verbal... Citeşte, comisarule! strigă Negel.

— În total şaptezeci şi cinci piese de aur şi patru sute treizeci şi nouă mii cinci sute optzeci lei în bancnote de o mie, de cinci sute, de o sută şi de cinci lei, şi anume...

— Ajunge ! îl opri primul-procuror. Deocamdată banii aceştia rămân la dispoziția instrucției...

— Aoleu, domnule Costică! izbucni Aretia. Adică numai atâta s-a găsit din tot bănetul ce l-a avut bietul nenea Ilarie?... Atunci ucigaşii l-au prădat rău, dacă cumva nu l-or fi prădat mai rău pe urmă alții...

— Aveți vreo bănuială precisă? întrebă judecătorul de instrucție.

— Ce precisa, domnule! strigă din ce în ce mai indignată d-na Delulescu. Pe mine m-a bruftuluit domnul Costică adineaori pentru că am îndrăznit să încerc a salva măcar rufăria de pat, iar pe alții i-ați lăsat să cotrobăiască peste tot şi n-ați întrebat unde au dispărut giuvaericalele țației Mița... Că doar ştiți şi d-voastră ce bijuterii i-au rămas din amanetele nerăscumpărate şi altele cumpărate de ocazie...

— Cine a cotrobăit aici înaintea noastră? insistă Dolga.

— Sora mea e aşa de bună încât nu se sfieşte să mă insulte acuma şi pe mine, om cu avere şi negustor respectat de toată lumea – declară fierbând şi totuşi stăpânit, Spiru Dăniloiu. Cum a insultat ani de zile şi pe bietul Ilarie pe care acum vrea să-l moştenească fără să se mulțumească cu ce s-a găsit... Ar vrea sa puie mâna pe bijuterii, dar de doisprezece ani n-a vorbit cu Ilarie şi nici pragul nu i l-a trecut, încât habar n-are dacă Mița le-a mai păstrat ori le-a transformat în bani...

— Ei, mititelule, cum te-ai supărat? rânji Aretia cu dispreț. Nu cumva te-oi fi simțind cu musca pe căciulă ?

– În loc să fii batjocoritoare şi să bănuieşti pe alții, mai bine ți-ai vedea de necazurile voastre şi te-ai apăra de bănuielile oraşului! răspunse Spiru scârbit întorcându-i spatele.

Scena între frați şi în fața cadavrelor era atât de uluitoare că ceilalți ascultară fără a interveni.; Abia pe urmă polițaiul se dezmetici şi le zise mustrător:

— Vă rog, vă rog, oameni buni, dacă nu vă ruşinați de domnii judecători, cel puțin de morții care încă nici lumânare n-au avut, ar trebui să vă sfiiți!

Judecătorul Dolga, având în vedere numai interesul

instrucției, reveni către Aretia cu o nouă întrebare:

— D-ta ai cunoscut averea răposaților? Ai putea să ne indici ce s-a furat?

— Eu n-am fost în relații de câțiva ani cu fratele meu Darie... Ştie oraşul întreg şi pentru ce şi din pricina cui... Dar lumea ştie ce avere a adunat bietul Ilarie, muncind ca un hamal şi trăgându-şi bucățica de la gură. Țața Mița dădea împrumuturi pe amanet, numai pe giuvaericale. Se spunea că avea o oală plină de fel de fel de inele şi pietre scumpe şi broşe, cercei şi câte altele... Numai bijuteriile astea trebuie să fi prețuit mai mult decât ați găsit d-v. în bani.

— Mă rog, se va face lumină! zise judecătorul cu siguranță.

— Să dea Dumnezeu să se facă! oftă Aretia, închinându-se. Că destule nedreptăți am suferit şi destul am fost furată de când a închis ochii bietul tata, fie iertat! Tot cu credința în Dumnezeu şi dreptate am trăit şi ne-am chinuit, că nu se poate să învingă strâmbătatea până la urmă...

Primul-procuror se simțea pe de o parte atins în sentimentul său de pietate față de morți, apoi şi în demnitatea sa de personagiu oficial. în special tonul iritat şi vulgar al d-nei Delulescu i se părea o insultă la adresa tuturor. Totuşi, blajin din fire, se jena să pună capăt scenei printr-un gest de energie oficială, mai cu seamă că a dojenit-o şi adineaori. când se hotărî totuşi să intervie, polițaiul întrerupse batjocoritor şi glumeț:

— D-ta poate că nu ştii, coană Aretie, dar băiatul d-voastră, Romică, a fost foarte prieten, în vremea din urmă, cu răposații...

— Da cum să nu fie, domnule? Nu e nepotul lor b u n?

— Desigur!... Şi acuma, cât a fost pe-acasă o lună de zile, până sâmbătă trecută, n-a fost zi să nu fie împreună şi să nu vie pe-aici... Poate că ai aflat de la dânsul ce comori avea bătrânul?

O clipă Aretia îl privi nedumerită, pe urmă ripostă dârz:

— Şi adică ce vrei să spui d-ta cu asta?... Că Romică s-a interesat de averea bătrânilor? Şi dacă s-ar fi interesat, nu era dreptul lui?... Adică pentru că noi am rămas săraci şi cinstiți nici nu mai avem dreptul să ne cerem drepturile noastre?... Nu ştiu, că băiatul a plecat la Bucureşti, la afacerile lui, dar dacă i-o fi spus cumva răposații ceva, apoi să ştiți d-voastră că nu ne-om mai lăsa nici noi să fim ținuți pe-afară şi să se aleagă praf din drepturile noastre!... Aşa să ştii, domnule polițai! Că mie nu mi-e frică de nimeni, nici de poliție şi nici de tribunale, dacă sunt femeie cinstită şi fără greşeală pe suflet!

În sfârşit primul-procuror nu se mai putu stăpâni şi izbucni:

— Destul, madam !... D-ta nu prea ştii ce e cuviința după cum văd... N-am venit aici să ascultăm nedelicatețele d-tale, ai înțeles?... Iar dacă nu ştii să te porți față de justiție, am să te

învăț imediat!... Atâta lipsă de respect n-am pomenit!

Urmă o clipă de jenă generală. Primul-procuror adresase ultimele cuvinte judecătorului, întorcând spatele d-nei Delulescu şi adăogând întrebător:

— Acum?

— Domnule prim-procuror, aţi încuviinţat să fie înmormântate cadavrele—zise Dolga liniştit. Urmează să fie ridicate şi să sigilăm casa...

Poliţaiul trimise să cheme pe preotul Tănăsescu, iar Spiru se oferi să îngrijească de cele necesare pentru înmormântare. Delulescu se arătă de asemenea gata să dea o mână de ajutor. Numai Aretia, îmbufnată, sâsâi printre dinţi:

— Asta ne mai lipseşte... Să mai cheltuim şi din sărăcia noastră...

Capitolul VI – BĂNUIELILE ARETIEI

Preotul Tănăsescu sosi lăcrimând. Avea remuşcări că s-a supărat şi a ocărit în gând pe bătrânul Ilarie când Ciufu i-a raportat că nu l-a găsit acasă şi când în realitate zăcea ucis de mult împreună cu „baba" lui. până s-au improvizat două brancarde cu care să fie transportați la biserică, preotul a avut timp să citească două-trei rugăciuni de sufletul lor. Pe Ciufu l-a lăsat să aranjeze un catafalc provizoriu pe care să fie aşezați până se vor aduce cosciugele şi cele necesare gătirii morților.

— Ce ciudate şi neînchipuite sunt destinele omului! zise apoi preotul către primul-procuror, în vreme ce cadavrele erau scoase afară. Sâmbătă dimineața m-am întâlnit cu sărmanul răposat în fața tutungeriei centrale. Venea din piață şi a glumit cu moartea ca de obicei... O, Doamne! Şi în clipa când dânsul glumea, moartea poate că îl aştepta acasă cu coasa întinsă !

În urma celor două brancarde acoperite cu cearşafuri albe, merse numai preotul cu Aretia şi cu Pascal Delulescu, căci Spiru plecase să cumpere cosciugele, dacă va găsi gata ori, dacă nu, să le comande. Anchetatorii mai rămaseră. Dolga se mai plimbă puțin prin toate camerele adulmecând parcă şi în special privind cu mare atenție ca şi când ar fi vrut să înregistreze încă o dată tot în subconştient (Asta era „metoda"' lui care nu dădea greş niciodată, fiindcă, zicea dânsul: „Memoria mea vizuală e mai fidelă decât fotografia".) înainte de a pleca, îi veni în gând să mai arunce o privire, pentru orice eventualitate, în odaia din față, cea care rămăsese închisă. într-un colț, aşezată anume astfel încât să fie văzută, era o casă de fier, modestă, mică, sistem învechit.

— A, în sfârşit, murmură judecătorul mulțumit. Mă miram să nu fie!

Cheile lipseau. Comisarul fu trimis să le caute în buzunarele morților.

— Va să zică avea dreptate zgripțoroaica! făcu polițaiul curios, în vreme ce Dolga deschidea casa de fier.

Era goală. Abia într-un sertar dădu peste o casetă cu două sute de galbeni.

— Sumă rotundă! zise primul-procuror. Parcă înadins a lăsat-o...

— Ca să distragă atenția eventualilor hoți de la sumele mai mari ascunse aiurea – observă polițaiul

În alt sertar, printre câteva acte de familie şi polițe vechi, descoperi un plic galben, lipit şi sigilat, pe care scria cu litere mari:

"Testamentul meu".

— Asta da! strigă Dolga, oprind repede un gest care ar fi vrut să deschidă plicul. Aici s-ar putea, adică ar fi natural să se găsească indicii asupra averii. Totuşi eu nu cred că... în sfârşit, domnule prim-procuror, deschiderea testamentului trebuie sa se facă după stipulațiile legale...

D-voastră nu credeți?
— Fireşte ! Evident! Mai încape vorbă ? făcu Negel simplu.
Se redactă un codicil la procesul-verbal, apoi se aplicară obişnuitele sigilii pe uşile casei, iar poliţaiul fu rugat să lase şi un sergent de pază în curte sau în stradă ca nu cumva vreun dobitoc interesat să violeze opera justiției.
Magistrații şi poliţiştii urcară pe strada Griviței, pe lângă biserica Sf. Nicolae unde cele două cadavre erau aşezate şi unde preotul le aprinsese lumânări şi citise cuvenitele rugăciuni, de față fiind mulți dintre cei curioşi care se adunaseră la casa crimei...
Aretia cu soțul ei ieşiră din biserică numai câteva minute după ce trecură anchetatorii. Delulescu se înduioşase de tot în fața catafalcului, mai mult chiar decât în casă, şi i se umeziseră ochii, dar Aretia, oricât ar fi vrut, n-a mai vărsat nici o lacrimă. Toate gândurile ei se învârteau vertiginos numai în jurul moştenirii şi a fricii să nu fie iar păgubită de frate-său Spiru sau poate şi de justiție.
— Măi bărbate, tu nu eşti în toate minţile – zise ea după ce se depărtară puțin pe o stradă mai dosnică. Văd că te îmbulzeşti mereu ba să faci asta, ba să aduci ceea... astâmpărate, Pascale. Mai lasă şi pe Spirică să facă, lasă-l. Pascale, că el n-a stat ca noi să bocească şi să se înduioşeze, fii tu sigur! El şi-a umplut buzunarele încât nu-i mai pasă de s-o mai găsi ceva ori ba!
— Nu, Tică dragă, exagerezi! se supără Delulescu. Prea mă ofensezi mereu şi în fața oamenilor! Parc-aş fi copil fără minte...
— Apoi chiar eşti! răbufni femeia abia stăpânindu-şi mânia. Dacă n-aş fi fost eu, câinii te mâncau!.. Dar ce stau eu să te mai judec, că te-a judecat Dumnezeu destul!
Până acasă se mai certară şi se împăcară de câteva ori, după obiceiul familiei Aretia găsea prea molâu pe Delulescu şi de data asta. Ea credea că bărbatul ar fi trebuit să facă gură, chiar să se ia de piept cu Spiru când s-a văzut că a dispărut cea mai mare parte a bănetului împreună cu bijuteriile. A lăsat-o pe ea să se hărțuiască cu cogeamite lume şi nici măcar o vorbă de aprobare n-a scos, ci mai degrabă se arăta contra ei încercând s-o potolească, adică să dea dreptate duşmanilor. Pascal n-avea răgaz să se disculpe: soția îi tăia vorba îndată ce deschidea gura...
Se făcuse amiazi aproape. Cu preotul Tănăsescu se învoiseră să se întoarcă îndată după masă, să facă toaleta morților cum se cuvine, să-i aşeze în sicriu şi apoi să slujească o slujbă complectă. Aretia însă nu se grăbea deloc. îi şi spuse lui Pascal, care o zorea, că morții nu merită din partea ei nici o jale şi nici o milă...
Părinții celor trei frați Ilarie, Spiru şi Aretia au fost bulgari şi se numeau Danilef. în casă şi între ei au vorbit mai mult bulgăreşte. Mama lor, mai slabă la cap, nici n-a învățat bine româneşte până la moarte. Au venit în țară ca lucrători la alți bulgari care țineau cu arendă pământuri în lunca Argeşului şi făceau bani cultivând intensiv zarzavaturi pe care le vindeau în Piteşti, plecând iarna cu banii adunați înapoi peste Dunăre. Danilef a fost mai harnic şi a ajuns repede din pălmaş arendaş întâi de un pogon, apoi de mai multe, şi în sfârşit proprietarul celor trei moşii ce

le-a şi lăsat moştenire copiilor. Când s-a mai înstărit, şi-a cumpărat casă la Piteşti (chiar corpul de casă în care s-a întâmplat crima), a început să se numească Dăniloiu, cum l-a învăţat un avocat, şi s-a împământenit prin Cameră şi Senat, cheltuind destule parale cu ocazia aceasta. Moşiile le-a păstrat până a murit şi nici altă negustorie n-a făcut decât cu zarzavaturi şi fructe de-ale lui. Dealtfel s-a prăpădit timpuriu, abia la cincizeci şi cinci de ani, după ce cu câţiva ani în urmă îi murise şi femeia. Oamenii spuneau c-au murit de prea multă muncă, pentru că într-adevăr viaţa lor n-a cunoscut altceva decât munca de dimineaţa până seara, iarna, vara, fără odihnă, fără sărbătoare... când a murit bătrânul, Ilarie avea treizeci, Spiru douăzeci şi Aretia doisprezece ani. Ilarie a devenit capul familiei, fiind dealtminteri însurat la rândul lui de patru ani cu o româncă băştinaşă care i-a adus o mică zestre, în bani, încât aşa a putut începe prima întreprindere personală.
După moartea bătrânului, viaţa a continuat la fel în familia Dăniloiu. Moşiile erau lucrate ca şi înainte. Aveau logofeţi şi chiar unii zilieri bulgari, de încredere. Comerţul cu zarzavaturi rămase şi mai departe baza afacerilor lor. până când a venit vremea să se însoare şi Spiru. Deoarece avuseseră câţiva ani răi, dar mai ales fiindcă Ilarie reuşise să-şi înzecească micul capital în negoţul de cherestea şi cu magazinul de fierărie, cei doi băieţi se înţeleseră, convingând şi pe Aretia, care avea numai şaptesprezce ani şi nu voia să ştie de afaceri, să vândă moşiile şi cu banii realizaţi să înceapă tot în comun nişte întreprinderi mai rentabile. Au urmat însă ani de criză care le-au încurcat socotelile. într-un moment greu cei doi fraţi au vrut să mărite pe Aretia, care ajunsese la douăzeci de ani, cu un negustor armean, bătrâior, văduv, urât foc, având însă o băcănie ce mergea minunat, în piaţă, şi pe deasupra mari rezerve la bancă, încât nu pretindea nici o zestre, ba promitea să le dea o mână de ajutor în greutăţile ce-i chinuiau. Aretia a refuzat categoric. Era proaspăt îndrăgostită de tânărul Pascal Delulescu, practicant fără leafă la judecătorie, care pe-atunci era un băiat levent, drăguţ şi dezgheţat de se scurgeau ochii fetelor după el. Era prima ei dragoste... Peste cât va timp Aretia le-a declarat că vrea să se mărite cu Pascal. Fraţii nici n-au vrut să audă, căci Pascal n-avea după ce să bea apă. în zadar plângea Aretia şi le explica, fraţii ripostau aproape într-un glas că tânărul trebuie întâi să câştige măcar atâta ca să aibă cu ce să-şi hrănească nevasta. După patru ani de tărăgănează şi ameninţări, Aretia, fiind deja majoră, se logodi cu Delulescu în taină. Ca să evite scandalul, fraţii con simţiră, dar cu condiţia ca el să nu se amestece în afacerile lor, ci să-şi vază de judecătoria lui, unde ajunsese să aibă şi o leafă de treizeci de lei pe lună. Pascal era modest, Aretia nepriceputâ şi amândoi foarte îndrăgostiţi. Fraţii le-au oferit casa de pe bulevard, pe care o cumpărase Darie de curând, o ocazie admirabilă, au mobilat-o parte din nou, parte cu de-ale lor, au făcut o nuntă frumoasă şi i-au trimis chiar şi în voiaj de nuntă, două săptămâni, la Constanţa. Pe urmă, ici-colo, i-au ajutat cu bani, sume mai mici sau mai mărişoare... între timp dealtfel Darie s-a despărţit de Spiru cu afacerile, rămânând fiecare cu ale lui. Căsnicia Aretiei avea atunci o vechime de zece ani,

binecuvântată cu un copil de opt ani. Delulescu câştiga abia cât să trăiască. Sora a început atunci să-şi reclame partea de moştenire, dându-şi seama că a fost frustată. De-atunci, mai mult de douăzeci de ani, a trebuit să se mulțumească cu fărâmituri aruncate de frații bogați subt formă de pomană. Nu recunoşteau c-au păgubit-o, ci o acuzau că şi-a mâncat partea de moştenire treptat, deoarece şi-a luat bărbat incapabil să ție o casă ori să fructifice un capital...
La masă, Delulescu nu se putu abține să nu se înduioşeze iar:
— Multe am suferit noi de la dânşii, dar cumplit au mai ispăşit!...
— Dumnezeu plăteşte la toți după faptele fiecăruia! zise Aretia indiferentă.
— Cine să-i fi omorât, ce crezi, Tică? întrebă bărbatul curios.
— Tâlhari şi ucigaşi se găsesc destui – răspunse ea. Aş zice că numai Spirică i-a ucis ca să-i poată prăda pe urmă, dar îl ştiu cât e de laş şi fricos... Cine l-a omorât trebuie să fi fost om voinic, puternic. Altfel cum să-i sugrume aşa... Să nu te miri dacă frate-meu n-o fi tocmit niscaiva ticăloşi, poate străini, că era tocmai sâmbătă, zi de târg... Ucigaşul o fi plecat şi ia-l de unde nu-i, iar frate-meu s-a repezit să descopere crima şi să strângă ce-a fost mai bun...
— Parcă ucigaşii n-or fi furat şi ei ce-au putut la repezeală?
În realitate Aretia era preocupată să descopere nu pe criminali, ci banii şi valorile ce s-au furat. N-avea nici o încredere în magistrații anchetatori, cum de altfel nu mai avea în nimeni. Pe cât de încrezătoare a fost în tinerețe, pe atât de bănuitoare era azi. Pe primul-procuror Negel îl ştia om cinstit, şi dealtminteri cu avere, dar când e vorba de atâta bănet cât trebuie să se fi găsit la Ilarie, nici pe el nu-l mai credea fără prihană.
— Tu, care zici că eşti calculat şi liniştit, după câte ai auzit mereu, an de an, de la oameni şi acuma în urmă de la Romică—întrebă ea deodată, urmându-şi firul gândurilor – cam ce avere crezi că a putut să aibă nenea Ilarie?
— De – făcu Pascal gânditor. De... Eu aş zice aşa: cel puțin cinci şi cel mult zece milioane în lei d-ăştia proşti... Fireşte socotind toate, casele, acțiunile, banii, devizele, giuvaericalele, amanetele... în sfârşit toate!
Aretia se înfurie iar, ca şi când ar fi ofensat-o:
— Ei vezi?... Şi dumnealor n-au găsit nici măcar un milion... Ei, apoi să nu mă supăr?...
Peste o clipă se întrerupse, ca şi când un gând i-ar fi fulgerat prin minte:
— Pascale! Numaidecât să dăm o telegramă băiatului să vie acasă!... Ai auzit?... Să vie chiar azi, chiar cu ultimul tren!... Să fie Romică lângă mine! Cât e el de deştept, dragul mamii, nu se poate să nu scoatem banii, oriunde i-ar fi ascuns Spirică şi cu ceilalți!
Delulescu aprobă cu admirație:
— Foarte bine, Tică!... Prea bine!...

Capitolul VII – SOLOMIA VREA SĂ PLECE

Spiru, tocmai fiindcă soră-sa s-a purtat atât de urât în fața judecătorilor, voia să dovedească oame-nilor de treabă că familia Dăniloiu nu trebuie jude-cată după Aretia, ci după cei doi frați, fruntaşi ai negustorimei piteştene. în vreme ce el alergă să se ocupe de cosciuge şi de locul de la cimitir, pe Vasi-lica o trimise să cumpere zăbranicul, lumânările, florile şi ce mai trebuieşte, lucruri pe care femeile le aranjează mai bine.

Până la amiazi Spiru a isprăvit cu bine ce-şi propusese: a găsit cosciuge gata de stejar, încât numai cifrele şi literele urmau să fie bătute pe capac, a terminat cu locul, s-a dus chiar până în deal ca să vază unde vine şi cum încep groparii săpatul pământului, lucru destul de greu pentru dânsul pe înghețul şi zăpada ce erau...

A sosit acasă ostenit şi asudat, gâfăind şi totuşi mulțumit c ă şi-a împlinit datoria.

— Îndată după-amiazi mergem la biserică, dragă nevastă – zise dânsul mişcat, aşezându-se la masa pusă mai de mult de Solomia pe care d-na Dăniloiu o lăsase acasă când a plecat după cumpărăturile morților. Parcă nici nu mă simt complect liniştit până nu-i voi vedea aşezați cum se cuvine unor oameni ca dânşii... Aretia nu s-a arătat, fireşte... Am ştiut eu prea bine. Numai la câştig vrea să se îmbulzească... Parcă nici n-ar fi sora noastră, aşa e de haină!

De fapt nici el, nici Vasilica nu cheltuiseră nimic. Prudenți, cumpăraseră toate pe datorie, lăsând ca plata să se facă din moştenirea răposaților. Spiru chiar se gândise că toate cheltuielile cu înmormântarea şi celelalte vor trebui să fie scăzute din globalul moştenirii înainte de împărțire, aşa că, vrând-nevrând, va contribui şi Aretia cu partea ei...

La sfârşitul mesei, pe când dânsul tocmai moțăia ca de obicei înainte de-a trece pe sofa în dormitor să-şi facă siesta, iar d-na Dăniloiu aduna mecanic fărâmăturile de pâine în jurul tacâmului, Solomia se plecă la urechea ei şi-i zise domol:

— Să nu uiți, cucoană, să-i spui şi domnului că trebuie să plec...

Spiru auzi şoşăitul glasului ei şi mormăi ca prin vis:

— Ce să plece?... Unde să plece?...

— Lasă, nu-ți strica tu somnul pentru ea—zise d-na Dăniloiu liniştit. la, prostii de-ale ei! Degeaba am crescut-o şi am învățat-o, că din ale ei nu iese I

— Nu cumva tot despre Lixandru e vorba?... Atunci eu vă şi las, să mă odihnesc nițel... numai un sfert de ceas! făcu bărbatul urnindu-se greoi şi trecând la sofaua pregătită cu o pernă albă la căpătâi.

Sfertul de ceas dura totdeauna un ceas, altfel se scula morocănos şi mai frânt de cum se culcase.

Vasilica rămase singură cu servitoarea care se încăpățâna să plece

numaidecât.
— Vai, fată dragă, ai început să mă sperii cât eşti de nebună! se cruci cucoana. Tu nu vezi ce-a dat peste noi?-.. Tu n-ai un pic de omenie în sufle-tul tău de te poți gândi să pleci acuma şi să mă laşi singură cu înmormântarea şi cu necazurile?
— Apoi, nu, cucoană! răspunse senin Solomia. Că, dacă e bine Lixandru, nu stau acasă! Nu ți-am spus?... mâine dis-de-dimineață sunt înapoi!...
— Nici să nu-mi mai vorbeşti, d-astea, Solomie, că mă superi rău de tot!... Aşteaptă, să isprăvim mâine cu înmormântarea, pe urmă pleacă şi stai cât pofteşti, că de nebune ca tine geme târgul!
Servitoarea se mai învârti puțin prin odaie, strângând masa mai îndelung şi mai meticulos, iar când chibzui că doamna s-a liniştit, reveni:
— Cum nu crezi d-ta, cucoană, la durerea săra-cului!... Încaltea dacă n-ai cunoaşte necazurile mele cu Lixandru mai bine ca mama mea, că nu ți-am ascuns nimic şi nu m-am ferit... Şi l-ai văzut sâmbătă şi d-ta cum era de prăpădit că de-abia l-am coborât din căruță să intre la doftor...
— Ei, şi dacă ai să te duci tu acuma, crezi că ai să-l înzdrăveneşti ? răspunse Vasilica înduioşată puțin de glasul întristat al Solomiei. Nu ți-a spus toată lumea şi toți doctorii că boala lui se vindecă greu, dacă se vindecă?... sâmbătă, nu-s nici trei zile, l-ați târât iar la doctor şi doctorul v-a spus să nu-l mai chinuiți cu drumurile...
— O, Doamne, ziua de sâmbătă numai în mormânt am s-o uit! zise Solomia cu ochi în gol, cu o durere mare pe față.
— Pentru că nu eşti în toate mințile, femeie! se aprinse din nou d-na Dăniloiu. Ai pierdut mai toată ziua pe la doctor şi prin farmacii, ca şi când te-ar da banii afară din casă... Te-am lăsat, cum te las de atâta vreme, să-ți îngrijeşti bărbatul cum crezi tu mai bine. Dar văd că ai început să te împărți între Valea Ursului şi casa mea! De câteva luni n-a fost săptămână de la Dumnezeu să nu lipseşti când ziua, când noaptea, ca să te repezi la Lixandru...
— Am să vă slujesc, cucoană, toată viața, numai să mă ajuți să-l punem pe Lixandru în picioare! murmură servitoarea fără emfază, cu o sinceritate din adâncime.
D-na Dăniloiu, ea însăşi fată de cârciumar bogat de la țară, avea o mare slăbiciune pentru Solomia şi fiindcă era din satul ei, dar mai ales că a luat-o de la vârsta de cincisprezece ani, a crescut-o şi a ținut-o în casă, nu ca pe o servitoare ce era, ci ca pe un copil al ei cu care se înțelegea dealtfel mai bine decât cu propria ei fată care, învățând prea multă carte (absolvise liceul de fete din Piteşti) şi dezvoltându-se sufleteşte în alt mediu, iar pe urmă măritându-se cu un ofițer şi trăind în altă lume, i se părea înstrăinată. Adevăratele confidențe le avea cu Solomia. Cu ea se sfătuia despre toate; față de ea n-avea taine. A dorit şi multă vreme a fost convinsă că, la rândul ei, şi Solomia îşi deschide complect sufletul, până ce a început să constate că ea păstra anume ascunzişuri în care nu lăsa pe nimeni să pătrundă, desigur nici pe Lixandru la care totuşi spunea că ține mai mult ca la orice pe lume. Solomia era o fire mai

întortocheată. D-na Dăniloiu se enerva de multe ori că nu putea urmări şerpuirea sufletului ei. Fata totdeauna rezerva câte-o surpriză, dar nu rezultată din gânduri mincinoase. A controlat-o de nenumărate ori şi n-a prins-o niciodată cu minciună. Prefera şi primea să fie certată, chiar ocărâtă, decât să încerce a-şi ascunde greşeala prin tertipuri sau să se ferească a o ispăşi.

Mai cu seamă de când s-a încurcat cu Lixandru, Solomia a devenit năucă de tot. D-na Dăniloiu a socotit la început că fata, care abia avea atunci optsprezece ani, s-a îndrăgostit şi de aceea i-a trecut cu vederea unele neglijențe explicabile. Lixandru se numea Alexandru Ionescu şi era pe-atunci şofer la sucursala băncii Marmorosch-Blank. Băiat curățel şi parcă mai de treabă ca alții de teapa lui, nu şi-a bătut joc de biata fată – zicea d-na Dăniloiu—şi nu i-a întors spatele, cum fac toți, ci s-a alipit mai mult de ea şi chiar a vrut să o ia de nevastă. Dar banca s-a închis şi Lixandru a rămas fără de lucru, îşi adunase o mică sumă de bani ca să poată trăi câteva luni până va găsi alt loc. N-a găsit. Tovarăşii şi prietenii îl sfătuiau să plece la Bucureşti, unde, ca şofer destoinic ce era, ar fi găsit mai repede ocupație. N-a vrut să plece fără Solomia, iar pe ea n-o putea lua fiindcă n-ar fi avut cu ce s-o ție... Asta a fost pentru Solomia întorsătura vieții. îl iubise şi până atunci cum poate să iubească o fată de optsprezece ani, dar pe urmă, după ce a văzut că Lixandru nu se desparte de ea nici chiar de dragul viitorului său, iubirea ei s-a transformat într-un amestec straniu de devotament, spirit de jertfă şi admirație oarbă care, frământat cu senzualismul ei primitiv şi sfios, a pus stăpânire pe însăşi rădăcinile ființei ei. Scopul vieții Solomiei a devenit Lixandru. în afară de el şi mai presus de el nimic nu exista pe lume...

Muncind câte ceva pe unde apuca, Lixandru s-a oploşit prin curtea Dăniloiu cu învoirea tacită a doamnei. Iama următoare, lucrând odată afară, în ger, la o reparație de automobil particular, a răcit. Neluând în seamă şi continuând zilele următoare alte lucrări la fel, fiindcă tocmai s-au ivit ocazii, boala s-a încuibat într-însul, a clocit şi a crescut, iar când n-a mai putut-o îndura şi s-a arătat unui medic, a aflat că e rău de tot şi că ar trebui să se îngrijească foarte serios... Solomia şi apoi d-na Dăniloiu abia toamna următoare au aflat, nu de la el, care nu spunea nimic şi bolea ca un animal trudit, ci de la însuşi doctorul la care fusese, că Lixandru e în mare primejdie.

De-atunci Solomia nu mai avea alt rost în viață decât salvarea lui Lixandru. Pentru aceasta şi-a cheltuit toate economiile ce le făcuse la d-na Dăniloiu, pe urmă toată simbria ce o primea... când un medic i-a recomandat, în loc de medicamente, să meargă undeva la țară, să stea liniştit, să se odihnească şi să se hrănească bine, Solomia i-a propus imediat să meargă în satul ei, Valea Ursului, la părinții ei. Lixandru a stăruit însă ca, mai înainte să se căsătorească, să nu zică oamenii că Solomia îşi aduce ibovnicul acasă, ci bărbatul legiuit. Nu numai d-na Dăniloiu, dar şi Spiru s-a înduioşat de „delicatețea” băiatului, deşi el de multe cri bombănise că i s-a oploşit în curte un pierde-vară. Baremi Solomia a plâns cu hohote în timpul cununiei, încât d-na Dăniloiu, naşa

mare, i-a şoptit în două rânduri să-şi mai ţie firea.
După o lună, Solomia s-a întors înapoi în serviciu, lăsând pe Lixandru la ţară. Trebuia să muncească pentru a-i putea plăti întreţinerea. Totuşi, într-un an de şedere la aer şi odihnă, Lixandru, în loc să se îndrepte, se topea văzând cu ochii. Solomia s-a gândit că ar trebui să-i mai dea nişte leacuri, să nu-l lase fără ajutor ca pe un câine. Şi l-a adus la Piteşti de mai multe ori să-l mai examineze doftorii Aşa s-a întors sâmbătă Lixandru la Valea Ursului cu câteva sticluţe pe care Mirescu, cel mai popular medic din Piteşti, după ce „l-a băgat la raze", i le-a prescris să le ia negreşit, fără să garanteze o vindecare grabnică, dar promiţând o îmbunătăţire cu ajutorul lui Dumnezeu...
D-na Dăniloiu înţelegea şi azi nerăbdarea Solomiei de a vedea efectul medicamentelor. Dacă n-ar fi intervenit pacostea cu crima, ar fi dăscălit-o puţin, ca să se păstreze în nota ei, dar i-ar fi dat drumul să se repeadă până acasă, mai ales că acuma, cu autobuzele, poţi pleca seara la Valea Ursului şi dimineaţa să fii înapoi Azi îi era urât să rămâie singură. Având-o pe Solomia alături se simţea infinit mai curajoasă, ca şi când energia tinerească a ţărancei i s-ar fi transmis ca un fluid magnetic...
În cele din urmă, văzând-o prea abătută şi mai amărâtă ca niciodată, i se făcu milă de suferinţa ei şi îi făgădui s-o lase să plece mai pe seară, cu con-diţia ca întâi să isprăvească la biserică îngrijirea morţilor şi ca mâine dimineaţa să fie negreşit înapoi sa-i dea ajutor la înmormântare.
Solomia se bucură numai pe jumătate, ca şi când nici n-ar mai fi fost în stare să se bucure aievea de nimic în lume. Murmură abia perceptibil:
— Să-ţi răsplătească Dumnezeu binele pe care mi-l faci...
Tocmai când isprăviră toaleta sufrageriei, aşezând toate la locul lor, se pomeniră cu un aprod de la tribunal care aducea două citaţii. D-na Dăniloiu se înspăimântă. În viaţa ei n-a avut de-a face cu judecăţi. Aprodul îi spuse şi din gură că judecătorul de instrucţie pofteşte şi pe domnul Spirică la cabinet pentru informaţii în legătură cu crima, de-asemenea pe d-na Dăniloiu şi pe Solomia.
— Ia fugi, băiete! se supără deodată d-na Dăniloiu. Doar n-o să ne amestecaţi şi pe noi în nelegiuirea asta, Doamne fereşte!
Apăru din dormitor Spiru, căscând şi întinzându-se şi mormăind, ca totdeauna după somn. Citaţia îl făcu să-i sară brusc moleşeala.
— Informator ? se linişti mai pe urmă. Ei da, da, fireşte. Trebuie să ajutăm pe bieţii judecători să descopere pe criminali... La ce oră e?". A, la trei ?... Adică acuma?... Atunci ia vezi, Vasilico!... Dă-mi ce-mi trebuie, să nu întârziem...
Dădu drumul aprodului. Nu voia să-l vadă cineva mergând împreună cu un aprod de la tribunal între aprod şi jandarm i se părea că e numai deosebire de uniformă...
D-na Dăniloiu cu Solomia erau citate pentru a doua zi.
— Ei vezi, tot nu poţi pleca, Solomie, până ce nu te întreabă judecătorul... Eu te-am lăsat, dar dacă legea nu vrea? zise Vasilica în chip de consolare.
Solomia ridică din umeri, murmurând cu amărăciune:
— Doamne, iartă-mă şi nu mă lăsa!...

Capitolul VIII – JUDECĂTORUL ŞI POLIŢAIUL

Aurel Dolga se afla numai de trei luni în Piteşti, dar cunoştea mai toată lumea, în special avocaţi, profesori, ofiţeri, ingineri, funcţionari, în sfârşit ceea ce se numeşte, cu o exagerare provincială, boierimea. De fapt în boierimea aceasta se cuprind numai cei ce au bani sau altfel de avere care să le dea putinţa de a participa la jocurile de cărţi şi de a primi cel puţin de două ori pe iarnă cât mai multă lume bună care să joace cărţi până la ziuă, la cât mai multe mese... Noul judecător, tânăr şi neînsurat, a devenit imediat invitatul favorit în familiile cu fete de măritat, deşi el nu trăda încă intenţii matrimoniale, dorind în prealabil să devie celebru în specialitatea sa spre a putea face o partidă mai strălucită. Era foarte sociabil, păstrând totuşi marea decenţă şi rezerva cerute unui magistrat. Ici-colo, la vreo petrecere cu ultra-prelungire, i s-a întâmplat să cânte sau să danseze solo sau împreună cu tovarăşii de chef, sau chiar, într-un elan de fericire, să îmbrăţişeze pe vestitul lăutar Dură care, ajutat numai de un ţambal ist chior şi de un chitarist şchiop, era capabil să întreţie buna dispoziţie de seara până a doua zi seara...

Dragostea cea mare a lui Dolga rămânea totuşi instrucţia criminală. Din pricina ei avea acum o remuşcare: că n-a cunoscut până azi familiile Dăniloiu... De aici trăgea însă concluzia pentru viitor: un bun detectiv, deci şi judecătorul de instrucţie, trebuie să-şi lărgească necontenit relaţiile în toate straturile societăţii...

De la casa crimelor până la tribunal, Dolga a tăcut, privind drept înainte, parc-ar fi urmărit cu ochii interiori o pistă foarte palidă şi întortocheată.

Reţinu pe poliţaiul Ploscaru care, nu pentru meserie, dar prin felul lui de viaţă, cunoştea Piteştii cum îşi cunoştea buzunarele. Nu oraşul, ci oamenii, până la cei mai umili. Asta era meritul lui unic, dar considerabil, în poliţie, mai ales că informaţiile lui erau întotdeauna exacte şi corecte.

După ce încheie cu grefierul formalităţile de ri-goare pentru întocmirea dosarului, comandă cafele. Poliţaiul interveni jovial:

— Dacă-mi dai voie, domnule jude, a mea să fie cu un coniac înlăuntru şi altul separat alături! După o crimă atâta de scârnavă, trebuie să-ţi stingi greaţa măcar cu un pic de alcool!...

— Într-adevăr scârnavă! aprobă Dolga. Foarte bine ai spus. Eu încă n-am cunoscut, din păcate, familia Dăniloiu...

— Ai s-o cunoşti acuma, cu ocazia instrucţiei, până în rărunchi!... Ilarie

Dăniloiu a fost un om ciudat şi plin de taine!
— Dar ceea ce m-a mirat – urmă judecătorul – ceea ce m-a nedumerit mai mult, este mizeria morală pe care am simţit-o în casa lor... Nu mizeria în sine, care totdeauna e impresionantă şi provoacă cel puţin milă, ci mizeria unor oameni despre care se spune că erau foarte bogaţi, de mai multe ori milionari...
Poliţaiul surâse şi dădu din cap aprobativ.
— Exact, domnule judecător! zise dânsul. zgârcenia, pricit de aprigă, nu poate explica o viaţă în ticăloşie materială desăvârşită!... Explicaţia o dă numai rasa, domnule jude ! Ce ideal de trai poate să aibă un om coborând din părinţi care numai dumineca aveau pe masă mâncare caldă?... Eu eram copil când a murit bătrânul Danilef, bulgăroiul, cum îi zicea lumea în piaţă cu un fel de ură amestecată cu admiraţie. Mi-a rămas însă în minte cu nişte ochi negri foarte vicleni şi mai ales cu hainele nemţeşti care-i veneau îngrozitor, parc-ar fi fost adunate din toate colţurile oraşului... Dintre copii nici unul n-a moştenit în totul pe bătrânul bulgăroi. Ai văzut, domnule jude, ce pirpiriu era Ilarie... Să-l sufli ca pe o luminiţă de ceară... Spirache seamănă cu bătrânul la voinicie şi stângăcie, dar e greoi şi prostănac şi în acelaşi timp şiret ca un vulpoi. Iar d-na Delulescu se zice că e leită maică-sa: credincioasă, mojică şi încăpăţânată, dar foarte cinstită. Dealtfel cinstiţi au fost şi fraţii ei, căci nu i-a prins nimeni niciodată cu vreo abatere de la codul penal. Impresia mea însă a rămas că sufleteşte, în adâncul lor, nu erau corecţi. N-aveau adică cinstea interioară, singura valabilă, pentru că nu e dictată de teama sancţiunii exterioare...
— Cu toate astea pare să fie oameni foarte res-pectaţi – observă Dolga.
— Cum să nu fie, dacă n-au greşit niciodată contra legilor?... Pe urmă averea acoperă totdeauna micile turpitudini ale oamenilor. Pe un milionar îl priveşti cu alţi ochi, nu cu ai bănuielii. Să nu fiu rău înţeles, domnule jude! Ilarie Dăniloiu a jucat un rol marc în ultimile trei decade în viaţa negustorimii piteştene. Fiindcă era bogat şi cu destulă influenţă în lumea lui, liberalii l-au acaparat pentru partidul lor l-au pus în consiliul comunal, apoi în cel judeţean l-au făcut mai târziu ajutor de primar şi pretutindeni a făcut treabă bună şi a fost corect ca nimeni altul în cele din urmă, adică după război, s-a ales senator şi a făcut figură onorabilă şi la Bucureşti prin cuviinţa şi modestia lui înnăscută. Vezi, prin urmare, domnule jude, că avem de a face cu un exemplar tipic de piteştean notabil!
Dolga asculta atent, iar Ploscaru care, ca toţi povestitorii dorea să fie ascultat, se încălzea din ce în ce la amănunte:
— Ei bine, toate demnităţile şi onorurile, în loc să-l civilizeze, mai rău îl sălbăticeau lăuntric. Pasiunea economiilor, care pe tatăl său l-a îmbogăţit, a transformat-o într-o avariţie patologică. Deşi nu i-am cunoscut viaţa intimă, ştiu că de la o anume vârsta cam de când a intrat în viaţa oficială, a fost cuprins de patima tezaurizării. Treptat şi, fireşte, pândind ocazii excelente, a vândut moşiile părinteşti, a vândut diferite case ce mai avea prin oraş, se zice că şi te Bucureşti, iar banii îi strângea. Dacă ar fi putut nici pe mâncare n-ar mai fi cheltuit, ca să

puie gologani: la păstrare. Oamenii de originea lui, când fac avere încep să facă lux la mâncare şi să cheltuiască cu masa mai mult decât pe toate celelalte necesităţi de viaţă Belşugul la masă e primul lux şi ultimul la oamenii simpli. Dovadă că Spiru Dăniloiu mânca uneori, nu ştiu dacă o mai face şi azi, până ce nu se mai putea urni de la masă. Ilarie însă, cu cât se îmbogăţea, cu atât îşi reducea mâncarea. Circulă prin oraş anecdote despre peregrinările lui prin piaţă. Cu toate că după război s-a retras oarecum din afaceri, se ducea în fiecare dimineaţă în piaţă să facă, zicea el, cumpărăturii pentru menaj. De zgârcenie însă cumpăra pâine veche pentru că e mai ieftină, iar carne o singură dată p săptămână din rămăşiţele măcelarilor, cu jumătate preţ. Peşte lua din când în când, dar numai sâmbătă când îl găsea stătut şi ieftenit, căci era cel rămas de vineri... La fel făcea cu zarzavaturile şi cu toate cele trebuincioase casei. Aşa a ajuns fostul senator batjocura şi râsul zarzavagiilor şi măcelarilor, iar de altă parte, din pricina asta s-au născut legendele despre bănetul ce l-ar avea ascuns cine ştie unde.
— Atunci d-na Delulescu are dreptate să pro testeze?
— Principial poate că da – zâmbi poliţaiul. Sunt sigur că s-au înstrăinat multe lucruri înainte de-a sosi noi la faţa locului. Rămâne să stabileşti d-ta daca înstrăinările sunt opera asasinilor sau a celor ce au veni după asasini. Pe madam Aretia aţi găsit-o operând după cum am auzit ulterior. Poate că dom' Spirică mai prost dar şi mai şiret, a avut norocul să opereze mai înainte. Dacă nu s-ar fi găsit testamentul, n-ai avea mare importanţă. Acuma însă se schimbă lucrurile... în cearta moştenitorilor trebuie să se amestece şi instrucţia! Dacă era aici feciorul lui Delulescu, scandalul ar fi luat proporţii chiar în casa morţilor. în orice caz e numai o amânare. Romulus Delulescu aştepta moartea lui Ilarie ca lozul cel mare la loterie. Toate viaţa, tot viitorul lui e clădit pe speranţa sa. Are si fie furios când va afla ce s-a ales din visurile lui... Altfel băiat simpatic. Dacă a fost el în stare nu numai să se împace cu Ilarie, dar să devie mosafirul lui aproape zilnic, de câte ori venea prin Piteşti, vezi ce talent trebuie sa aibă!... Păcat că nu-l are şi la scrisul lui. Şi câtă pasiune pune să rămână cel puţin gazetar, dacă scriitor n-a putut ajunge... Mi se pare că şi d-ta l-ai cunoscut acum vreo trei săptămâni într-o seară, la cofetărie, la Borănescu?
— Nu-mi amintesc—zise judecătorul.
— Era împreună cu Dică Secuianu chiar lângă masa d-tale... Un băiat slăbuţ şi cu ochelari, o mutră de onanist cu părul spălăcit... Altminteri însă, cum spuneam, simpatic, foarte inteligent şi îndrăzneţ, cu toate că îşi ia nişte aere de modestie umilă, lipicioasă...
După ce sorbi ultima picătură de coniac şi aprinse a nu ştiu câta ţigară (era fumător feroce din pricina nopţilor ce le pierdea), poliţaiul reluă gânditor, ca şi când ar fi vrut să ghicească cine să fie asasinii:
— Bătrânul Ilarie cunoştea pe toată lumea şi n-avea nici un prieten de teamă să nu trebuiască să cheltuiască cu vreo masă sau vreo întâlnire la cafenea. Cred că afară de câte un servitor străin, trimis de câte cineva, nu-i intra nimeni în curte, cu atât mai puţin în casă. Timp de câţiva ani se ataşase de Dică Secuianu într-atâta că oamenii prevedeau

într-însul pe moştenitorul lui Ilarie. Dică însă nu putea să nu-şi dea în petec. îl cunoşti, cine nu cunoaşte în Piteşti pe Dică Secuianu—băiat bun, dar haimana... După ce a tapat pe toți piteştenii cu diverse sume, a încercat, mi se pare, şi la Ilarie. într-o zi, la mare ananghie, i-a cerut o sută de lei... Şi bătrânul, mare minune, i-a dat! Peste câteva zile, încurajat, Dică i-a înapoiat suta, ca peste alte câteva zile să-i ceară o mie. Bătrânul n-a mai putut. A refuzat, ba l-a şi ocărât... Dică se afla în mare încurcătură. A înghițit mustrările şi a revenit mai stăruitor. bătrânul nu s-a înduplecat, iar Dică s-a supărat şi a plecat trântind uşile... Cel puțin aşa povesteşte lumea, fiindcă nici el şi nici Ilarie n-au spus nimănui nimic... De-atunci Dică îl înjura pe toate potecile.

— E mult de atunci?

— Doi ani, da... da, doi ani şi ceva —întări poli-țaiul. Trebuie să fi fost o explicație mai severă decât ar reieşi din spusele lumii, altfel nu s-ar justifica ura cu care-l vorbea Dică de rău, cu toate că se silea să-şi ascundă ura subt o mască de dispreț. îmi aduc aminte, iarna trecută, d-ta încă nu erai aci, la o petrecere, la „Calul Bălan", cum îl auzeam înjurând şi dorindu-i moartea, mi-a fulgerat prin gând că Dică ar fi capabil să şi ucidă pe bătrânul Ilarie dacă i-ar cădea în mâini... Fireşte, un simplu gând, sugerat pare-se nu atât de cuvintele lui, cât de unele priviri, de unele scăpărări de ură care nu erau demne de un tânăr dintr-o familie aşa de onorabilă, nepotul primului preşedinte al tribunalului nostru, în sfârşit, crema societății piteştene... De la Dică a aflat lumea că Ilarie Dăniloiu, în afară de altele, ar fi adunat în ultimul timp numai bancnote străine, dolari, lire sterline, franci elvețieni. Zicea c-ar avea un portofel anume, cum au negustorii în piață, ca o geantă de damă cu multe compartimente, plin cu astfel de hârtii...

— Da, dar ai văzut că nu s-a găsit aşa ceva! zise Dolga.

— Bine, povestirile lui Dică nu trebuie luate ca literă de evanghelie – surâse Ploscaru. El are o fantezie demnă de un mare reporter. Portofelul poate să existe numai în închipuirea lui, poate să aibă proporții mult mai modeste...

— Sau poate să fi fost furat de asasinii bătrânului – complectă judecătorul.

— Absolut! recunoscu polițaiul. Deşi, spun sincer, presupunerea aceasta mi se pare cea mai puțin verosimilă, după cum cunosc eu pe prietenul Dică... Dar în sfârşit, ancheta va lămuri toate... Mi-am adus aminte de toate astea numai fiindcă s-a împlinit pofta lui Dică şi bătrânul Ilarie într-adevăr a fost omorât!... în asemenea caz, fără să vrei, faci toate legăturile posibile şi imposibile, iar lucruri cărora înainte nu le dădeai nici o importanță, devin deodată tulburătoare... În ultimii ani Ilarie Dăniloiu n-a întreținut relații prieteneşti cu nimeni decât cu Dică Secuianu în anii trecuți şi cu Romulus Delulescu de vreun an sau doi... Ce curios! în timpul cât Dică a fost favoritul bătrânului, Deluleştii ca şi Spiru Dăniloiu erau în panică... Acuma fac legătura: poate că apropierea lui Romulus de unchiul său s-a căutat şi s-a realizat tocmai de teama ca nu cumva moştenirea să fie amenințată prin vreun capriciu al bătrânilor... Asasinatul a picat, pentru rudele interesate, ca o salvare!...

Dacă cumva testamentul nu va aduce altă încurcătură!
— Sunt multe puncte obscure şi tulburătoare în afacerea aceasta! observă gânditor judecătorul de instrucție.
— Poate că mai mult în aparență, domnule jude – murmură polițaiul.

Capitolul IX – INFORMATORUL OFENSAT

Spiru Dăniloiu urcă gâfăind treptele tribunalului. Sala paşilor pierduți era mai liniştită ca la prânz. împricinații cu avocații se aflau în sălile unde începuseră şedințele; pe-afară rămăseseră doar rarii mosafiri fără treburi, care leneveau de colo până colo. Negustorul nu se uită nici în dreapta, nici în stânga, ci trecu repede spre scara care duce la etaj. Un aprod îl opri în uşa cabinetului de instrucție:
— Aşteptați un moment, dom' Spirică... Vă cheamă numaidecât!
Cele câteva minute i se părură nesfârşite. De emoție îl năpădiră toate căldurile, încât se făcu leoarcă de sudoare. Când se pomeni înlăuntru trebui să se sprijine de biroul judecătorului ca să nu se clatine pe picioare.
— Te-am poftit, domnule Dăniloiu, să-mi dai oarecari informații în legătură cu crima ale cărei victime au fost fratele şi cumnata d-tale —îl întâmpină Dolga, şezând cu figura severă, măsurându-l şi învăluindu-l într-o privire înțepătoare de suspiciune. Mai cu seamă că d-ta ai fost cel dintâi care ai descoperit...
— Nu, domnule judecător! întrerupse Spiru cu groază ca şi cum i-ar fi spus că el e criminalul. Eu n-am descoperit nimic. Nevastă-mea cu Solomia, adică cu servitoarea, s-au dus azi-dimineață să vază ce o fi pățit Ilarie şi...
Judecătorul Dolga se ridică în picioare. Fața i se îndulci zicând:
— Mi se pare că eşti obosit... Ia loc, te rog, colea, lângă birou, pe scaun... Aşa!... Ca să putem vorbi în linişte... Lasă-ne, domnule grefier, singuri!
Grefierul se sculă şi ieşi fără o vorbă. Spiru se lăsă greoi pe scaunul care pârâi sub dânsul gata să se sfărâme. Scoase batista pe care o ținea mai mult de lux şi-şi şterse fruntea şi gâtul de năduşeala care-l supăra.
— Vă mulțumesc, domnule judecător! bâlbâi dânsul umil Nu mă simt deloc bine... N-am umblat niciodată pe-aici şi am o emoție ca la şcoală...
Dolga schiță un zâmbet care păru o strâmbătură de batjocură:
— De ce să ai emoție?... Un om ca d-ta? Aş re-greta... Contez pe informațiile d-tale foarte, foarte mult!... Şi ca frate al victimei, dar şi ca bărbat cu mare experiență în diferite chestii... Aşa că, te rog, povesteşte-

mi tot ce ştii despre crimă!
— Nu ştiu nimic – răspunse repede Spiru, vrând parcă astfel să se spele pe mâini De unde să ştiu?
— Ceva trebuie să ştii! stărui judecătorul. Că doar ai fost înaintea noastră în casa crimei... şi probabil ai scotocit prin dulapuri ori prin sertare, ca şi sora d-tale...
Spiru Dăniloiu se dezmeteci deodată, îi trecu parcă şi emoţia şi frica, se sculă de pe scaun şi zise, uitându-se jicnit la Dolga;:
— Va să zică mă bănuiţi pe mine că aş fi în stare?,..
— Domnule – întrerupse judecătorul – pentru mine sunt vinovaţi, sau cel puţin suspecţi până la proba contrarie, toţi cei ce au vreun amestec cu o crimă, orice amestec ! E un principiu călăuzitor pentru mine!... Alţii, dimpotrivă, socotesc pe toată lumea nevinovată până la producerea unei dovezi de culpabilitate!
— În orice caz mare ruşine pentru bătrâneţea mea de negustor cinstit să fiu bănuit de d-voastră! zise Spiru amărât. N-am meritat cu nimic astfel de soartă !
Judecătorul Dolga îşi dădea seama că a exagerat şi a depăşit marginile obiectivităţii, îi părea rău, dar în acelaşi timp îi trecu prin minte că Spiru ar fi înrudit de departe cu primul-procuror şi asta îl întărâtă. Auzise că aici magistraţii trebuie să fie atenţi la calitatea socială a inculpaţilor, altfel riscă a-şi compromite situaţia. Cu toate că Spiru Dăniloiu îi apăruse chiar prea cuviincios, Dolga acuma, gândindu-se la înrudirea cu primul-procuror, avea impresia că informatorul încearcă să-l sfideze. Răspunse rece:
— Am să te rog să renunţi la orice reflexii parti-culare ! Eu sunt chemat să descopăr pe ucigaşii fratelui d-tale şi n-am timp să mă ocup de sensibilităţile speciale ale informatorilor... Am crezut că în d-ta voi avea un colaborator zelos întru împlinirea sarcinii ce mi-a revenit. Mi-ar părea rău să constat că m-am înşelat!... D-ta ce crezi, cine a putut să-i omoare?
— Răufăcători sunt destui, domnule judecător – zise Spiru resemnat. Şi duşmani cine n-are ? Mai ales când e vorba de un om despre care lumea spune c-ar avea comori acasă...
— D-ta erai în termeni buni cu răposaţii, nu-i aşa?... Nu ca sora d-tale?
— Ne iubeam, domnule, ca fraţii cei buni, fără paradă, fără tămbălău, dar cu adevărat. Noi iubeam şi pe Aretia, măcar că dânsa a fost ingrată după ce s-a măritat. Aţi văzut cum m-a insultat şi în faţa cadavrelor şi a d-voastră. Aşa l-a insultat de atâtea ori şi pe bietul nenea Ilarie; uneori chiar în piaţă, în faţa lumii întregi, ca ţiganii. Noi am lăsat-o în plata Domnului. Eu sunt sigur că în adâncul inimii şi ea ne iubeşte. Mizeria şi nevoile înrăiesc şi pe îngeri... Pentru mine însă Ilarie a fost mai mult decât frate. El m-a făcut ce sunt, m-a îndrumat, m-a ajutat nu numai cu sfatul, ci cu fapta. îi voi fi recunoscător până voi închide ochii !
— Vă întâlneaţi deseori ?
— Destul de des... Aproape în fiecare zi. Dacă nu bărbaţii, cel puţin femeile noastre.
— Atunci cum se face că n-aţi aflat până azi de moartea lor?... Medicul

crede că sunt morți de sâmbătă. Azi e marți.
— Întâmplarea, domnule judecător. Poate unde şi vremea s-a stricat sâmbătă, ninsoarea şi gerul... Aseară, când ne-a spus Ciufu, servitorul părintelui Tănăsescu, că i-a căutat de trei ori şi nu i-a găsit acasă, am făcut observație soției mele că nu s-a dus cel puțin duminecă să se intereseze de dânşii...
— Ciufu? repetă judecătorul. A fost de trei ori?... când?
— N-am reținut. Mi se pare că ar fi fost în fie-care zi...
— Un moment! întrerupse judecătorul Grefier! strigă apoi, ca şi când şi-ar fi adus aminte, ducându-se la uşă şi deschizând. Grefier! Trimite să-mi aducă imediat pe Ciufu, servitorul preotului...
Se opri şi se întoarse spre Spiru, vrând să ceară lămuriri mai precise asupra lui Ciufu. Grefierul însă complectă singur:
— Servitorul de la biserica Sf. Nicolae... Am în-țeles, domnule jude!
— Pe urmă să reintri să înregistrăm declarația d-lui Dăniloiu!
Închise uşa şi se plimbă de două ori prin cameră.
— Dacă nu venea Ciufu, poate că nici azi nu s-ar fi dus nevastă-mea şi cine ştie cât ar mai fi stat acolo sărmanii! reluă Spiru cu alt curaj. Ce-i drept, părintele Tănăsescu m-a întrebat duminecă după-amiazi, ne-am întâlnit întâmplător pe strada mare, m-a întrebat, zic, unde-o fi frate-meu Ilarie, că nu l-a putut găsi nicăiri şi avea mare nevoie de dânsul Am luat în glumă întrebarea şi am răspuns ceva tot în glumă...
— A, va să zică duminecă ți s-a spus şi totuşi...
— Dacă-aş fi ştiut, domnule judecător, că e serios, aş fi alergat, păcatele mele ! Dar cum pot să-mi închipui o grozăvie ca asta? Că doar sâmbătă dimineața ne-am întâlnit în piață şi...
— Când l-ai văzut ultima oară pe fratele d-tale?
— Cum vă spuneam, sâmbătă dimineața...
— La ce oră?
— Poate să fi fost înspre ora nouă... în orice caz mai de dimineață, căci sâmbătă e târg, ştiți, şi noi deschidem prăvălia de cum se face ziuă, din pricina muşteriilor de la țară... Ilarie a venit cam la un ceas după ce am deschis...
— Ai putea să-mi spui despre ce ați vorbit?
— Cum nu, domnule judecător! răspunse Spiru din ce în ce mai vioi. Cu câteva zile în urmă un popă de pe lângă Costeşti m-a întrebat unde ar putea schimba nişte bani americani ce-i avea nu ştiu de la ce țăran întors din America de curând. Pentru că Ilarie strângea bani americani, când îi putea cumpăra pe preț de chilipir, am spus popii că şi noi suntem amatori, iar popa îmi spuse că va veni cu banii vineri, când are iar treburi prin oraş... Ilarie m-a întrebat despre popa cu banii americani. Popa nu venise vineri şi am crezut că are să sosească sâmbătă. Frate-meu însă, mai cunoscător, îmi spuse să nu-l mai aştept că n-are să mai vie... Era sigur că a găsit pe altcineva care i-a oferit un preț mai bun decât oferisem eu...
— Da... Banii americani – murmură judecătorul gânditor. Altceva nu?
— Nu prea... Nici n-a stat mai mult de un sfert de oră. Erau mulți clienți şi trebuia să fiu cu ochii în patru... Avea o pâine la subsuoară şi-mi

spuse că vrea să cumpere un crap, dacă va găsi... Pe urmă a venit servitoarea noastră, care făcuse cumpărăturile obişnuite prin piață, să mă întrebe dacă am să trimit vreo vorbă sau altceva cucoanei; aşa e obiceiul în familia noastră... Ilarie i-a dat servitoarei pâinea, să i-o ducă acasă, că dânsul vine mai pe urmă. A plecat la peşte, iar Solomia a mai aşteptat puțin că tocmai târguisem şi eu nişte bunătăți ieftine şi vroiam să le trimit...
— Pe urmă nu l-ai mai văzut deloc? Şi nici nu te-ai mai interesat de dânsul ?
— Ce să mă interesez, domnule judecător? Cum puteam să bănuiesc ce are să se întâmple?
— Dar când preotul ți-a atras atenția? N-ar fi fost normal să te repezi să vezi dacă nu i s-o fi întâmplat ceva?... Ziceai că-l iubeai şi-i vei fi recunoscător toată viața...
— Acuma, după ce s-a întâmplat nenorocirea, fireşte, îmi reproşez şi eu că n-am mers – recunoscu Spiru îndurerat. Dar, în mod obişnuit, întrebarea părintelui era mai mult o vorbă aruncată, întocmai cum zici: Ce mai faci?... Ilarie dealtfel avea curiozitățile lui. De multe ori se încuia în casă şi, când venea cine nu-i plăcea, nu răspundea deloc, făcându-se că nu-i acasă...
— Bine, bine, dar puteai şi altfel să treci pe la dânsul. Eşti sigur că de sâmbătă dimineața nu te-ai mai întâlnit deloc?
— Absolut sigur!
— Nici pe la el n-ai fost?
— Dac-aş fi fost, i-aş fi găsit cum i-am găsit azi...
— Când servitorul popii v-a spus că de trei ori nu l-a găsit, de ce n-ai anunțat poliția?
— S-ar fi putut să lipsească într-adevăr de acasă; domnule judecător! S-a mai întâmplat să plece din oraş fără să spuie nimănui...
— De ce te-ai dus singur să vezi morții, fără să aştepți sosirea autorităților ?
— Cum să nu mă duc când mi se vesteşte c-a fost asasinat fratele meu?
— Şi ce-ai luat?
— Ce să iau?
— Te rog să răspunzi la întrebarea ce-ți pun: ce ai luat din casa fratelui d-tale când ai pătruns acolo, deşi ştiai că s-a săvârşit o crimă monstruoasă?
Spiru Dăniloiu îngălbeni, parcă l-ar fi pălmuit. Răspunse încet, cu ton de protest:
— Domnule judecător, chiar dacă aş fi luat ceva – deşi n-am luat – aş fi fost în dreptul meu ! sunt fratele victimei şi deci, fiindcă n-are copii, moştenitorul lui legal, fireşte împreună cu sora mea Aretia...
— Eşti aşa de sigur ? zise puțin ironic judecătorul Dar dacă a lăsat un testament şi dacă d-ta nu figurezi printre moştenitori?
— Asta nu se poate !
— Dacă...
— Ei atunci...
— Atunci, fapta d-tale are o anume calificare! triumfă Dolga. O calificare

ce rămâne însă chiar dacă ai fi într-adevăr moştenitor...
— Domnule judecător – vorbi iar grav şi ofensat Spiru Dăniloiu – protestez din toată fiinţa mea împotriva bănuielii cu care mă insultaţi!
— Ce insultă? Ce insultă! se supără judecătorul. Iar uiţi că aici se instruieşte o crimă? Amabilitatea mea nu poate trece înaintea obligaţiei de a afla adevărul şi pe cei vinovaţi! D-ta ai pătruns într-o casă unde zăceau două cadavre, deşi ştiai că reprezentanţii justiţiei au fost anunţaţi şi trebuiau să sosească din moment în moment. Nu poţi să mă convingi pe mine că ai intrat din simplă curiozitate sau chiar din dragoste pentru cele două victime. Eu ştiu foarte bine: ai vrut să o iei înaintea sorei d-tale. Dealtfel ea însăşi ţi-a spus-o în faţă. Atunci de ce să protestezi ? Mai bine te-ai dezvinovăţi cu argumente acceptabile sau...
— Din moment ce nu vreţi să mă credeţi —ripostă domol Spiru.
— Eu nu pot crede decât afirmaţiile dovedite! Celelalte le primesc sub beneficiu de inventar... Dacă un om bogat poate să se lăcomească într-atâta, cum să nu mă cuprindă toate bănuielile? De unde ştiu eu dacă într-adevăr n-ai fost şi ieri sau alaltăieri la fratele d-tale?... Prin oraş lumea şopteşte că asasinii sunt din familia d-voastră...
— Domnule judecător, d-voastră nu puteţi asculta şoaptele oamenilor răuvoitori! Familia Dăniloiu are o cinste de păstrat şi de apărat!
— În privinţa asta suntem de acord! aprobă iro-nic Dolga. Deocamdată însă trebuie să înregistrăm declaraţiile d-tale, domnule Dăniloiu... Tocmai bine soseşte grefierul...
Grefierul trimisese după Ciufu.
— Până va sosi, avem timp să terminăm cu dumnealui... Va să zică...

Capitolul X – „CÂND AI MINŢIT?”

Ieşind din cabinetul judecătorului, Spiru Dăniloiu întâlni în vestibul pe Ciufu, subt paza unui sergent de poliţie.
— Aoleu, domnule Spirică! răbufni servitorul plângător. Fie-vă milă de mine! Puneţi o vorbă bună la domnul judecător, că m-a adus aci nu ştiu de ce şi...
— Lasă, n-ai grijă, Ciufule! zise Spiru. Dacă nu eşti vinovat, Dumnezeu o să te apere de necazuri...
— Nu sunt, domnule Spirică, păcatele mele!... Şi m-a luat chiar din biserică, de lângă catafalcul domnului Ilarie, că mă pusese părintele să dau o mână de ajutor...
Spiru nu-l mai ascultă. Se simţea ostenit mai ales pentru că nu

îndrăznea să se revolte. Pleca cu bănuielile judecătorului înfipte în inimă ca nişte cuie. Nu-şi dădea seama ce învinuiri îi aduce şi unde voia să ajungă cu suspiciunile. De fapt i-a găsit vină în toate. Poate că-l crede şi ucigaş.
”Hain om! E în stare să te bage în ocnă de po-mană !” se gândi dânsul coborând în sala paşilor pierduți şi apoi strecurându-se afară unde aerul aspru îl reînvioră. „Dacă el crede că noi suntem nişte haimanale, se înşală ! adăogă în sine mai încrezător. Că doar nici noi nu suntem de pe drumuri, să-şi bată joc oricine...”.
Ciufu continuă să se plângă sergentului şi să protesteze că e nevinovat până când apăru în uşă grefierul
— De ce nu spuneai, băiete, c-ați sosit? se răsti grefierul către sergentul care luase poziție. Aide, Ciufule! Treci înlăuntru!... Iar tu aştepți aci, sergent ! Ai înțeles?...
Judecătorul examină pe Ciufu câteva minute, fără nici un gest şi nici o mişcare. Pe urmă, ca şi când s-ar fi edificat, rosti:
— Mda... bine... Vino mai aproape!... Cum te cheamă?
— Mihai Ciufu, domnule judecător!
— De câți ani eşti?
— Am împlinit treizeci şi doi...
— Eşti de mult în serviciul bisericii?
— De şase ani.
Răspunsurile servitorului erau umile, dar precise. Judecătorul, ca şi când ar fi aşteptat altceva, îl scrută iar un răstimp, apoi continuă prietenos:
— Ai auzit cum au fost omorâți amândoi soții Dăniloiu Ilarie...
— O, Doamne! suspină Ciufu.
— Ei bine, ucigaşii trebuie găsiți cu orice preț ca să-şi ia pedeapsa meritată! Toată lumea, toți oamenii de treabă sunt obligați să ajute justiția să descopere pe cei vinovați. Aşa e, Ciufule?
— Aşa e, domnule judecător!
— Ei, Ciufule, atunci tu ai să ne pui pe urmele tâlharilor ?
Servitorul îşi recăpătase toată încrederea şi se simțea în siguranță. Răspunse dibuind ca omul care într-adevăr vrea să ajute:
— De, domnule judecător, despre cine o fi făp-tuit nelegiuirea nu vă pot spune nimic, că nu ştiu nimic... Dar să vă spun ce ştiu şi ce am povestit aseară domnului Spirică, după cum mi-a poruncit sfinția-sa, că după spusele mele s-a dus azi-dimineață coana Vasilica şi a găsit nenorocirea împlinită!
— Da, tocmai! făcu Dolga, dând din cap.
Ciufu repetă povestirea de-aseară de la Spiru Dăniloiu, în toate amănuntele, şi judecătorul îl lăsă să vorbească fără a-l întrerupe. Numai când isprăvi şi tăcu singur, îl întrebă candid:
— Va să zică ai fost în curtea răposaților sâmbătă, duminecă şi luni... La ce oră ai fost sâmbătă? înainte ori după-amiazi?
— După, după! Cum vă spusei, după ce am tras clopotele pentru slujba de a doua zi...
— Adică după ceasul cinci... Atunci trebuie să fi fost întunerec de tot,

mai ales că şi viscolea?
— Nu era aşa de întunerec...
— Atunci ai fost mai devreme? înainte de a trage clopotele ?
— Ba eu cred că mai întâi am tras clopotele şi pe urmă...
— Nu vreau să ştiu ce crezi tu, băiete, ci cum a fost!... Gândeşte-te bine şi răspunde limpede!... Curtea e întunecoasă şi ziua din pricina copacilor. Acuma se înserează foarte devreme... Dealtfel pe seară, tocmai pe la cinci a început să ningă sâmbătă şi viscolul s-a potolit...
— Aşa trebuie să fie, domnule judecător, cum ziceți d-voastră făcu Ciufu cu un aer de recunoaştere confidențială. N-am dat importanță ceasului şi de aceea...
— Poate că părintele te-a trimis înainte de prânz să-i aminteşti domnului Dăniloiu ca să nu uite?
— Ba nu! se îndârji servitorul. După-amiazi m-am dus !
— În sfârşit, părintele poate că are să-şi amin-tească mai bine – zise judecătorul indiferent. Dumnealui are să ne spuie şi cum ai plecat... şi tot adevărul pe care tu vrei să-l ascunzi!
— Nu vreau să ascund nimic, domnule judecător, iertați-mă! se pripi Ciufu puțin speriat.
Dolga rămase câteva clipe pe gânduri, apoi reluă cu alt glas:
— Duminecă părintele te-a trimis din nou... Te-ai dus?
— Se poate, domnule judecător, să nu mă duc ? Dacă mi-a poruncit sfinția-sa...
Te-ai dus sau nu te-ai dus? repetă Dolga mai energic.
— M-am dus!
— Ai intrat numai în curte sau şi în marchiză?
— Numai în curte. Uşa marchizei o închisesem aşa că...
— Ai observat ceva deosebit față de ce fusese ieri?
— Nu.
— Nici zăpada?
— Da, zăpadă era destulă ...
— Pe urmă ieri, luni, ai fost a treia oară?
— A treia oară.
— Şi iar ai intrat în curte şi ai pătruns până unde?
— Până la marchiză, domnule judecător. Numai până la marchiză. Şi dacă am văzut că tot nu răspunde nimeni...
— Nu ți-ai închipuit că s-o fi întâmplat ceva?
— Ba mi-am închipuit din prima zi, domnule judecător, dar n-am cutezat să spun nimica. De ce să iasă de la mine vorbe urâte?
— Şi nici ieri n-ai observat nimic deosebit în curte ?
— N-am observat nimic, domnule judecător, nimic.
— Zăpada era tot aşa, neumblată ?
— Tot aşa...
— Pe unde ai intrat în curte?
— Pe portiță, domnule judecător.
— Potecă era prin zăpadă ?
— De unde să fie...
— Dar urme de paşi ?

— Erau ale mele, de duminecă...
— Sigur ?
— Vai de mine, domnule judecător, s-ar putea să nu fiu sigur? Dacă am intrat, cum să nu fi rămas urme!
Judecătorul Dolga se oprise în faţa lui şi arunca întrebările repede, ca nişte mingi pe care Ciufu urma să le prindă instantaneu. Acuma însă se retrase doi paşi şi zise rar, răspicat:
— Şi totuşi, d-na Dăniloiu, când a intrat azi-dimineaţă cu servitoarea, n-a găsit nici o urmă în zăpadă !... Portiţa nu fusese deschisă de când a nins, încât abia a putut răzbi în curte... Cum explici d-ta asta?
— De, domnule judecător, bâlbâi Ciufu. Mă mir... Că doar eu am intrat şi duminecă şi luni...
— Atunci poate că minte d-na Dăniloiu, Ciufule? zise judecătorul. Ori d-ta n-ai mai dat deloc pe acolo nici duminecă şi nici luni?
— Iertaţi-mă, domnule judecător, dar...
— Ei, haide, scurt şi cinstit: ai dat ori n-ai dat?
— Domnule judecător, vă rog din suflet să mă credeţi...
— Va să zică n-ai mai dat pe acolo de sâmbătă când...?
— Ba am dat – zise Ciufu repede, întrerupând. Jur pe sfânta cruce, domnule judecător! Am fost până la poartă şi dumineca, şi luni, dar mi-a fost urât să mai intru în curte...
— De ce urât, ziua-n amiază mare? stărui Dolga.
— Mi-a rămas de sâmbătă o spaimă în inimă... Poate din pricina tăcerii şi a pustietăţii, nu ştiu... Aveam parcă o presimţire rea şi mi-a fost frică să mai intru...
Ciufu mai bolborosi câteva cuvinte, din ce în ce mai încurcat şi mai domol, uitându-se în ochii iro-nici ai judecătorului ca un şoarece în ochii pisicii. Dolga se mulţumea să-l privească. Se făcu o tăcere. Grefierul, pe scaun, alături, cu condeiul la ureche, se uita la Ciufu, placid, ca şi când nimic n-ar fi fost în stare să-i tulbure liniştea.
— Când ai minţit, Ciufule? întrebă deodată judecătorul puţin batjocoritor, dar numai în glas. Adineaori când ai spus că n-ai intrat sâmbătă în casă, ori când spuneai că ai intrat în curte duminecă şi luni?
— În casă n-am intrat, domnule judecător! se închină deodată servitorul plângător. Jur pe ce am mai sfânt în lume, domnule judecător! Jur pe mormântul mamei mele!
— Eu vreau să te cred, Ciufule—spuse Dolga întorcând spatele. Dar nu mai ştiu ce să cred... Dacă încerci să mă prosteşti spunând că n-ai mai intrat în curte pentru că ţi-a fost urât? Bărbat în toată firea să nu intre ziua în curtea unor oameni cumsecade din pricina urâtului? Cine să creadă aşa ceva? Uite, colea pe domnul grefier... întreabă-l dacă poate crede!
Grefierul tresări, dovedind că era cu gândul aiurea. Pe urmă surâse în semn că a înţeles gluma şefului. Ciufu însă parcă stătea pe jăratec. Faţa i se strâmbase, iar gura rămasă deschisă bâlbâia în neştire:
— Nu-s vinovat, domnule judecător... Jur, domnule judecător...
— Eu n-am spus că eşti vinovat —urmă Dolga. Nu ştiu dacă eşti ori nu

eşti. Dar mincinos, da, eşti, Ciufule! Adevărat?
— Iertați-mă, domnule judecător – murmură servitorul într-una.
— Deocamdată m-ai mințit!... Dacă n-ai intrat duminecă şi luni în curte, înseamnă că ştiai ceva de sâmbătă, fie că ai văzut ceva, fie că ai făcut ceva în casă!
Aşteptă câteva clipe o confirmare, Ciufu începuse a-şi frânge mâinile.
— Va să zică aşa stăm, Ciufule! reluă Dolga mai înviorat. Uite, nu te arestez că poate într-adevăr nu eşti vinovat!... îți dau răgaz să te gândeşti, să chibzuieşti şi să-mi mărturiseşti adevărul. Ai înțeles, băiete?
Îngrozit deodată, parcă subt o apăsare cumplită, servitorul căzu în genunchi, bâiguind înecat în lacrimi:
— Domnule judecător, fie-vă milă, nu-s vinovat...
— Destul! strigă deodată judecătorul. Mie să nu-mi faci teatru!... (Apoi către grefier, cu acelaşi ton sever:) rămâne la dispoziția noastră!... Trimite-l subt pază la poliție! Să fie ținut la secret ca să nu comunice cu nimeni!
— Da, domnule jude! zise flasc grefierul.

Capitolul XI – DOUĂ BIETE FEMEI

Spiru Dăniloiu nu mai avea astâmpăr. De la tri-bunal a pornit spre biserica Sf. Nicolae să vadă ce-au făcut femeile cu aşezarea morților. In colț, la băcănia Steriade, se întâlni cu preotul de pe lângă Costeşti care-i oferise dolari pentru Ilarie. întâlnirea i se păru de rău augur. Cu toate că preotul ar fi dorit detalii asupra crimei, Spiru reuşi să se derobeze, mințind că are alergături în legătură cu nenorocirea. Se duse la prăvălie, dar nici acolo nu putu rămâne, fie din cauza cunoştințelor care veneau să afle amănunte subt pretextul condoleanțelor, fie din cauza depresiunii lui sufleteşti. Ca să scape de toate, plecă acasă. Acolo Vasilica tocmai se întorsese de la biserică împreună cu Solomia şi vorbeau despre înmormântarea care se înțelesese cu preotul s-o facă a doua zi, miercuri, după-amiazi, „ca să poată asista toți cei ce au iubit şi stimat pe sărmanii bătrâni” – după cum s-a exprimat Tănăsescu.
— Aoleu, Spirache, nu cumva eşti bolnav? îl întâmpină Vasilica speriată, văzându-l atât de abătut şi parcă tras la față.
— Lasă, frate, nu te mai alarma aşa numaidecât! răspunse Spiru mohorât. Doar n-ai vrea să dansez când bietul Ilarie şi țața Mița se află pe catafalc, iar eu sunt silit să mă hărțuiesc cu judecătorii ca un criminal !

D-na Dăniloiu se potoli, dar apoi se înfurie mai rău când află ce-a pățit bărbatul ei în cabinetul judecătorului :
— Despre boanghina asta am auzit că n-are delicateță nici de două parale... Să-i fie ruşine! Mă mir cum aduce guvernul aci oameni fără educație să ofenseze lumea, parcă ar fi servitorii lui !... Ar trebui să ne plângem la primul-preşedinte ori chiar la Bucureşti, să-l învețe cum să se poarte cu noi! Dacă e mojic, să fie cu nepricopsiții lui de ungurenii.. Eşti tu moale din fire, că altul l-ar fi pus la locul lui imediat... Cu toate că e mai bine că nu ți-ai pierdut cumpătul, că mitocanul ar fi fost în stare să te şi aresteze!
— Ei, acu vorbeşti şi tu, ca să nu taci! ripostă Spiru speriat numai la ideea că i s-ar fi putut întâmpla şi asta. Parcă aşa se arestează oamenii!
— Apoi dacă te bănuieşte c-ai luat ceva? făcu Vasilica din ce în ce mai potolită. De, ştiu eu ? Sper că nu te-a pişcat ispita să iei Ceva, Spirache, să ne pomenim cu o percheziție de râsul târgului?
— Muiere, tu numai de rău ştii să tragi! se indignă bărbatul cu o moliciune însă care îngăduia toate presupunerile.
Vasilica hotărâse să meargă pe înserat, înainte de cină, cu Solomia, să mai aşeze câteva luminări şi să vegheze puțin la căpătâiul morților. Acuma renunță şi trimise pe Solomia singură, mai ales că de la ea pornise gândul. Numai să nu zăbovească prea mult, ca să nu se întârzie cu masa.
Solomia s-a întors la timp, plânsă şi istovită, parcă ar fi jelit ce avea mai scump în lume. Vasilica o înțelegea, ştiind că răposata Mița iubea pe Solomia precum şi Solomia iubea pe Mița, încât de multe ori se ducea la cucoana şi singură ca să stea de vorbă şi să primească povețe.
Pe când punea masa, Solomia povesti stăpânei sale că n-a plâns niciodată cum a plâns acuma în biserică, mai cu seamă pentru că i-a găsit aşa de părăsiți şi de singuri, dar că pe urmă s-a speriat aşa de rău de a crezut că înnebuneşte. I s-a părut anume deodată că cucoana începe să se mişte în cosciug... A dat buzna afară şi nici nu s-a oprit până la părintele Ilie căruia i-a anunțat minunea. Preotul era supărat din pricină că Ciufu a fost oprit la parchet de către judecătorul de instrucție, totuşi a mângâiat-o şi s-a dus cu ea înapoi în biserică şi i-a explicat că probabil fâlfâirea lumânării a făcut să aibă vedenia aceea. Atunci, printre altele, sfințitul s-a mirat că nu s-a gândit nimeni să fi îmbrăcat cum se cuvine pe cei doi morți şi să nu-i fi lăsat în hainele celea urâte de toate zilele. Apoi a trimis după dascăl să mai citească de sufletul lor...
La cină au vorbit numai despre nenorocirea ce s-a abătut asupra familiei din cauza bietului Ilarie. D-na Dăniloiu, obsedată de observația preotului, se scuza că ea a spus c-ar trebui să-i primenească, dar Spiru i-a astupat gura că şi-a adus aminte prea târziu, că se puseseră sigiliile pe uşi şi ar fi trebuit să vie cineva de la parchet... Dealtfel de ce nu s-ar ocupa cu astea Aretia, care pentru moştenire a ştiut să se repeadă la Spirică şi chiar să-l insulte, încât numai din pricina ei a îndrăznit şi judecătorul să-l umilească. Dar Aretia s-a mulțumit să stea acasă şi să reapară la biserică abia când toate erau gata.

— Ai să vezi, Spirache, ce-or zice oamenii! oftă totuşi mai târziu, îngrijorată, d-na Dăniloiu. Şi, când au atâtea haine, pline dulapurile! Parcă cine o să profite de ele?... Nu ştiu, dacă im mi-ar fi ruşine, mâine m-aş duce să-i primenesc... Cu toate că acuma, ar fi prea târziu şi mai multe clevetiri ar putea să stârnească...
— Lasă şi tu că nu-i nimica – încercă soţul ei s-o liniştească. La urma urmelor tot în pământ o să-i bage, fie cu haine bune, fie cu rele... Poate că ar fi păcat să se prăpădească hainele cele bune, dacă s-au întâmplat aşa lucrurile...
Despre Ciufu însă nu le părea rău că l-a reţinut la parchet. într-un fel le apărea ca adevăratul vino-vat de toate cele ce li se întâmplă, fiind el cel care le-a adus vestea rea şi a stârnit descoperirea crimei cu urmările ei.
— Să nu te miri dacă n-o fi chiar el ucigaşul – zise Vasilica înfiorându-se. Că înfăţişare de criminal are. Mi-e şi frică acum când mă gândesc la dânsul... Apoi trebuie să-l fi prins cu ceva judecătorul, dacă l-a şi înhăţat!... Dealtfel cu minciuna l-am prins şi noi, nu-i aşa, Solomie? Zicea c-a intrat şi ieri la Ilarie în curte şi când colo portiţa era înţepenită în zăpadă, încât abia am deschis-o...
— Apoi atunci d-aia l-a închis – făcu Spiru, adăogând puţin îngrijorat: Să băgaţi de seamă şi voi ce vorbiţi mâine...
— Din partea noastră să fii liniştit – declară d-na Dăniloiu aproape cu mândrie. Noi n-avem nici o pată pe suflet...
Solomia lângă scaunul stăpânii sale, ca totdeauna, murmură parcă pentru sine:
— Mie-mi vine parcă nici să nu mă duc mâine, cucoană...
— Fugi, fată, nu fi proastă! se supără Vasilica. De ce să nu mergi? Vrei să dai de dracul, să te ducă cu poliţia?... Ori ţi-e frică, unde ai auzit ce-a păţit domnul?
— Ba mie nu mi-e frică, zău, cucoană – zise Solomia tăgăduind şi din cap. Că o viaţă am... Dar mi-e scârbă...
— Parcă mie nu mi-e scârbă! făcu d-na Dăniloiu rădicând cu dispreţ din umeri. Lasă, Solomie, că mergem împreună şi isprăvim repede!...
A doua zi se prezentară la cabinetul de instrucţie prea devreme şi trebuiră să aştepte mai bine de un ceas până să sosească judecătorul D-na Dăniloiu tocmai se plângea grefierului că are să vie acasă soţul ei şi nu va găsi nici măcar masa aşternută.
Dolga era foarte bine dispus. îşi frecă mâinile şi se scuză, adăogând însă că el le-a convocat abia pentru ora douăsprezece jumătate, încât nu e vina lui dacă au avut să piardă timp aşteptând. Vasilica se învioră, îl găsi foarte politicos şi drăguţ şi se miră în sine de unde l-a scos Spiru aşa de urâcios.
— Dânsa cine este? întrebă judecătorul arătând pe Solomia, dar răspunzând tot eh Adică, da, ştiu... Ea v-a însoţit ieri când aţi făcut descoperirea pe care ne-aţi denunţat-o... Foarte bine!... Doamnă, poftiţi înlăuntru L. Fata va aştepta aici...
— Domnule judecător, să nu vă supăraţi, dar am să vă cer o favoare – zise d-na Dăniloiu încurajată. Fata e de la ţară şi n-a umblat pe la judecăţi... Vă rog s-o lăsaţi lângă mine... Suntem două biete femei şi...

— Bine, doamnă! aprobă Dolga galant. Cu toate că tot pe rând o să vă ascult, după cum e legea şi obiceiul...
— D-apoi că noi n-avem secrete, spuse d-na Dăniloiu mulţumită. Solomia e crescută la noi...
Judecătorul îi oferi acelaşi scaun pe care şezuse ieri Spiru. Solomia rămase în picioare lângă stăpână-sa, cum obişnuia şi acasă. După ce răsfoi câtva timp în dosarul ce i-l pregătise pe birou grefierul, Dolga reluă mai serios, dar mereu politicos:
— Povestirea d-voastră de ieri, de la domnul prim-procuror, am auzit-o, doamnă Dăniloiu, despre cum aţi dat peste cele două cadavre... De fapt aş dori numai câteva precizări şi repetiri ca să le putem înregistra în procesul-verbal...
Ridică ochii spre Vasilica, dar privirea îi alunecă asupra Solomiei. O examină un răstimp cu o curiozitate nereţinută. Frumuseţea şi mai ales delicateţea ţărăncuţii îl ţintuiau fără voie şi-l uimeau.
— Da... exact – urmă smulgându-şi privirea de pe Solomia. întâi să-mi spuneţi ce urme aţi găsit în curte, pe zăpadă?...
— De-abia am putut deschide portiţa opintindu-ne amândouă— răspunse Vasilica. Era şi portiţa îngheţată, dar mai cu seamă era zăpada întărită, căci portiţa nu mai fusese deschisă de când a nins şi nici zăpada curăţită sau făcută potecă... Aşa că nici urme nu puteau fi în zăpadă, dacă nu umblase nimeni. Dealtfel v-am spus astea şi ieri, la domnul Costică, în biurou, când v-am dat de veste... Servitorul părintelui Tănăsescu ne minţise în ajun că el a umblat prin curte, dar zăpada neprihănită l-a dat de gol. Noroc că eram în şoşonii-cizmuliţe, că te scufundai în zăpadă până în genunchi...
— În casă aţi intrat numai d-voastră, singură ?
— Singură! zise d-na Dăniloiu. Yoisem să trimit pe Solomia, dar ea a refuzat. îi era frică. Şi mie mi-a fost frică, mărturisesc acuma, dar n-am vrut să mă arăt mai slabă ca servitoarea şi de-aceea am intrat. Acuma, după ce am văzut ce-am văzut, mă minunez şi eu cum am avut curajul!
— Vă rog să-mi spuneţi ce-aţi făcut în casă, doamnă? întrebă iar judecătorul după o pauză.
— Prea bine nu mai ştiu nici eu ce-am făcut... când am trecut din antreu în camera de culcare, ţin minte că m-am împiedecat de picioarele bietului Ilarie, că nu mă uitam pe jos... Dar nu ştiu cum a venit că totuşi nu m-am oprit şi n-am băgat de seamă de ce mă împiedecasem. Am trecut în sufragerie şi de acolo am văzut în bucătărie pe ţaţa Miţa moartă-umflată cum aţi găsit-o pe urmă şi d-voastră. Am vrut să mă apropii şi n-am mai avut puterea să merg decât până la uşă şi să-mi arunc ochii în bucătărie parcă aş fi căutat ceva, desigur pe Ilarie... Atunci, în momentul acela, mi-am amintit că m-am împiedecat şi că trebuie să fi fost chiar dânsul. M-am întors înapoi în dormitor, am văzut acuma bine picioarele şi apoi corpul între paturi, dar capul nu i l-am văzut... Abia atunci m-a cuprins mai mare spaima şi am ieşit afară să chem pe Solomia, să cercetăm împreună mai de aproape ce şi cum s-a întâmplat. Dar ea s-a îngrozit şi mai rău când m-a văzut ieşind şi a început să plângă încât de-abia am potolit-o...

Judecătorul aruncă iar o privire spre Solomia, care însă se uita în pământ, ca şi adineaori, încât nu-i putea vedea culoarea ochilor, ci doar obrajii palizi.
— N-aţi pus mâna pe nimica în casă? Pe nici un obiect?... N-aţi deschis vreun sertar ori vreun dulap? stărui Dolga, cu un glas blând care nu supăra.
— Parcă-mi ardea mie atunci, în spaima aceea, să mă mai gândesc la dulapuri ori la comori? zise d-na Dăniloiu. Eu mă mir cum nu mi-a venit rău şi n-am leşinat! Dar omul e ca oţelul când dă primejdia peste el...
— Un amănunt poate totuşi să vă amintiţi: uşa marchizei era închisă?
— Închisă, închisă—spuse repede Vasilica, şi cu importanţă. Uite acuma, când mă întrebaţi, îmi amintesc foarte clar că era chiar lipită puţin, probabil tot din cauza gerului, încât a trebuit să apăs mai tare clanţa, trecându-mi chiar prin gând că poate e încuiată...
— Foarte bine!... Dar cea de la antreu?
— De... ştiu eu? făcu femeia deodată nesigură. N-aş putea spune... După amintire parc-ar fi fost numai aţinată... Poate şi unde mă obişnuisem cu rezistenţa de la marchiză...
Dolga mai răsfoi puţin filele dosarului, apoi treci: la grefier şi consultă însemnările lui – ciorna răspunsului d-nei Dăniloiu. Mormăi ceva în sine, ca şi când ar fi recapitulat, se întoarse şi se aşează la birou. Apoi deodată se adresă Solomiei cu glas mai rece şi cu privirea scrutătoare:
— Pe tine cum te cheamă, fetiţo?
Servitoarea se cutremură parcă ar fi izbit-o un pumn în piept. Întoarse ochii spre judecător, speriaţi şi totuşi mai violeţi şi învăluitori. Bărbia îi tremura, încât abia rosti cu glas gâtuit:
— Pe mine?... Solomia...
— Solomia şi mai cum?
— Solomia lui Ilie Motroc – răspunse ea aproape dârdâind, fără a-şi putea stăpâni emoţia.
— De unde eşti?
— Din comuna Valea Ursului...
— Câţi ani ai împlinit?
— Douăzeci şi unu.
D-na Dăniloiu n-o vedea, numai glasul i-l auzea şi simţea cât e de înfricoşată. Se întoarse pe scaun spre Solomia şi-i zise matern:
— Liniştează-te, fată, şi nu-ţi fie frică! Domnul vezi cât e de delicat... Tu eşti femeie cinstită şi nu trebuie să te sperii!
— Aşa e! adăogă judecătorul cu un zâmbet de încurajare. Noi nu mâncăm oameni, fetiţo! Numai oamenii răi şi vinovaţi au să se teamă de noi! Tu n-ai mutră de ucigaşă... Aşa că potoleşte-te frumos şi răspunde drept la întrebările mele. Ai înţeles?
— Da – şopti Solomia.
După o pauză, în care Dolga primi o privire de recunoştinţă de la d-na Dăniloiu, interogatoriul continuă:
— Domnul Dăniloiu, stăpânul tău, ne-a spus că sâmbătă dimineaţă, în magazinul său, răposatul Ilarie ţi-a încredinţat o pâine cumpărată ca să

o duci şi să o laşi la dânsul... Mi-ai putea spune pe la ce oră a fost asta?
— Eu nu ştiu carte, domnule... Dar pe ceas cu-nosc... Era nouă şi un sfert!
— Nouă şi un sfert... De unde ştii aşa de precis?
— Fusesem la farmacie chiar atunci şi am văzut pe ceasul din perete...
— De ce te interesa pe tine ceasul exact?
— Eram grăbită pentru că venise de la ţară Lixandru cu mama ca să mergem la doctor... La unsprezece trebuia să fim la domnu' doctor Mirescu...
— Şi ce-ai făcut cu pâinea?
— Am dat-o cucoanei...
— Care cucoană?
— Cucoana Miţa.
— Adică te-ai abătut pe la d-nul Ilarie şi...
— Da, şi i-am dat-o – zise Solomia.
D-na Dăniloiu nu se putu abţine să nu întrebe:
— Mie nici nu-mi spuseşi c-ai fost pe la ţaţa Miţa !
— Ce să-ţi mai spun, cucoană... Parcă nu mă trimitea domnul Ilarie mai în fiecare zi din piaţă să-i duc câte ceva?... Dealtfel domnul nostru a văzut când m-a trimis. Putea să-ţi spuie dumnealui.
— Bine, bine, nu-i nimic – se linişti Vasilica. Dar...
— Cucoana ce făcea când i-ai dus pâinea? reluă judecătorul.
— Spăla nişte rufe în bucătărie – răspunse Solomia.
— Ai zăbovit cumva la cucoana?
— Eram grăbită şi nu puteam zăbovi... Aşa şi tot am întârziat la domnul doctor...
— De ce ai întârziat? Aveai destul timp de la nouă şi un sfert...
— Am mai avut de lucru şi acasă, că nu puteam lăsa, pe stăpâna mea să facă singură toate... Pe urmă până am găsit banii pentru doctor...
— Unde i-ai găsit?
— Am vândut un bănuţ de aur din salbă...
— Va să zică tot ai vândut? se supără d-na Dăniloiu. Te-am bănuit eu, ştii bine! Iar umbli să te ascunzi de mine, fată, şi n-are să-ţi fie bine.
— Nu mă ascund, cucoană, dar ce-ai fi vrut să fac? zise Solomia cu o blândeţe resemnată. Că d-ta nu mi-ai mai fi dat, că mi-ai dat destul de nici într-un an n-am să mă plătesc. Mi-ar fi fost şi ruşine să-ţi mai cer. Apoi la doctor trebuia să mergem c-ai văzut şi d-ta în ce hal era bietul Lixandru...
Judecătorul nu înţelegea din schimbul lor de cuvinte decât că Solomia a ascuns ceva stăpânei sale, ceva însă fără legătură cu afacerea ce se instruia. Readuse deci lucrurile la ceea ce-l interesa:
— În sfârşit, să ne întoarcem la cucoana Miţa... Văd că te interesa ceasul.. Poţi să-mi spui precis ce oră era când ai plecat din curtea răposaţilor?
— Cucoana Miţa n-avea ceas —zise Solomia simplu.
— De la magazin la cât ai plecat spre casă?
— Atunci, îndată...
— Te-ai mai abătut pe undeva?

— Am mai luat de zece lei frişcă proaspătă de la cofetăria Borănescu...
— Pe urmă?
— Pe urmă am coborât la coana Miţa, i-am lăsat pâinea şi am plecat repede acasă...
— Va să zică la ora nouă jumătate, cel mult zece fără un sfert, sâmbătă, este sigur că doamna Ilarie Dăniloiu trăia? întrebă mai apăsat judecătorul.
— Vezi bine că trăia dacă i-am dat pâinea – spuse Solomia natural
— Baremi domnul Ilarie nici nu sosise acasă? adaogă Dolga. Fireşte. Abia după ce ţi-a dat pâinea s-a dus să cumpere peştele pe care l-am găsit agăţat în cuierul din antreu...
— Da...
Judecătorul iar consultă dosarul, iar se uită la Solomia, apoi se sculă în picioare:
— Pentru asta v-am convocat doamnă! Vă mul-ţumesc !

Capitolul XII – TOIAGUL BĂTRÂNEŢELOR

Romulus Delulescu sosi la Piteşti cu acceleratul marţi seara, adică cu primul tren, căci telegrama părinţilor n-a primit-o decât pe la ora cinci după-amiazi. Toată seara au ţinut sfat în familie. Romu-lus era neconsolat, nu atâta de moartea bătrânilor, cu toate că din când în când ofta „bietul nenea Ilarie" sau ‚sărmana tanti Miţa", ci pentru că n-a fost aici când s-a descoperit crima. Avea certitudinea nezdruncinată că unchiul său Spiru a răşluit ce a fost mai bun, adică bijuteriile şi poate mare parte din bani.
— Suntem o familie fără noroc ! exclamă tânărul de mai multe ori. Dacă şi acuma am fost traşi pe sfoară, nu mai e nici o speranţă de fericire!
Părinţii îl aprobau în toate. El era mândria lor. îl vedeau frumos, inteligent, vrednic să ajungă om mare nu doar în Piteşti, ci pe toată ţara. Se simţeau vinovaţi faţă de dânsul, pentru că au fost săraci şi nu i-au putut oferi destule mijloace să meargă la Paris, să se perfecţioneze, ca alţii. Ba, de câţiva ani, bietul Romulus le-a mai zvârlit el ici-colo câte o sumuliţă, după puterile lui; le era ruşine destul, dar primeau... Aretia, care tiraniza pe oricine venea în contact cu ea, numai pe el îl respecta aievea. S-a întâmplat totuşi, foarte rar, să-l bruftuluiască; totdeauna i-a părut rău. Ce spunea Romulus era pentru mămica lui literă de evanghelie. Dealtfel şi el, spre deosebire de alţi băieţi, a rămas mai ataşat de maică-sa şi mai respectuos.
— Acuma vezi, Pascale, câtă dreptate am avut să mă supăr când tu mă

potoleai? făcu Aretia triumfătoare. Dacă-ți spun că eşti moale şi fricos, te superi!
— Ascultă, Romică – zise Delulescu, tu nu te uita la maică-ta că ea multe vorbeşte, dar puține bune! Chestia stă aşa că, deocamdată, s-au pus sigilii pe toate uşile şi că, până nu va decide justiția într-un fel sau altul, nu se poate atinge nimeni de nimic!
— Dar cel puțin instrucția crimei a început? se interesă tânărul.
— Ba bine că nu !... Şi noi suntem chemați mâine pentru informații, cu toate că noi n-avem cu ce să-i informăm dacă de atâția ani nici măcar n-am vorbit cu alde Ilarie... Aretia a aflat de la popa Tănăsescu că pe servitorul lui l-ar fi arestat ca ucigaş!
— În orice caz, vom vedea mâine ce vom face ca să salvăm ce se mai poate! zise Romulus cu gravi-tate. Am să merg şi eu cu d-voastră la tribunal, să vorbesc cu judecătorul!...
— Ei, bravo ! strigă Aretia mulțumită. Bine c-ai venit, dragul mamei, să nu mă mai simt aşa de sin-gură !
— Apoi da, că eu nici nu contez – mormăi Delulescu...
A doua zi Romulus se duse la biserică să se în-chine puțin la catafalcul unchiului său şi să mai afle oarecari ştiri. De la Dică Secuianu auzi că prin prostime circulă zvonul că asasinul ar fi chiar el, nepotul... Râseră amândoi. Erau la Borănescu, în cofetărie. Dar Romulus simți o împunsătură în inimă. în realitate îl sâcâia faptul că există oameni în Piteşti care-l cred capabil de o crimă atât de oribilă...
— Fără glumă, Dică – întrebă mai târziu tânărul Delulescu – cine crezi să fie asasinul sau asasinii ?
— N-am idee – zise Secuianu. Dar că l-au omorât, mai ales pe el, foarte bine au făcut. Era păcat să consume lumina soarelui un suflet atât de acru. Nu te supăra, Romică... A fost o scârnăvie unchiul tău Ilarie !
— Exagerezi... Şi în orice caz rău faci că-l ocărăşti când se află pe catafalc şi după o moarte aşa de crâncenă prin care a plătit tot ce a greşit în viață! Dacă te-ar auzi cineva vorbind aşa, ar crede că n-ai inimă, Dică!
— Nici nu vreau să am față de asemenea monstru.
La a treia mescioară un domn se uita la ei, auzind probabil convorbirea lor. Secuianu îl recunoscu şi-i strigă:
— Tragi cu urechea, măi grefierule? Crezi că mă jenez de tine sau de oricine?
Era într-adevăr grefierul judecătorului Dolga care salută zâmbind şi răspunse:
— Ce-s de vină eu dacă d-ta vorbeşti tare de te aude toată cafeneaua?
— Apoi d-aia vorbesc tare, să auziți toți!
Lumea piteşteană cunoştea obiceiurile lui Secuianu şi făcea haz de butadele lui, mai ales când era beat sau măcar amețit, căci la trezie nu prea avea sare...
Familia Delulescu sosi la tribunal îmbrăcată în negru; de aici urmau să treacă la biserică, să par-ticipe la înmormântare. Uşierul îi anunță îndată.
Judecătorul, având în vedere importanța afacerii, amânase toate

lucrările obişnuite, rezervându-şi toate orele de serviciu numai pentru anchetarea asasinatului din strada Speranței. După ascultarea d-nei Dăniloiu şi a Solomiei a avut liberă aproape o oră ca să-şi claseze materialul în vederea continuării cercetărilor.
Dolga îi primi în cabinetul său pe toți trei Romulus se recomandă singur.
— Parcă nu erați în Piteşti! se miră puțin jude-cătorul.
— Mi-au telegrafiat părinții ieri şi am venit ime-diat— zise tânărul, întristat. Cum să nu viu când un dublu omor fioros...
— Da, adevărat—întrerupse Dolga, ca şi când ar fi ştiut urmarea. Ați venit desigur să dați concurs justiției pentru descoperirea vinovaților?... Vă mulțumesc. Am să vă chem îndată ce se vor clarifica puțin cercetările. Poate mâine, poate mai târziu... Vom vedea!
Judecătorul devenise atât de ceremonios, că Romulus răspunse la fel:
— Voi fi la dispoziția d-voastră...
— Va să zică începem cu d-na Delulescu, reluă Dolga. Permiteți?
Bătrânul Delulescu se retrase împreună cu Romulus. După formalitățile obişnuite, judecătorul ceru informatoarei să povestească tot ce ştie despre împrejurările omorârii fratelui şi cumnatei sale. Impresionată de tonul grav, Aretia făcu o întreagă spovedanie a vieții ei, relațiile cu frații, căsătoria, cum a fost înşelată la moştenire, cum a ajuns să fie certată cu Ilarie şi cu Spiru... sfârşi lăcrimând, cu glas înecat:
— Am sperat mereu că ni se va face dreptate măcar la moartea lui Ilarie. Acum văd că şi speranța asta s-a spulberat. Oameni fără noroc!
Dolga a ascultat calm şi numai când d-na Delu-lescu a tăcut, a întrebat-o:
—Nu bănuiți deloc cine ar putea fi asasinii?... Ieri părea că vreți să învinuiți pe...?
— Pe frate-meu Spirică? complectă Aretia puțin uimită. Apoi la supărare omul multe spune, dar cine aude nu trebuie să le creadă pe toate... Cum aş putea să mărturisesc aşa ceva cu mâna pe cruce? M-ar trăzni Dumnezeu din cer. Păcate o fi având el Spirică multe, dar să făptuiască un omor, Doamne iartă-mă, nici prin vis n-ar fi în stare... îmi aduc aminte, când eram copii, că lui îi venea să leşine de câte ori vedea tăind vreo găină... Pe urmă, slavă Domnului, e şi el putred de bogat şi are o singură fată, măritată bine... Atunci de ce să făptuiască asemenea nelegiuire?
— Nu spun eu c-a făcut-o – zâmbi judecătorul. D-voastră ați lăsat să se înțeleagă ieri... Dealtfel, cum bine observați, cel ce i-a ucis a făcut-o sau din interes, sau din răzbunare. Avea mulți duşmani ră-posatul ?
— Ce duşmani să mai aibă un biet moşneag? zise natural d-na Delulescu.
— De pildă d-voastră ! zâmbi iar judecătorul
— Duşmănia între frați e altceva...
— Depinde... când e şi interes la mijloc?
D-na Delulescu se uită' bănuitor la Dolga ca şi când s-ar fi întrebat ce vrea. Apoi răspunse cu un început de indignare:
— Nu cumva vă închipuiți că i-am omorât noi?

— Eu n-am dreptul să-mi închipuiesc nimic decât pe bază de dovezi — rosti enigmatic judecătorul.
— Apoi numai asta ne mai lipseşte, vezi d-ta l Şi săraci, şi criminali!
— Dar, iată, vă declar că n-am nici o dovadă! continuă Dolga iar surâzător. Dimpotrivă, mi se pare că fiul d-voastră era în relații foarte bune cu răposații în timpul din urmă?
— Adevărat! aprobă Aretia cu un oftat de uşurare. Noi l-am îndemnat pe Romică să nu fie mândru şi să se apropie de unchiu-său, că băiatul numai din pricina noastră se înstrăinase de Ilarie... Apoi cum e Romică băiat plăcut, Ilarie aproape că s-a amorezat de dânsul Baremi luna asta, cât a stat acasă, mai mult la Ilarie a petrecut-o... Ca să vedeți cât îl iubea, pot sa vă spun că la plecare i-a dăruit câteva mii de lei! La un om zgârcit şi ursuz, cum era bietul Ilarie, aşa ceva e mare minune!
— Când a plecat fiul d-voastră de aici, din Piteşti?
— Sâmbătă... A avut ghinion, bietul băiat – urmă d-na Delulescu redobândindu-şi încrederea. Se hotărâse de vineri să plece a doua zi cu acceleratul de dimineață; trebuia să fie la zece la Bucureşti, că avea nişte afaceri urgente. Ei bine, închipuiți-vă, domnule, cum-necum, n-a sunat deşteptătorul şi Romică s-a trezit tocmai bine la opt, când trenul era în gară... S-a supărat, a tunat şi fulgerat că de ce nu l-am sculat, că eu la şase sunt totdeauna în picioare... în sfârşit a plecat cu personalul de două, că nu mai avea alt tren, şi a sosit la cinci după-amiazi...
— Se întâmplă—încuviință judecătorul, adăogând însă după o mică pauză: Şi ce-a făcut pe urmă până la două?
— Ce să facă băiatul?».. A ieşit în oraş. S-o fi dus pe la Dică Secuianu, poate şi pe la unchiu-său... Ştiu eu ?
— Spuneați, doamnă, că răposatul i-a făcut cadou o sumă de bani la plecare... Nu ştiți când i-a dat banii sau câți?
— Nu ştiu, domnule – răspunse Aretia cu o sinceritate familiară. Zău, nu ştiu. Mie mi-a dat două mii de lei, la masă, la dejun, fiindcă mereu mă plângeam că nu mai răzbesc cu cheltuielile din pensia bietului Pascal Poate că nici n-avea mai mult, atâta i-o fi dat unchiu-său... Are o inimă de aur. îmi seamănă mie în privința asta. D-aia nu ne-am procopsit...
— Altfel, venea des pe-acasă fiul d-voastră? întrebă judecătorul întrerupând şi căutând parcă înadins să schimbe vorba.
— Mai în fiecare săptămână, dar numai câte-o zi, uneori o jumătate, după cum avea timp liber...
— Câştigă bine din... ce slujbă are?
— Avocat şi ziarist —zise d-na Delulescu cu mândrie. câştigă binişor pentru dânsul, cât să trăiască omeneşte... Şi să ne mai ajute şi pe noi din când în când, dacă n-am avut noroc să-l ajutăm noi, că el e toiagul batrâneților noastre...
Grefierul încheie repede declarația, i-o citi tot atât de repede şi d-na Delulescu iscăli bucuroasă că s-a terminat, deşi, după cum spuse lui Romulus pe urmă, judecătorul s-a purtat foarte „gentil”...
Bătrânul Delulescu se mărgini să declare că n-are nici o cunoştință despre împrejurările în care s-a comis crima, că numai ieri înainte de

amiazi au fost anunțați prin servitoarea cumnatului său Spiru Dăniloiu şi au alergat să vază ce s-a întâmplat... Spuse că el personal n-a avut niciodată nici o discuție cu răposații, deoarece n-a vrut să se amestece în afacerile dotale ale soției sale, preferând, certurilor, sărăcia. Aretia a ştiut să se descurce singură cu frații ei, deşi fără nici un rezultat practic. De când băiatul s-a făcut mare, el a susținut necontenit că trebuie să păstreze legături bune cu unchii săi, mai cu seamă cu Ilarie, de la care putea spera să. moştenească o avere frumoasă. Aretia, mai țanțoşă, s-a opus multă vreme. Numai când au înțeles (într-un timp a şi umblat zvonul prin oraş) că Ilarie ar putea lăsa prin testament toată averea altora sau la spitale ori biserici, neavând obligația legală de-a testa ceva. moştenitorilor colaterali, s-au dezmetecit şi au îndemnat pe Romulus să se ducă la unchiu-său...

— N-ai putea, domnule Delulescu, să-mi dai o lămurire de ordin domestic, ca să zic aşa? întrebă judecătorul. Răposații n-aveau servitori, am văzut. Nu importă din ce motive. Dar muncile mai ordinare şi mai grele pe lângă casă nu le putea face nici domnul Ilarie şi nici doamna: tăiatul lemnelor, căratul apei, măturatul curții şi altele... Nu ştii d-ta cine le făcea astea? Servitorii din vecini sau oameni tocmiți din piață? Fiul d-voastră nu v-a vorbit despre asta, fie chiar întâmplător?

— În trecut nu țin minte – răspunse Delulescu. Dar, acuma, în ultimele luni, ne spunea Romulus că bătrânii se serveau mai ales de ordonanța ofițerului care şade alături, la d-na Secuianu, iar alteori preotul Tănăsescu le trimitea pe servitorul lui, pe care dealtfel am auzit că l-ați şi arestat...

— Nu l-am arestat —zise repede judecătorul L-am prins doar cu nişte minciuni care mi l-au făcut suspect...

— Se pare că Ilarie avea încredere în servitorul popii, căci odată l-a trimis şi la noi după Romulus, să-l cheme nu ştiu unde şi pentru ce... Dar cred că mai mult recurgeau la serviciile ordonanței care era mai aproape, încât puteau să-l strige oricând.

— Când a scăpat trenul, sâmbătă dimineața, fiul d-voastră s-a mai dus pe la unchiul său ori...?

— Nu cred, domnule judecător – răspunse bătrânul Delulescu puțin uimit de întrebare. Aretia v-a spus c-a fost?

— Nu, nu, dar îmi adusei aminte şi m-ar fi inte-resat să precizez – zise Dolga repede şi aproape indiferent, parcă ar fi vrut să renunțe.

— Ați găsit vreo pistă, domnule jude, dacă-mi permiteți să întreb? făcu Delulescu deodată cu o intimitate care era de fapt o simplă uitare de sine a fostului grefier.

Fiindcă judecătorul, în loc de răspuns, îi aruncă o privire mustrătoare, bătrânul pensionar adăogă îndoindu-se uşor şi umil:

— „Scuzați, domnule jude... M-a luat gura pe dinainte... Am uitat că sunt informator... Mi-am închipuit o clipă că sunt iar ce-am fost odată... Atunci aşa întrebam pe şeful meu, când se termina cu interogatoriu...

— Atunci poftim, scrie-ți singur declarația, după notele dânsului! zise Dolga cu un mic râs sec. Căci interogatoriul dumitale s-a terminat într-adevăr!

Capitolul XIII – CORTEGIUL FUNERAR

Spiru Dăniloiu a uitat să tipărească obişnuitele anunţuri mortuare, cum s-ar fi cuvenit unui om ca Ilarie. îşi pusese în gând să le comande ieri după ce va fi isprăvit la cabinetul de instrucţie, pe urmă s-a zăpăcit.
Lumea a aflat totuşi că înmormântarea va fi la orele patru şi de la două a început să se îndrepte spre biserica Sf. Nicolae. în Piteşti, localitate cu mari ambiţii urbane, crimele nu sunt în general tocmai rare. Dealtfel ar fi semnul unei îngrijorătoare lipse de temperament dacă parchetul n-ar avea de lucru suficient într-un oraş care a dat ţării atâtea celebrităţi în toate domeniile vieţii. Dar în mod obişnuit se întâmplau numai crime ordinare care nu atrăgeau la curtea cu juri nici măcar pe avocaţii fără clientelă. Dublul asasinat din strada Speranţei a mai reabilitat puţin renumele oraşului la cronicile judiciare ale ziarelor din Capitală. De-aceea înmormântarea victimelor a devenit un eveniment social la care toată lumea găsea justificare să participe. De la trei şi jumătate biserica era ticsită, iar afară strada Griviţei până la strada mare se înnegrise de oameni. Deoarece sediul poliţiei se afla aproape, Ploscaru a socotit nimerit să ia cuvenitele măsuri de ordine, concentrând câţiva sergenţi de pe străzile dimprejur, ca să menţie liberă cel puţin intrarea în biserică...
În jurul catafalcului, de o parte familia Delulescu, de cealaltă parte Vasilica şi Spiru Dăniloiu, iar la spatele lor Solomia... Toţi fruntaşii negustorimii au ţinut să dea ultima cinstire celui ce a fost multă vreme adevăratul părinte al breslei lor. Conducătorii locali ai partidului liberal s-au înfăţişat în corpore spre a dovedi că partidul ştie să preţuiască pe negustori şi după moarte. Cu toate că mortul fusese liberal, au venit şi câţiva corifei ţărănişti, în frunte cu tânărul şi popularul şef, desigur cu gândul de-a ademeni pe seama lor pe unii burghezi încă neînregimentaţi. A stârnit uimire plăcută apariţia primului-preşedinte Scarlat Măinescu, însoţit de primul-procuror Negel şi de judecătorul Dolga, care instruia crima. La putere fiind, ca totdeauna, liberalii, primarul a depus o coroană frumoasa pe catafalcul celui ce a fost odinioară un ajutor de primar model. Şi în sfârşit, când să înceapă slujba mortuară, a sosit în automobil însuşi prefectul judeţului, primit la intrare ceremonios de poliţaiul Ploscaru...
Trei preoţi au slujit cum au ştiut mai frumos, iar corul de ucenici, adus anume, a dat răspunsurile. în timpul slujbei toate privirile căutau să observe cum arată cadavrele după moartea silnică ce au îndurat-o. Preotul Tănăsescu a avut însă grije să le acopere cu flori, astfel încât să

nu se pângărească solemnitatea înmormântării. S-a băgat de seamă de către cei curioşi că Aretia stătea ţeapănă, cu vălul lăsat pe faţă, fără să plângă deloc, de asemenea că Romulus îşi scotea mereu ochelarii şi-şi ştergea ochii cu batista îndoliată. Delulescu avea urme de lacrimi pe obraji, ca şi Spiru, ia d-na Dăniloiu plângea într-una domol, discret, ca si nu atragă atenţia.
Cea dintâi cuvântare funebră a ţinut-o părintele Tănăsescu, lăudând zelul şi jertfele ce le-a depus Ilarie Dăniloiu pentru biserica în care îşi lua acuma rămas bun pentru totdeauna de la lumea aceasta păcătoasă în cursul cuvântării Solomia a izbucnit deodată într-un hohot de plâns, încât toate privirile s-au îndreptat o clipă spre ea, iar preotul a trebuit să ridice puţin glasul D-na Dăniloiu s-a întors şi i-a şoptit dojenitor: „Solo mie, astâmpăra-te, Doamne fereşte!" în mâna servi-toarei însă lumânarea de ceară a mai tremurat câteva minute în ritmul sughiţurilor de plâns abia stăpânite..
Oratorul partidului liberal a glorificat pe marele român care a fost asasinat mişeleşte, iar primarul a reamintit serviciile preţioase ce le-a adus oraşului răposatul...
Pe urmă, în sunetele „veşnicei pomeniri", dricari; au purces la acoperirea cosciugului, la baterea capacelor, la pregătirea carului mortuar... în acest timp notabilii au exprimat condoleanţele de rigoare familiei, adică mai ales lui Spiru, căci pe Aretia numai puţini au luat-o în seamă...
Cortegiul s-a format după toate regulile protocolare, subt supravegherea şefului dricarilor care, în asemenea ocazii, devine şi maestru de ceremonii. Muzica militară a fost oferită de primărie. în sunetele marşului funebru de Grieg, s-au pus în mişcare colivarii oamenii cu crucile, trăsura cu preoţii, apoi dricul ce! mai luxos din Piteşti, urmat de membrii masculin: ai celor două familii îndoliate, la care s-au adăogat imediat şi fruntaşii participanţi. Mare şi bună impresie a făcut că, cel puţin pe strada mare, primarul şi şeful liberalilor au ţinut cordoanele alături de doi bătrâni negustori. După grupul nobililor urmară întâi două cupeuri cu cele două cumnate care, nevorbindu-şi de ani de zile, nu puteau merge împreună, apoi un şir lung de trăsuri şi automobile, înghesuite de mulţimea de popor care nu încăpea pe trotoare. D-na Dăniloiu regreta mult că fiica ei Filofteia n-a putut fi alături de ea în momentele astea dureroase, dar şi înălţătoare pentru familie. I-au telegrafiat ieri trista veste, dar cum să vie tocmai de la Maramureş ? Au primit însă o foarte frumoasă şi lungă telegramă de condoleanţe iscălită de Filofteia, de soţul ei, până şi de băieţelul lor... înainte de a se sui în cupeu, d-na Dăniloiu a avut grijă să trimită acasă pe Solomia. Izbucnirea ei în biserică a mişcat-o, căci rari mai sunt azi servitorii credincioşi şi cu recunoştinţă faţă de stăpânii care-i hrănesc. Dar pe de altă parte era supărată că a atras atenţia oamenilor cu bocetele ei nechibzuite, căci omul cuminte şi la durere trebuie să ştie să se stăpânească. Solomia nu s-a arătat nemulţumită, a răspuns doar „Bine, cucoană", şi a plecat cu lumânarea în mână, parcă s-ar fi întors de la Înviere...

Prefectul județului, subt pretext că e foarte ocupat, nici nu a mai intrat în cortegiu, ci s-a făcut nevăzut îndată ce s-a terminat serviciul religios. La tribunal s-au retras apoi şi primul-preşedinte cu primul-procuror şi cu judecătorul Dolga. Primul-procuror spuse tare, să audă cei dimprejur, ca o scuză pentru toți trei, că au întrerupt serviciul numai ca să nu lipsească de la înmormântarea unui mare muncitor şi martir...
Dolga nici nu apucă bine să-şi deschidă dosarele, că se şi pomeni cu primul-procuror Negel la o cură de taifas. N-avea de lucru, în orice caz nimic important, şi-i ardea de vorbă.
— Mi se pare că mai aştepți clienți ? întrebă dânsul. până sosesc, fă-mi cinstea cu o cafea bună, amice Dolga !
— Cu mare plăcere! răspunse judecătorul sunând. Tocmai şi eu mă gândeam... O înmormântare totdeauna parcă îți sporeşte pofta de viață...
Până să vie cafelele vorbiră despre înmormântare, adică mai mult Negel, care, localnic, găsi prilejul de-a bârfi puțin pe prieteni şi pe neprieteni deopotrivă.
— În orice caz, au avut o înmormântare impozantă – observă judecătorul. Se vede c-au fost foarte iubiți...
— Iubiți, n-aş putea spune – observă Negel aprinzând o țigaretă, după ce sorbi întâi cu zgomot din cafeaua gingirlie. Românului, ştii, nu prea îi place munca, dar o respectă la alții, mai ales la străini N-ai băgat de seamă că nicăiri nu se face mai zgomotos apologia muncii ca la noi, cu toate că noi suntem poporul care muncim cel mai puțin? în fond numai nemții şi nordicii au inventat necesitatea şi religia muncii. Omul nu e creat ca să muncească, ci să se bucure de viață. Idealul nu e munca sau cel puțin n-ar trebui să fie... Dar, în sfârşit, asta-i altă socoteală. Cum ziceam, Ilarie era respectat pentru că toată viața a muncit ca un bou, ca la urmă să vie cineva să-i sucească gâtul ca unui pui de găină... Păcat de toată viața şi de toată munca lui!
Dolga, crescut în cultul muncii, zâmbea confuz şi tăcea.
— Dar, a propos, cum stai cu ancheta? reluă primul-procuror. îmi închipui cât de greu trebuie să-ți vie s-o urneşti din loc... Pe servitorul popii bine făcuşi că l-ai reținut – ştii, e o satisfacție pentru opinia publică, mică, dar este... ! până una-alta ar trebui poate să grăbim deschiderea testamentului, pe de o parte să astupăm gura moştenitorilor, pe de altă parte ca să vezi dacă nu-ți oferă oarecare indicii.
— Mă rog, eu aş fi foarte mulțumit dacă s-ar putea grăbi – zise Dolga simplu.
— Am vorbit chiar adineaori, în biserică, cu Măinescu – adăogă Negel confidențial. E şi el de părere. Dealtfel din partea noastră s-au încheiat formele...
— Desigur, s-a depus încă de ieri...
— Atunci voi mai face eu diligențe verbale – murmură primul-procuror. Ştii, deviza mea: mână de fier în mănuşă de mătase!
Judecătorul cunoştea părerile acestea, repetate de atâtea ori de către Negel, care căuta să-şi sporească popularitatea în jos, adică în lume,

păstrând în sus reputația de strict legalist. în realitate, primul-procuror dorea să fie bine cu toată lumea şi să aplice legea după obraz.
— Numai să nu exagerăm, dragă Dolga! continuă mai insistent Negel. N-aş vrea să dăm ocazii la plângeri... Ai ascultat pe Spirică Dăniloiu, fratele victimei. Un om de treabă, cuviincios, respectuos,, cu o situație frumoasă în oraş, ca şi Ilarie... Ei bine, bietul om numai că nu plângea povestindu-mi azi-dimineață ce-a pățit aici.
— Domnule prim-procuror, mă mir că s-a putut plânge—ripostă judecătorul cu răceală.
— Nu s-a plâns, omule, stai, nu exagera iar! zise repede Negel, ostoindu-l parcă. Nu... Dar mi-a povestit şi era necăjit şi amărât... A rămas cu impresia că-l suspectezi şi pe dânsul, că în sfârşit...
— Când e vorba de o crimă atât de urâtă, sunt obligat să verific orice amănunt care ar putea să mă puie pe urmele asasinului—răspunse Dolga cu o încăpățânare care se accentua. Nu mi-e permis să am considerații lăturalnice şi nu vreau să cunosc legăturile particulare ale informatorilor. Datoria e mai presus de toate!
— Exact! Just! Totuşi asta nu împiedecă anume diplomație, anume subtilitate, chiar în interesul succesului !
— Nu vă supărați, domnule prim-procuror, orice sugestie în privința aceasta mă ofensează!
Negel tresări uşor. Rezistența judecătorului îl zăpăci Pe urmă se întunecă. Răspunse cu alt glas.
— Nu mă supăr, dar îmi pare rău!
— Vă rog să mă iertați!
— Eu ți-am vorbit amical, ca un om mai bătrân, cu experiență mai multă, iar d-ta îmi răspunzi înțepat ca şi când aş vrea să te influențez sau să-ți forțez mâna... Îmi pare foarte rău!
— Poate că m-am exprimat greşit, domnule prim-procuror, dar...
Convorbirea fu întreruptă de apariția uşierului, care anunța sosirea d-lui Dică Secuianu. Se făcu o scurtă tăcere, apoi Dolga zise:
— Numaidecât !... să aştepte puțin !
— Dică Secuianu ? întrebă Negel uimit după ce se retrase uşierul. L-ai citat şi pe el? Ai vreo bănuială împotriva lui sau...?
— Vreau să-i cer nişte lămuriri asupra victimelor...
— Bine, dar erau certați de multă vreme... Nu ştiai?
— Ştiu... Am aflat... Totuşi sunt vecini şi...
Negel se sculă să plece. După doi paşi se întoarse:
— Nu uita, dragă Dolga, că Dică Secuianu e nepotul primului-preşedinte şi că primul-preşedinte ține foarte mult la el, cu toate că...
— Domnule prim-procuror, pentru mine e un informator ca oricare altul!
— În sfârşit, eşti încăpățânat, amice! spuse Negel îndulcind tonul şi schițând un surâs. Eu te-am prevenit şi mă spăl pe mâini!
Ieşi trimițându-i o bezea din vârful degetelor.
Dolga rămase în picioare răspunzând de asemenea cu un zâmbet protocolar. Aşteptă câtva timp închipuindu-şi că primul-procuror are să schimbe amabilități cu nepotul primului-preşedinte. Pe urmă sună

prelung şi zise aprodului care întredeschise uşa:
— Să vie domnul Secuianu !

Capitolul XIV – CELEBRITATE PITEŞTEANĂ

— Salut! strigă familiar Dică Secuianu, intrând în cabinetul judecătorului, urmat de grefierul care stătuse pe-afară cât a fost primul-procuror înlăuntru.
Îşi lăsase în vestibul şoşonii, blana şi căciula de lutru. Se apropie de birou cu mâna întinsă, încât Dolga trebui să i-o strângă. Se cunoşteau şi din familii, şi de la unele petreceri. Secuianu l-a tutuit din prima zi, cum tutuia pe toată lumea. Judecătorul, din timiditate şi din prudenţă, a continuat să-l domnească... Era de statură mijlocie, bine legat, vânjos, cu umerii largi, capul rotund, cam roşcovan la faţă ca şi la păr, tuns scurt ca un neamţ, puţin buhăit din pricina băuturii şi a nopţilor nedormite, cu nişte ochi albaştri-oţel, mici şi obosiţi, parcă veşnic în suferinţă de somn, totuşi cu străfulgerări de energie din când în când. Părea greoi şi trecut pentru cei treizeci şi şase de ani. Tatăl său a fost o glorie a baroului argeşan. A murit timpuriu, pe când Dică termina liceul, lăsând o avere destul de importantă pentru împrejurările locale, mai ales că şi soţia sa, Cezarina, sora mai mare a actualului prim-preşedinte Măinescu, a avut zestrea ei. Cezarina a fost o mamă prea blândă pentru un băiat ca Dică L-a răsfăţat şi l-a lăsat în voia lui, iar el s-a adâncit din ce în ce în viaţa uşoară de petreceri şi trândăvie, Cu chiu şi vai a luat o licenţă în drept tocmai la Iaşi; dar în barou nu s-a înscris, pentru că i-a repugnat începutul firesc de trepăduş de tribunal. în schimb a ajuns curând un stâlp al localurilor de petreceri, întâi, un răstimp la Bucureşti (cât a avut bani mai mulţi) pe urmă la Piteşti şi în toate orăşelele dimprejur, începând cu Găeştii şi Curtea de Argeş, trecând prin Câmpulung, Târgovişte, Slatina şi sfârşind cu Craiova. Reşedinţa o păstra însă la Piteşti unde maică-sa a rămas în cele din urmă numai cu casa din strada Speranţei, fiind silită la bătrâneţe să închirieze două camere mobilate, pentru traiul de toate zilele. Dică reuşise să devie o celebritate piteşteană. Simpatic şi vorbăreţ, spiritual după gusturile piteştene, dansator neobosit, cunoscând toate cântecele populare mai bine ca lăutarii înşişi, precum, şi pe cele moderne lansate prin teatrele de reviste, cântând din gură deopotrivă ca şi la vioară, era un mosafir deosebit de preţuit la toate ceaiurile cu prelungire, la nunti şi botezuri în familiile bune din Piteşti. mândru de originea lui, de gloria tatălui

său, avea un dispreț neascuns față de mitocanii cu avere care i se părea că acaparează viața socială piteşteană. Pe măsură ce sărăcia se făcea mai batjocoritoare, se lăuda mai mult cu ceea ce a avut sau ar fi putut deveni. Simțea că e idolul lăutarilor, al cârciumarilor şi şantanurilor şi al tuturor tinerilor care debutau în viața de petreceri, iar asta îl măgulea, fără să bage de seamă că tovarăşii de chefuri se cumințeau repede şi. că numai el rămânea mereu acelaşi.

— M-ai chemat, onorate domn? zise Dică Se-cuianu puțin ironic, aşezându-se pe scaun fără a aştepta invitația judecătorului încurcat. Dacă venea băiatul cu un ceas mai târziu, nu mă găsea, că tocmai mă pregăteam să plec la Argeş, unde...

— Atât mai bine! întrerupse deodată Dolga muşcându-şi buza, părându-i-se că atitudinea aceasta îi scade autoritatea. Altfel poate ar fi trebuit să...

— Să mă aduci cu poliția? Nu? făcu Dică mai mult batjocoritor decât sfidător. Şi pentru ce, rogu-te? Am săvârşit vreo crimă? Am călcat vreo lege?

Judecătorul stătea tot în picioare şi-l privea, silindu-se să-şi păstreze calmul şi astfel să dobândească ascendența necesară. Zise politicos şi demn:

— Domnule Secuianu, te rog să ai răbdare ! Eu aici îmi fac datoria ! sunt pus să fac o cercetare pe-nibilă, cu răspunderi grave... Au fost ucişi doi bătrâni, vecinii d-tale. Ştii, fireşte. Crima nu poate rămânea nesancționată. Eşti obligat şi d-ta, ca toată lumea, să ne dai concursul ca să descoperim pe autorii crimei!

Secuianu, aproape împotriva voinței sale, se po-meni impresionat nu atât de cuvintele, cât de înfă-țişarea austeră a judecătorului şi de tonul lui convins. Reluă mai potolit, cu glasul încă morocănos:

— Despre omorârea vecinilor mei nu pot să-ți spun părerea ce o am, cel puțin aici. Poate că ai auzit-o că în oraşul ăsta merge vorba rea ca gândul...

— Te rog să nu-mi repeți părerea! zise Dolga. Nu vreau s-o aud!... Mi-e teamă că ar trebui să-ți dresez proces-verbal pentru glorificare de crimă!

— Aşa e! aprobă Secuianu. De aceea mă mir că am mai fost citat...

— Totuşi am putea eventual preciza, cu ajutorul d-tale, unele lucruri... De pildă momentul comiterii crimei!... Medicul legist a opinat că bătrânii ar fi fost omorâți sâmbătă. Din datele de până acuma s-ar părea că într-adevăr sâmbătă s-a întâmplat nenorocirea. Ar avea însă mare importanță dacă am dobândi o precizare mai categorică. Din cauza aceasta m-am gândit la vecini... Nu pot fi ucişi doi oameni fără să scape un țipăt sau măcar un zgomot care să atragă atenția vecinilor. D-ta erai acasă sâmbătă?

— Cred că da, dar...

— Ştiu, dormeai înainte de amiazi, ca totdeauna... Da! Totuşi poate că servitorii au auzit sau au văzut ceva suspect?...

— N-am idee, dar nu cred... Ai văzut, casa noastră are o curte largă spre casa lor, mărginită de un zid înalt, peste care nu se poate privi dincolo. Aşa că nu e verosimil să fi putut observa ceva servitorii noştri, deşi nu i-

am întrebat...
— Nu s-a vorbit zilele acestea la d-voastră despre crima care a răscolit tot oraşul?
— Despre servitori nu pot spune nimic. N-am obiceiul să ţin sfat cu ei. Mama însă a plâns destul, deşi oamenii aceia nu meritau lacrimile ei.
— D-ta ştiai că ordonanţa ofiţerului care şade la d-voastră făcea servicii domestice la Ilarie Dăniloiu?
— Cum nu. De ani de zile toate muncile grele şi le-au făcut cu servitorii altora, mai ales cu ai noştri, chiar după ce am rupt orice legături cu hodorogii... Pardon!.. când nu puteau ai noştri, se milogea la părintele Tănăsescu. La ei am cunoscut şi eu pe Ciufu, pe care, în treacăt, cred că degeaba l-ai arestat... O fi mincinos şi lăudăros, dar nu e capabil de crimă, în primul rând pentru că e fricos...
— Se poate! întrerupse judecătorul Dealtfel mi s-a spus că e credincios, chiar foarte credincios faţă de cei pe care-i slujeşte...
— Asta cel mult popa o spune! râse Secuianu. Trebuie să fie foarte afectat că i-ai sechestrat bună-tatea de slugă.
Dolga ezita şi-şi ascundea ezitarea subt o politeţe din ce în ce mai mare faţă de Secuianu. îi era teamă să nu simtă ce căuta şi unde vrea să ajungă cu întrebările înadins anodine.
— Nu mă miră – zise judecătorul O slugă bună e un tovarăş preţios în toate întreprinderile serioase.
— Dezgheţat este Ciufu, deşi unii spun că e prost, de pildă chiar Romulus Delulescu—făcu Secuianu cu îngâmfare de triumfător, având impresia că a pus la locul lui pe Dolga. Eu, când am ceva important, pe Ciufu îl însărcinez, nu pe Iacob, adică ordonanţa...
— Şi totuşi şi domnul Delulescu se servea de Ciufu când avea nevoie – urmă Dolga.
— Mai puţin, căci el nu şade mereu la Piteşti – zise Dică. Poate în vremea din urmă, de când s-a împăcat cu bătrânii şi venea deseori pe la ei, să-l fi întrebuinţat mai des, dar tot pe seama lor şi din pricina lor şi ca să-i servească pe dânşii...
— Fiindcă veni vorba de domnul Delulescu, v-aţi întâlnit sâmbătă împreună? întrebă deodată judecătorul foarte natural. Părinţii dumnealui mi-au spus cum a scăpat acceleratul de dimineaţă...
Dică Secuianu plecă într-o ureche capul şi rămase aşa, cu o privire dispreţuitoare, ca şi când l-ar fi cântărit; apoi răspunse râzând cu superioritate:
— Ce te îndreptăţeşte pe d-ta, domnule... jude-cător de instrucţie, să te crezi mai deştept ca mine sau să mă crezi pe mine mai prost ca d-ta?
— Domnule Secuianu! protestă Dolga. Nu-ţi permit astfel de...
— Permiteţi, nu permiteţi, puţin îmi pasă! zise Dică iarăşi cu superioritate. îţi închipui poate că am venit aci ca să-ţi exerciţi asupra mea agerimea minţii d-tale? Am răspuns, domnule, la chemarea justiţiei, dar te rog să nu încerci a mă prinde pe mine în reţeaua d-tale de abilităţi!
— Domnule, mă sileşti să-ţi atrag atenţia că datoreşti deferenţă justiţiei! făcu solemn judecătorul.

— Deferență pentru deferență – ripostă Secuianu, cu glas ridicat.
— Te previn, domnule, că orice lipsă de deferență va avea urmări pe loc! declară Dolga devenind palid. D-ta confunzi acest cabinet cu alte localuri! Sau poate te bizui pe anume legături... Eu sunt aici suveran în conducerea şi efectuarea instrucției şi nu voi permite nimănui să-mi zădărnicească opera de ecarisaj social!
Dică Secuianu se ridicase în picioare parcă ar fi vrut să părăsească biroul. Ochii mici aveau scăpărări de ură. O tăcere aspră stăpâni câteva clipe. Pe când cei doi încrucişau privirile dârze, grefierul la masă se făcuse mic de tot, băgase capul între umeri şi nici nu cuteza să ridice ochii.
— Pe mine nimeni şi nimic nu mă poate abate de la împlinirea datoriei! continuă judecătorul. Şi mai ales nimeni nu mă poate intimida ca să renunț la anume cercetări!
— Iar eu sunt om cinstit, domnule! Să ştii bine asta! zise Dică aproape înăbuşit de mânie.
— Nu sunt chemat să examinez cinstea şi corectitudinea nimănui! răspunse Dolga mereu sever. Mă interesează numai fapte, date şi dovezi Calificările le dau alții...
— Dar în definitiv ce doreşti de la mine, domnule judecător? strigă indignat Secuianu. întreabă direct, fără ocoliri! Şi voi răspunde la fel! Eu n-am nimic de ascuns şi n-am obiceiul să mint!
— Am întrebat: te-ai întâlnit sâmbătă dimineață cu Romulus Delulescu? Se poate ceva mai clar? zise judecătorul mai calm; apoi, deoarece Secuianu res-pira profund ca să-şi domolească nervii, adaogă cu amabilitate oficială: Te rog ia loc şi răspunde! Dacă vrei fireşte. Poți să refuzi a răspunde, dacă...
După o scurtă pauză, Dică Secuianu răspunse:
— Da, m-am întâlnit sâmbătă dimineața cu De-lulescu.
— Ai vrea să precizezi?... La ce oră?
— Cam unsprezece... aşa cred... M-a sculat din somn...
— A avut să-ți comunice ceva important şi urgent?
— Pentru el era important şi urgent, pentru mine numai plicticos.
— N-ai vrea să precizezi despre ce a fost vorba?
— Cu toate că e ceva intim, ca să nu ți se para că vreau să sabotez instrucția, iată, precizez: a venit să mă roage să-l învăț unde ar putea să schimbe grabnic cincizeci de dolari. Mi-a spus că a primit în ajunul plecării, adică vineri, o sumă de dolari de la unchiul său.
— Când ți-a spus aceasta, domnule Secuianu?
— Atunci, sâmbătă dimineața, când m-a sculat din somn.
— Dar vineri nu v-ați întâlnit?... Serile erați tot dea una împreună, dacă nu mă înşel?...
— Am fost într-adevăr împreună şi vineri seara, dar nu mi-a mărturisit. Poate ca să nu-l ademenesc să facem un chef şi să risipească banii. ..
— Da, perfect – zise judecătorul. Pe urmă te-ai sculat şi...
— Nu, mi-a fost lene să mă scol, căci mă culca-sem abia la şapte dimineața şi eram frânt de somn – răspunse Secuianu liniştit. Voia să schimbe dolarii şi m-a rugat să-l ajut. Dacă s-ar fi dus Romulus chiar la

omul meu şi în numele meu, jidanul ar fi bănuit că sunt banii lui. Pe cine să trimitem? mi-am zis cu ochii închişi, ca să nu mă trezesc de tot. Iacob, ordonanța chiriaşului nostru, e un tont, nici străzile nu le ştie bine... Atunci mi-am adus aminte de Ciufu, pe care l-am mai întrebuințat în chestii d-astea delicate de bani, adică mai mult împrumuturi Am poruncit lui Iacob să cheme pe Ciufu, iar între timp am mâzgălit pe o carte de vizită câteva cuvinte pentru Lieberman... Ciufu a venit imediat şi într-adevăr a făcut treabă bună, ca totdeauna. Peste jumătate de oră s-a întors cu aproape zece mii de lei. Jidanul a fost serviabil şi mi-a făcut schimbul cel mai favorabil... Romulus a aşteptat la mine, adică m-a păzit, fiindcă eu am adormit iarăşi şi numai ca prin vis îmi amintesc de sosirea lui Ciufu cu banii şi de mulțumirile prietenului...

— Ordonanța cum spuneai că se numeşte?

— Iacob şi nu mai ştiu cum, mi se pare Cociorva!

Judecătorul aşteptă un minut, uitându-se numai cu coada ochiului la Secuianu care părea istovit, li zise apoi cu o mică ironie:

— Iți mulțumesc, domnule Secuianu... Cum vezi, nu era nevoie de enervare. Nu ți-am cerut nimic nedelicat...

— Tonul face muzica, onorate domn – mormăi Dică amintindu-şi supărarea şi gata iar să se înfurie.

— Dar urechea o interpretează greşit, când nu e muzicală – răspunse Dolga zâmbind. Duhovnicul, medicul şi judecătorul nu pot ofensa, căci ei nu caută decât adevărul. De aceea am să-ți mai cer o lămurire in legătură cu Ilarie Dăniloiu. Pentru că a fost vorba de dolari... Mi s-a spus că răposatul a avut mania să tezaurizeze dolari şi în general valută grea... Cineva mi-a precizat chiar că poseda un portofel anume în care ținea numai banii străini. când am descins în casa crimei n-am găsit nici urmă de portofel, nici de bani străini... D-ta ai fost odinioară foarte intim cu bătrânul Se vorbea că te va face moştenitor universal şi unic, că ți-a şi făcut un testament... Ce crezi despre afacerea cu banii străini şi cu portofelul? Că a avut dolari, mi-ai confirmat d-ta însuți....

— Mi-e penibil, adică mai mult mă dezgustă să vorbesc despre bătrânul Dăniloiu – zise Dică într-adevăr plictisit. Eu unul nu-l iert nici după moarte, declar sus şi tare! Am motivele mele!... C-a fost avar fără pereche şi a adunat avere multă, nu mai încape discuție. A trăit ca un animal, cum să nu adune! Ceva precis însă în privința averii lui nu ştiu, iar cine spune că ştie, minte. Intimitatea cu moşul se oprea net în preajma banilor. Se ferea şi de umbra lui... Ce-a mai făcut pe urmă, ar putea să te lămurească Romulus Delulescu, fireşte relativ, că nici cu el n-a avut intimități de bani, afară de cadoul cu dolarii din care se vede c ă i s-a tras şi moartea... Eu de aproape trei ani i-am întors spatele. Dar îmi aduc aminte că, într-adevăr, l-am surprins odată cu un portofel mare, vechi, soios, doldora probabil de bancnote; habar n-am dacă erau hârtii străine sau româneşti. Cumpăra şi pe-atunci bani .străini, când i se ofereau ocazii foarte avantajoase, dar ştiu de-asemenea că şi vindea, ceea ce înseamnă că făcea negoț, nu tezaurizare...

— Da, într-adevăr – observă judecătorul .pe gânduri. Şi totuşi protofelul

a dispărut! Dacă era gol de ce ar fi dispărut? Afară dacă bătrânul nu l-o f aruncat când s-a învechit prea tare...
— Ilarie Dăniloiu să arunce ceva? Ooh! Cred ca in viața lui n-a aruncat nimic, nici un petec de hârtie... Cel mult l-o fi vândut!
— În sfârşit...
Dolga îşi curmă brusc vorba. Secuianu observă şi iar se ofensă:
— De ce te-ai oprit? Ai vreo îndoială?,.. Ți-am spus că mă jicnesc cuvintele şi gesturile în doi peri. sunt om franc şi...
— Era să-ți pun o întrebare fără legătură directă cu ancheta, de ordin personal – zise judecătorul aproape scuzându-se. Voiam să te întreb ce motive ai de nu-l poți ierta pe Ilarie Dăniloiu nici după o moarte atât de crâncenă? Dar mi-am dat seama că întrebarea ar putea să-ți răscolească amintiri penibile şi...
— Adevărat, mai mult decât penibile! murmură Dică. Sunt lucruri care nu mă interesează decât pe mine. Afară de mama nici nu le-am spus nimănui Ei a trebuit să-i explic de ce Ilarie Dăniloiu, pe care tatăl meu l-a sprijinit mult odinioară, nu merită nici să fie scuipat. Pentru ceilalți n-avea nici o importanță. Față de străini mă răcoream înjurându-l birjăreşte, singurul fel care era pe înțelesul lui, ştiind că se vor găsi destui care-i vor raporta cuvânt cu cuvânt toate sudălmile...
Tăcu abătut, amărât, ca şi când amintirea l-ar fi îndurerat în străfunduri. Apoi deodată se întoarse spre grefierul cu condeiul în mână şi-i zise aspru, ca unui servitor:
— Aide, lasă-mă singur cu dumnealui .... Vreau să-i vorbesc în particular!
Grefierul aruncă o privire spre Dolga, întrebătoare şi înfricoşată, dar, fără să aştepte aprobarea lui, se sculă şi ieşi repede, ca un câine cu coada între picioare.
— Nu te supăra că l-am dat afară – zise confidențial Dică. D-ta m-ai stârnit şi acuma simt nevoia sa mă răcoresc. Altfel m-aş înăbuşi...
Surprins, judecătorul Dolga rămase privindu-l cu nerăbdare şi emoție. înainte de a mai spune el ceva, Secuianu continuă:
— Îmi plac oamenii întregi, chiar dacă mă sâcâie!... De aceea mi-ai inspirat încredere, indiferent dacă eu nu-ți inspir d-tale...
— Cu toate astea...
— Nu, nu, ştiu... Indiferent!... In clipa asta am nevoie de d-ta! Mâine poate o să-mi pară rău... Acuma însă am să-ți mărturisesc tot, absolut tot...
Dolga îşi stăpâni o tresărire nervoasă ca în aşteptarea neprevăzutului. Nu mai zise nimic de teamă să nu-i turbure hotărârea. Dealtfel Secuianu continuă fără să-i privească, vorbind parcă mai mult pentru sine şi pentru despovărarea-i proprie:
— Am fost printre puținii oameni care am iubit pe Ilarie Dăniloiu... Cât am fost copil, din milă pentru înfățişarea-i umilă, bolnăvicioasă, strecurătoare. Mai târziu pentru că avea tot ceea ce nu aveam eu: dragoste de muncă, stăruință în sforțare, spirit de economie şi, în ciuda aparenței, o anume rectitudine în relațiile cu oamenii. Eram buni vecini, fără să avem legături sociale; neamul nostru nu se putea amesteca cu

un neam de slugi, oricâtă avere ar fi adunat şi orice situaţie lumească ar fi dobândit. Dealtfel şi ei îşi cunoşteau lungul nasului şi nici n-au încercat vreo apropiere. Decadenţa noastră materială, din vina vieţii pe care am dus-o eu, m-a făcut pe urma mai puţin intransigent şi aşa, încetul cu încetul, m-am legat de bătrânul Ilarie cu o simpatie sinceră, dezinteresată. îl consideram ca un confident căruia îi poţi încredinţa orice taină, cu siguranţa că nu te va trăda niciodată. Am ajuns să fiu mosafir zilnic în casa lor, unde mă simţeam ca acasă la mine, cu toate că şi atunci trăiau tot atât de oribil şi erau în stare nici să nu mănânce ca să facă economii. Jucam tabinet pe boabe de fasole căci numai astfel jocul de cărţi nu e otrăvitor. Nu i-am cerut niciodată nimic, cu atât mai puţin bani. Ei se împrumutau la noi cu toate fleacurile şi uitau să le dea înapoi, deşi noi acuma ajunsesem să ţinem doi chiriaşi cu luna ca să ne echilibrăm Indiferent... Din când în când bătrânul Ilarie îmi oferea sfaturi şi îndemnuri, gratis, fireşte. îl ascultam cuviincios şi încolo îmi vedeam de treburi Viaţa în care mă înglodasem trebuia urmată aşa până la capăt. Pornisem greşit. Uneori îmi dădeam seama, dar inerţia mă ducea înainte, pe acelaşi drum... în sfârşit acum trei ani s-a întâmplat întorsătura cea mare. în viaţa fiecărui om cred că există o răscruce decisivă, chiar dacă omul trece fără să-şi dea seama de existenţa ei. în răscrucea asta se poate schimba tot: binele în rău şi răul în bine... Pentru mine a apărut răscrucea acum trei ani. O prieteni de-a mamei, femeie săracă, i-a încredinţat trei mii de lei să-i păstreze, ca să nu-i ştirbească cumva, având să plătească cu ei chiria la un proprietar care ameninţa s-o scoată din casă dacă nu plăteşte la zi. Te scutesc de nume şi de amănunte—n-au nici o importanţă. Important este numai că, exact cu două zile înainte de termenul când femeia avea neapărată nevoie de bani, eu am dat peste ei, scormonind într-un scrin vechi, i-am pus în buzunar ca să fac o glumă proastă cu mama, crezând că a făcut economii fără să-mi spuie... Seara cu băieţii ne-am întins la o petrecere. Ca şi alte dăţi, m-a cuprins galanteria şi am cheltuit din banii mamei Pe urmă ne-am abătut pe la nişte prieteni unde era joc de cărţi, am vrut să complectez ce ştirbisem şi până dimineaţa am pierdut tot, de n-am avut nici cu ce să plătesc birja care m-a dus acasă... După-amiazi i-am mărturisit mamei ce-am făcut, iar ea mi-a spus ce fel de bani erau şi că mâine dimineaţă trebuie să-i înapoieze nenorocitei care i-a încredinţat, socotindu-i mai în siguranţă la mama decât în bancă... N-am să fac fraze şi să-ţi spun vorbe mari: m-aş fi împuşcat, dar moartea mea n-ar fi împiedecat ruşinea mamei Atunci, în ceasul acela de desperare pe care nu-l poate înţelege decât cel ce a privit până în adâncuri prăpastia ruşinii ucigătoare, mi-a venit în gând salvarea: Ilarie Dăniloiu. M-am dus la dânsul. L-am surprins tocmai numărând galbeni şi aşezându-i în fişicuri. M-am spovedit ca unui duhovnic. I-am mărturisit tot, tot... Şi am adăogat că întâmplarea aceasta m-a hotărât să rup pentru totdeauna cu trecutul meu, să încep o viaţă nouă, să muncesc, să urmez într-adevăr pilda lui... A ascultat continuând a înfăşură fişicurile în hârtie de jurnal, fără o tresărire, fără măcar să mă privească. Pe urmă, când am tăcut cu sufletul pe buze, a ridicat la mine ochii vicleni

şi nepăsători şi a răspuns doar atâta: „Nu pot, dom'le Dică... Nu pot!” Eram aşa de spăimântat că am mai stăruit, l-am implorat – mi-e ruşine când îmi aduc aminte. S-a mulțumit să repete: „Nu pot, dom'le Dică..” Mă mir cum nu l-am strâns de gât atunci casă nu mai sfideze soarele asemenea bestie umană ! Dacă-mi sărea atunci în ajutor monstrul, azi aş fi alt om!... Da, da L.. A fost singurul moment când mi-aş fi putut schimba destinul!... Bestia m-a lăsat să mă târăsc în prăpastie, deşi mântuirea mea atârna de un singur strop de bunătate !... N-am să-l iert niciodată!...
Era în picioare, congestionat, gesticulând ca un dement. Judecătorul tăcea şi-i urmărea mişcările cu o curiozitate rece, ştiințifică.
— Am să regret toată viața că nu l-am sugrumat atunci!

Capitolul XV – LIXANDRU

— Acuma, cucoană, eu nu mai stau nici să mă legi cu lanțuri!... Nu mai pot sta!... Trebuie să plec!
D-na Dăniloiu se supără auzind-o pe Solomia că o întâmpină aşa de cum se întoarce acasă de la cimitir.
— Ia ascultă, Spirică – zise doamna în culmea indignării – ce spune fata asta şi ce pofteşte ! Ascult-o şi tu, că pe mine nu mă crezi când îți spun că nu e în toate mințile!
Solomia era îmbrăcată de ducă în hainele cele bune şi călduroase, pentru că iar începuse a fulgui şi vântul bătea mai a ger. Repetă cu încăpățânare:
— Nu mai pot sta, cucoană, păcatele mele, d-ta nu vrei să mă înțelegi?... Am făcut cum ai zis, am mers la judecată, am fost la înmormântare;.. Dar acuma fie-ți milă şi de sufletul meu că-s om, nu-s vită!
Vasilica se supăra şi se încăpățâna la rândul ei, deşi îi făgăduise că-i va da drumul după înmormântare. Spiru interveni împăciuitor şi ostenit de emoțiile zilei:
— Las-o, frate, să se ducă, dacă te roagă... O fi având şi ea necazurile ei...
— Necazuri, cum nu! făcu doamna mai aţâţată, pentru că bărbatul a dat dreptate servitoarei şi deci a coborât-o pe ea. Parcă nu ştiu eu necazurile ei !... Dar bine-mi faci, că numai eu sunt de vină că am răbda t-o ani de zile cu prăpăditul cela de Lixandru...
— Nu-l sudui, cucoană, că-i păcat! zise Solomia cu o imputare plină de tristețe. Poate că săracul trage să moară ori o fi şi murit, şi-i păcat!

— Aide, du-te, nenorocito, şi nici să nu te mai întorci, că mi-ai amărât sufletul de nu eşti vrednică! declară d-na Dăniloiu energic, ca să curme discuția.
— Ba eu mă întorc, cucoană, dac-o vrea Dumnezeu să... Acu sărut mâna şi să vă găsesc sănătoşi!
Se înserase. Autobuzul spre Valea Ursului trebuia să fie plecat, dacă n-o fi avut vreo reparație de făcut. Solomia porni pe jos, gândindu-se că în două ceasuri, dacă merge bine, ajunge acasă şi fără maşină, iar banii îi rămân în buzunar. Avea în mână o bocceluță cu două pâini şi mezeluri şi o sticlă de țuică înfăşurate în hainele ei de purtare, ca să nu le strice acasă pe cele de sărbători...
De cum ieşi din oraş vântul începu să sufle mai tare, biciuindu-i fața cu fulgi aspri de zăpadă. Pe şosea însă zăpada se topise în cursul zilei, transformându-se în băltoace de apă şi noroi, care acuma dădeau să înghețe. Noaptea coborî repede, dar linţoiul de zăpadă ce acoperea câmpurile îndulcea întunerecul, încât Solomia putea chiar să ferească ochiurile de noroi ca să nu-şi murdărească prea rău cizmele şi rochia.
Când trecu prin Bascov şi apoi coti spre Valea Ursului, se simți mai uşoară, cu toate că era asudată leoarcă. Pe aici o ajunse din urmă, cu farurile aprinse, autobuzul care într-adevăr întârziase la atelier pentru o reparație, ca de obicei. Şoferul îi dădu câteva semnale de claxon şi chiar încetini ca să o ia în maşină, dar Solomia făcu semn că nu vrea şi se feri să n-o stropească... Pe la pod, mai încolo, o sanie cu doi căluți prăpădiți dădu să treacă pe lângă ea înainte, căutând pârtie pe marginile şoselei desfundate. Recunoscu pe Dumitru al Smărăndiței, chiar din Valea Ursului, care opri şi o luă în sanie. Venea de la Dobrogostea, unde dusese un butoiaş de țuică unui cârciumar. Solomia întrebă ce mai e prin sat, iar Dumitru, înțelegând întrebarea, răspunse dând cu biciul în amândoi căluții pe rând:
— Apoi ce să fie, că bine nu-i!
Nu mai schimbară nici o vorbă. Țăranul îndemna mereu caii, când cu vorba când cu biciul, iar Solomia şedea cu bocceluța în poală şi se uita numai înainte, parcă ar fi aşteptat să se ivească negreşit ceva în cale. La gura uliței apoi sania se opri şi Solomia se dădu jos bolborosind:
— Noapte bună, nea Dumitre, şi mulțumim...
— Noapte bună! răsună în urma ei glasul răguşit, însoțit de îndemnul obişnuit: Hai, ha!
Pe uliță cele mai multe case erau adormite în întunerec. Numai ici-colo veghea câte o luminiță galbena ca un ochi bolnav de griji. Solomia văzu de departe lumină la casa lor şi se gândi îndată:
”Lasă că-i bine! Nu s-au culcat încă!”
Când împinse portița, câinele tâlharul făcu numai „ham”, o recunoscu şi în semn de dragoste, se tăvăli la picioarele ei, încât trebui să treacă peste el. Uşa tinzii se deschise şi în prag apăru maică-sa Ioana parc-ar fi ştiut că soseşte:
— Bine că te-a adus Dumnezeu că de luni se trudeşte să moară şi nu poate fără de tine!
În tindă, pe vatră, la lumina tăciunilor, şedea fratele Solomiei, Eremia,

care nici nu se mişca parc-ar fi fost încremenit Numai când Solomia şopti bună seara, răspunse şi dânsul, fără a se întoarce., „bună seara”.
Maică-sa îi luase bocceaua şi o pipăise. Zise mulcom:
— Degeaba ai mai adus că nu mănâncă nimic... De sâmbătă numai cu apă trăieşte şi cu nădejdea ta... Mereu, gâfâie: Solomia... Mia... Că nici glas parcă nu mai are...
Solomia stătea în mijlocul tindei nehotărâtă, speriată, neştiind ce să facă. Maică-sa trebui s-o îndemne:
— Du-te înlăuntru să te vadă... Lasă-ne pe noi... Du-te...
Totuşi, parcă-ar fi vrut să amâie împlinirea soartei, mai ezită şi mai căută să întârzie:
— Numai să răsuflu nițel că-s moartă de trudită... Apoi poate că şi dânsul doarme şi să nu-i mai stric odihna...
— Ce să doarmă? zise Ioana, maică-sa, fără nădejde. De sâmbătă stă numai cu ochii deschişi, parcă i s-au înțepenit pleoapele, şi se uită la geam mereu țintă ca şi când ar vedea ceva sau ar aştepta...
Solomia nu mai avu încotro. Puse mâna pe clanța uşii din stânga, căci în odaia din dreapta şedea Eremia cu nevastă-sa şi doi copilaşi... când păşi pragul o izbi un miros cald, greu, răsucitor de suflet, mirosul morții. Aerul zăpuşit era încărcat de aburi putrezi. La căpătâiul patului, într-o ulcică de lut, pe laviță, luminarea de seu se încovoiase cu flacăra palidă mai mult fumegând decât luminând, dar zugrăvind pe pereți umbre uriaşe apocaliptice... Solomia nu se uită îndată spre pat, ci îşi lepădă încetinel haina şi cojocelul. Pe când le aşeza binişor pe celălalt capăt al laviței, auzi glasul maică-si în spatele ei, răsunând atât de tare în tăcerea sugrumată de parc-ar fi țipat, deşi bătrâna vorbea cu milă blândă:
— Uite, a venit Solomia, măi Lixandre!
— Am venit, Lixandre! adăogă repede şi Solomia, întorcând-se şi apropiindu-se.
Luminița de la căpătâi, ascunsă după colțul pernei, arunca o umbră groasă peste patul de blănii în care zăcea Lixandru, învelit până la gât cu o pătură albă murdară, încât numai capul îi rămăsese slobod şi o mână pământie uitată pe dunga din afară, cu degetele lungi, subțiri, răsfirate. Peste câteva clipe, pentru că tăcerea dăinuia, Ioana, spăimântata să nu fi murit, luă ulcica cu luminarea şi o ridică deasupra patului. Capul se odihnea pe două perne, cu fața în sus, cu părul negru ciufulit, cu barba şi mustățile crescute (deşi numai ieri îl răsese Eremia ca să-l găsească soră-sa frumos), cu nasul şi buzele subțiate, cu pielița obrajilor lucioasă şi cenuşie, cu ochii mari, negri, scufundați în orbite, sticloşi, în care parcă nu mai licărea nici o urmă de viață.
Solomia se mai apropie, cuprinse mâna de pe dunga patului în mâinile ei abia dezmorțite de frigul drumului şi repetă duios, uitându-se în fața lui:
— Eu sunt, Lixandre... Eu, Solomia ta... Am venit...
Atunci fața bolnavului parcă se însenină de o undă de mare bucurie, iar în ochii încremeniți apăru o pâlpâire luminoasă. în acelaşi timp Solomia îi simți mâna tremurând uşor în ale ei.

— Aşa, Lixandre – adăogă Ioana mai vârtos, ca o încurajare. Ţi-a adus de toate bunătăţile şi ai să te faci bine curând-curând...
Pe buzele fără culoare ale lui Lixandru înflori un surâs foarte plăpând, iar bulbii ochilor se întoarseră spre Solomia cu aceeaşi licărire de fericire. Apoi buzele, abia mişcându-se, schiţară un lihăit mai mult văzut decât auzit:
— Mă... duc...
— Lasă, n-ai grije acuma, Lixandre – zise iarăşi Ioana cu încredere. Dac-a venit Solomia, nu te lasă ea să te prăpădeşti...
Aşează la loc ulcica cu lumânarea şi ieşi în tindă să-şi vază de treburi.
Rămasă singură, Solomia mai stătu un răstimp în picioare, neclintită, cu ochii în ochii lui, ca şi când astfel ar fi vrut să-i insufle încredere şi nădejde de viaţă. Lixandru păstra pe buzele livide închipuirea de zâmbet, iar în lumina ochilor, mica scânteiere parcă se lupta cu jocul umbrelor. Pe urmă, ca să fie el mai sigur că ea nu se va mai mişca de aici, dar să şi poată veghea mai uşor, Solomia se aşează încetinel pe dunga patului, ţinându-i mereu mâna în poală şi urmându-i orice semn de viaţă cu spaima în suflet
Se aşternu tăcerea grea, lungă, în odaia otrăvită de boală. Din tindă pătrundea uneori, ca dintr-o depărtare mare, zgomot vătuit de glasuri – Ioana se sfătuia cu feciorul într-o aşteptare tainică. Apoi gândurile Solomiei începură să străbată prin zăbranicul tăcerii, să se amestece cu mirosurile ce îmbâcseau mereu mai chinuitor aerul. Gândurile o dureau şi-i striveau inima, atâta erau de tulburi şi de vălmăşite. Numai într-un târziu se limpezi o părere de rău înecată într-o scârbă fără margini:
— Toate au fost degeaba... toate... degeaba...
Nu-şi mai dădea seama dacă vremea trece sau s-a oprit pe loc. Deodată însă simţi că mâna lui Lixandru s-a răcit în mâinile ei, ca un sloi de gheaţă. Luă ulcica cu lumânarea aproape trecută şi-i lumină faţa Era aceeaşi, cu urma surâsului pe gura uşor întredeschisă, cu aceiaşi ochi mari în care părea întipărit ca pe sticlă chipul el
— Lixandre! bolborosi dânsa pierdută. Te-ai dus, Lixandre ?
Îi pipăi obrajii şi-i netezi fruntea pe care licăreau broboane reci de sudoare.
O clipă mai stătu cu lumânarea ridicată deasupra patului, neştiind ce să facă şi încotro s-o apuce. în sfârşit deschise uşa şi din prag spuse Ioanei care tocmai se pregătea să se culce:
— Mamă, a murit Lixandru!
Lacrimile îi curgeau şiroaie, dar nu-şi dădea seama.
— Aoleu! făcu Ioana. De ce nu m-ai chemat pe mine?... Acu Dumnezeu să-l ierte, că s-a chinuit destul şi ne-a chinuit şi pe noi!
— Să nu vă pară rău, mamă, că atâta am avut şi eu pe lumea asta – zise Solomia în prag, cu lumânarea în mână, parcă ar fi făcut un jurământ. De-acuma nici eu nu mai am nici un rost în viaţă!
Glasul ei părea atât de straniu mamei că, continuând a-şi lega fotele, îi răspunse cu mustrare:
— Ia nu mai supăra pe Dumnezeu, fată, că-i mare păcat! Omul aşa e lăsat, să moară când îi vine rândul, iar cel care rămâne să trăiască...

Solomia tăcu. Iar nu mai ştia ce să înceapă. Dădu să închidă maşinal uşa, dar maică-sa deschise şi tinda, făcându-şi cruce de trei ori şi zicând:
— Nu închide, Solomie, să poată ieşi afară sufletul mortului...
A doua zi, joi de dimineață, Solomia alergă, cu autobuzul, la Piteşti să facă bani, căci acasă n-avea nici un leu şi chiar de-ar fi avut, n-ar fi cheltuit nimeni cu înmormântarea lui Lixandru. Eremia şi maică-sa rămâneau să îngrijească de cosciug, de popă, de groapă, numai ea să plătească şi să aducă zăbranicul şi cele trebuincioase pentru pomeni... Solomia nu dădu deloc pe la stăpâni în Piteşti, de la care nu mai putea spera să capete nimic, îndatorată cum era peste cap. S-a hotărât azi-noapte, după ce şi-a venit în fire, să mai vândă doi bănuți de aur din salbă şi să cinstească pe Lixandru până la capăt...
Ziua următoare, vineri, s-a făcut o înmormântare cum puține s-au pomenit în Valea Ursului. Vecinele bătrâne, cu Ioana în frunte, l-au bocit pe Lixandru cum s-au priceput mai duios, iar preotul a slujit ca ia boieri, măcar că era frig mare şi puteau să-i degere degetele pe cărțile de rugăciune. Solomia a stat numai în genunchi, cu fruntea sprijinită pe dunga sicriului, plângând fără hohote, dar cu sughițuri grele care-i sfâşiau pieptul. Abia când au început să bată capacul, şi-a pierdut puțin cumpătul, plecându-se peste cosciug şi îmbrățişându-l cu gemete şi lacrimi care au înduioşat pe toată lumea. Maică-sa a luat-o binişor de-o parte bâiguind:
— Taci, draga mamei, taci şi fii cuminte...
Solomia s-a linişt it încet-încet, dar gura ei nu mai
tăcea suspinând:
— Of, Doamne Dumnezeule, rău mă pedepseşti, Doamne!

Capitolul XVI – ALIBI

Romulus Delulescu declară de la început că i-au ajuns la ureche zvonurile stupide şi revoltătoare care vor să-l indice ca pe asasinul probabil al unchiului şi mătuşii sale. De aceea şi-a permis încă de ieri, adică de îndată ce a sosit în Piteşti, să ceară să fie ascultat, ca să poată spulbera, cu un ceas mai devreme, murdarele calomnii răspândite de duşmanii şi invidioşii lui şi ai familiei lor sărace, dar curată ca hârtia de lux.
Voia să fie patetic şi întrebuința toate frazele comune cu care avocații de judecătorii rurale încearcă să convingă mai ales pe clienții lor naivi îşi stăpânea teatral indignarea şi arăta o politeță supărător de făcută. Ceea

ce însă pe Dolga îl indispunea mai rău era surâsul iezuit şi onctuozitatea atitudinii, care căutau să-i demonstreze superioritatea morală îmbrăcată într-o mare modestie.
Fără să aştepte vreo întrebare, Romulus se pomi apoi să povestească, cu o prolixitate obositoare, momentele importante ale vieții lui în legătură cu Ilarie Dăniloiu. După câteva minute însă judecătorul îl opri:
— Toate acestea le-am auzit cu variantele de rigoare, de mai multe ori... M-ar interesa mai mult să-mi relatezi, scurt şi documentat cum ai petrecut timpul sâmbătă trecută, între scăparea acceleratului de dimineață şi plecarea cu rapidul de după-amiazi! Te rog prin urmare să ne mărginim la asta pentru moment!
— Cu multă plăcere, domnule jude – zâmbi delicat tânărul Delulescu. Pierderea acceleratului mi-a fost din toate punctele de vedere extrem de dezagreabilă. Aveam o întâlnire de afaceri la Bucureşti, foarte importantă, pe care, scăpând-o, pierdeam o sumă considerabilă, fireşte pentru mijloacele mele materiale modeste. Dar îmi era neplăcută şi pentru că toată lumea de aici, adică prietenii şi cunoscuții mei, ştiau că am plecat şi când colo aveau să mă vadă iarăşi pe străzile Piteştilor. E ceva neserios şi nebărbătesc în aceste faux departs, cel puțin aşa mi se pare...
— Ai ieşit în oraş, la ce oră? întrerupse Dolga sătul de vorbărie. Fiindcă ai ieşit, nu-i aşa?
— În primul moment mă hotărâsem să nu mai ies deloc, să profit de cele câteva ore ca să-mi pun la punct o lucrare literară schițată mai de mult şi să iau primul tren, adică personalul... Pe urmă nişte considerații de ordin intim, familiar, m-au silit totuşi să fac o vizită unui prieten...
— Nu s-ar putea să precizăm, domnule Delulescu? zise Dolga. Ce fel de considerații te-au scos din casă şi ce prieten ți-a primit vizita?
— Dacă e absolută nevoie să dezvăluiesc lucruri cu totul intime, fără nici o legătură cu...
— O să-mi dai voie să hotărăsc eu ceea ce are sau nu are legătură cu instrucția? întrerupse iar judecătorul, rece.
— Mă rog, sunteți suveran – se plecă Romulus prompt. Atunci precizez: mama mi s-a plâns că rămâne aproape fără un ban în casă, fără a-mi cere totuşi nimic, pentru că nu ştia dacă eu însumi aş fi în stare să-i dau ajutor. In realitate eu primisem în ajun de la unchiul Ilarie un cadou neaşteptat—cincizeci de dolari, cu îndemnul, aproape ordin, să-i păstrez ca un prim capital şi stimulent pentru economiile ce îi făgăduisem că vreau să le fac de aci înainte, ca să urmez exemplul lui de viață...
— Curios acest cadou din partea unui om cu reputația de zgârcenie ce o avea unchiul d-tale!
— Exact, domnule jude! aprobă tânărul Eu însumi am rămas uluit. De aceea, mărturisesc, am avut de gând să păstrez într-adevăr banii şi să-i execut îndemnul. Plângerea mamei mi-a zdruncinat hotărârea. Mi s-ar fi părut monstruos să plec cu o sumă atât de considerabilă şi pe mama mea s-o las în suferință... Atunci am ieşit în oraş să vând o parte din dolarii ce-i primisem ca să pot oferi mamei două mii de lei. Iată o

precizare poate chiar excesivă!
— Ba nu! Continuă, te rog!... La ce oră ai ieşit de-acasă ?
— Cred că era nouă – ezită Romulus. Exact n-aş putea spune...
— Şi totuşi o precizare cât de excesivă nu mi-ar displace! zise Dolga ironic.
— A, da—surâse puțin încurcat tânărul Delulescu, vrând să arate că a gustat aluzia judecătorului Mi-e imposibil însă... îmi lipseşte un punct de sprijin... Am spus nouă cu o posibilitate de eroare în plus sau în minus de douăzeci-treizeci de minute...
— Dar itinerarul ai să mi-l poți descrie mai precis?
— Cred, domnule jude – zise Romulus. Cu toate că, în mod normal, omul nu-şi cronometrează mişcările sau popasurile... Am ieşit numai să schimb banii. Dar, oricât sunt de piteştean get-beget, nu cunoşteam zarafii din Piteşti, nici nu ştiam dacă t există... Am întrebat pe un prieten farmacist din piață. Nu m-a putut lămuri. M-am dus la cofetăria Borănescu. Era goală. Pe casieriță ar fi fost inutil s-o consult. Chelnerul e un tont şi m-a sfătuit să încerc la bancă. în speranța că va pica vreun cunoscut care să mă îndrepte, am luat un ceai... Aşa a trecut poate o oră. Dacă am văzut că nu vine nimeni, m-am gândit că poate totuşi tontul de chelner să aibă dreptate. Hai, să mă duc la bancă, cel puțin sa întreb. Mai aproape era Banca Populară şi într-acolo m-am dus. Pe drum însă mi-am adus aminte de bunul meu Dică Secuianu care ştie tot. Din nenorocire el doarme până la amiazi... Ce-are a face! Am să-l scol din somn... Aşa am făcut Şi cu ajutorul lui am obținut un curs convenabil!...
— Aş dori să-mi precizezi ora când ai ajuns la Secuianu! insistă Dolga.
— Aici da, fiindcă m-am uitat la ceas când a plecat servitorul la zaraf! făcu tânărul Delulescu sigur. Era unsprezece şi cinci minute!
— Asta da precizie! zise judecătorul, continuând însă cu alt glas după o scurtă pauză: D-ta ştii la ce oră a fost omorât unchiul d-tale ?
Romulus Delulescu avu un mic surâs numai în privire, subt ochelari, apoi răspunse cu o uimire care se vedea că e compusă:
— Dacă nici d-voastră nu ştiți, cum să ştiu eu?
— Cu toate astea am observat cu câtă grije te-ai ferit să nu soseşti înainte de unsprezece la Secuianu, adică să nu treci pe dinaintea casei bătrânului Ilarie!
— Dar poate crima a fost comisă după unsprezece, domnule jude! Poate că am comis-o după ce am plecat de la Secuianu, dacă doriți neapărat să o fi comis eu!
Dolga făcu un gest de nerăbdare. îi părea rău că a precipitat întrebarea. Reveni mai conciliant:
— Nu e vorba de o învinuire, domnule, ci de o nedumerire... Două ore de la monumentul din bulevard până în strada Speranței, nu ți se pare prea mult ?
— Depinde, domnule jude! făcu Romulus iar surâzător. Uneori poate să dureze şi două zile Depinde de popasuri.
— Ei bine, popasurile le vom controla, n-ai grijă – ripostă Dolga abia stăpânindu-şi acuma enervarea. cât ai zăbovit la Secuianu?

— Aproximativ o oră – zise ferm Delulescu. Cert este că la douăsprezece şi un sfert mă aflam din nou acasă oferind mamei cele două mii lei, spre înduioşata ei bucurie.
— Şi nu te-ai interesat deloc să dai bună ziua, nici la ducere şi nici la întoarcere, binefăcătorului care te punea în situația de a face un gest frumos față de mama d-tale?
— Dimpotrivă, mi-ar fi fost cel mai penibil să mai dau ochii tocmai cu unchiul Ilarie care-mi arătase atâta încredere! atât de penibil încât, vedeți, mi-a fulgerat prin minte, când am pornit spre Dică Secuianu, să ocolesc pe strada Sfânta Vineri şi prin bulevardul Catargiu ca nu cumva să mă întâlnesc cu unchiul par hasard!
— N-ai observat nimic deosebit sau suspect când ai trecut prin fața casei?
— Din stradă şi de pe trotoar nu se vede în curte, ştiți bine. Numai dacă aş fi intrat în curte... Ceea ce nu putea fi cazul, cum vă spusei
— Da, bine – murmură judecătorul
Câteva momente îl privi parcă s-ar fi gândit la altceva, apoi urmă:
— Dolarii i-ai primit, zici, de la unchiul d-tale vineri... La ce oră?
— După-amiazi, când am mers să-mi iau rămas bun.
— Şi n-ai spus nimănui o vorbă, nu-i aşa?... Iar vineri după-amiazi nu ştiai că mama d-tale e lipsită de bani?
— Domnule judecător, n-am vrut să spun nimănui nimic, tocmai ca să nu mă ating de cadoul primit ! Dacă părinții mei ar fi aflat, mi-ar fi cerut direct, chiar fără să fi (ost într-o jenă atât de mare cum din nenorocire s-a întâmplat să fie.
— Sunt în toate astea o serie de întâmplări şi de coincidențe tulburătoare—observă Dolga bănuitor, adăogând apoi cu alt glas: Mi s-a spus că unchiul d-tale avea mari sume de bani în valută străină şi totuşi noi n-am găsit nimic. Cum îți explici asta? D-ta care erai în intimitatea lui...
— Eram în intimitatea lui, negreşit – sublinie Romulus fără şovăire. Dar nu până la pungă! Ceea ce e natural, cred. Nu pot şti prin urmare dacă intr-adevăr avea sumele mari pe care lumea i le atribuia. Eu, mărturisesc, credeam că le are şi am fost foarte dureros surprins când am aflat rezultatul cercetărilor d-voastră la fața locului... E adevărat că unchiul mi-a spus, când mi-a dat cei cincizeci de dolari, că sunt ultimii lui bani străini, dar mi s-a părut că e o simplă afirmație de om zgârcit, care astfel vrea să previe orice eventuală cerere viitoare...
— Va să zică bătrânul însuşi ți-a declarat că n-avea valută străină?
— Categoric, domnule jude! apăsă tânărul.
— Totuşi oameni de bună-credință şi cu totul dezinteresați m-au informat, firește după zvonul public, că bătrânul avea un portofel mare şi gros, plin de bancnote străine – reluă Dolga. Presupunând că nu mai avea bani străini, cum ți-ar fi mărturisit d-tale, dar portofelul gol ar fi trebuit să-l găsim undeva, măcar aşa, ca o simplă relicvă... Or, a dispărut şi portofelul! Ceea ce înseamnă că nu a fost gol, fiindcă nimeni nu fură un portofel gol! Şi tocmai portofelul din care ți s-au oferit d-tale cei cincizeci de dolari!

— A, portofoliul ! exclamă Romulus Delulescu. Cine n-a auzit în Piteşti despre portofoliul lui Ilarie Dăniloiu? Ani de zile i-au crescut dimensiunile şi compartimentele şi i s-a umflat conținutul! S-au creat legende despre portofoliul răpciugos în care sunt ascunse comori misterioase... Cu toate astea nimic mai simplu, domnule judecător: portofoliul există—e la mine!
— Va să zică recunoşti? zise Dolga cu un glas puțin emoționat.
— Desigur ! N-am tăgăduit niciodată !
— Cum a ajuns la d-ta?
— Mi l-a dăruit unchiul împreună cu cei cincizeci de dolari...
— Curios ce darnic apare deodată unchiul d-tale!
— Tot ce se poate mai natural, domnule jude – urmă tânărul Delulescu, scoțând ochelarii şi ştergându-i cu batista îndoliată ce-i atârna din buzunarul pieptului. Mi s-au aburit sticlele, scuzați, vă rog, un moment... Aşa!... Ei bine, unchiul poate că a vrut să distrugă o legendă care începuse să-l nelinişteasc㠄 fiindcă putea ispiti poftele chiar ale hoților din Piteşti, dacă nu şi altele. Fie că avea bani străini, o comoară întreagă, cum spunea lumea, fie că nu mai avea pentru că: îi va fi transformat în valori mai puțin periculoase, i s-a părut logic să se descotorosească de faimosul portofoliu. Şi mi l-a trecut pe de o parte ca să-mi demonstreze că nu există comoara, pe de alta ca să-mi servească şi mie ca porte-bonheur... M-a mişcat gestul cu portofoliul poate mai mult ca banii.
— Unde se află portofoliul?
— Acasă, în valiza mea de călătorie.
— L-ai arătat cuiva?
— A, nu ! protestă Romulus.
— Nici părinților?... Nici acuma, după moartea bătrânilor?... când mama d-tale a protestat atât de vehement că s-a furat ce-a fost mai bun din averea fratelui ei, făcând aluzie poate tocmai şi la faimosul portofoliu?
— Încă nu – recunoscu simplu cel întrebat. De fapt nu mai interesa pe nimeni, dacă era gol.
— Asta e, într-adevăr, dacă era gol! zise judecă-torul măsurându-l... Dar... vreau să văd portofoliul!
— Cu plăcere! Dacă face trebuință, de ce nu?... Vi-l aduc imediat! Iau o trăsura şi...
Judecătorul Dolga avu o ezitare înainte de a întrerupe :
— Mai târziu!... până atunci să-mi spui ce relații ai d-ta cu Mihai Ciufu, servitorul bisericii Sf. Nicolae?
— Nici un fel de relații! răspunse Romulus vexat. N-am relații cu servitori!
— Îl cunoşti însă?
— Da. De pe la unchiul Ilarie. Făcea mici servicii pe lângă casă.
— D-tale nu ți-a făcut ?
— Nu prea ... Afară dacă nu considerăm drept serviciu un drum la tutungerie sau ceva similar, contra cuvenitului bacşiş.
— Nici sâmbătă?
— A, pardon! La asta făceați aluzie?... N-am înțeles. Regret... Ei da,

sâmbătă pe Ciufu l-a trimis Dică Secuianu la zaraf să-mi vândă dolarii. L-am răsplătit cu o sută de lei, destul de generos.
— Ştiu că l-a chemat ordonanța... Unde l-a întâlnit?
— N-am idee. Nu m-a interesat.
— Va sa zică nu ştiai că Ciufu ieşea tocmai din curtea unchiului d-tale când l-a întâlnit soldatul?
— Nu ştiam. Dar chiar dacă mi s-ar fi spus, nu m-aş fi mirat, căci Ciufu intra deseori în curtea un-chiului, cum vă spuneam.
— După ce ați trimis pe Ciufu la zaraf, d-ta ai rămas în camera de culcare a prietenului d-tale?
— Nu, ar fi fost nedelicat. Dică era somnoros şi voia să-şi continue somnul. Şi perdelele erau lăsate şi deci semiobscuritate... Am trecut în odăița de alături, un salonaş, unde am răsfoit două ziare proaspete...
— Servitorul, adică Ciufu era... ca totdeauna?
— Cred că da... N-am observat nimic extraordinar. Dealtfel nici nu mi-a trecut prin cap să-l examinez. Pe mine mă interesa atunci altceva.
— Altceva, natural—repetă judecătorul. Nici când s-a întors de la zaraf?... Ați stat de vorbă?
— Câteva clipe, desigur—zise Delulescu-fiul. Ciufu e foarte guraliv. A încercat să-mi istorisească cum s-a grăbit şi cât s-a ostenit să mă servească mai bine. N-aveam însă timp. I-am întins suta şi i-am astupat gura. Apoi am spus din uşă lui Dică, în trei cuvinte, cum s-a aranjat afacerea şi am plecat.
— Împreună cu Ciufu ?
— Domnule judecător, ați observat că mi-am păstrat, cum mi-e şi datoria, cel mai perfect calm tot timpul, chiar când întrebările d-voastră m-ar fi îndreptățit să protestez cel puțin. Dar obstinarea d-voastră de a mă alinia cu un servitor e atât de ofensatoare că n-o pot primi fără s-o relev.
— Dacă între d-ta şi Ciufu s-au urzit legături, instrucția trebuie să le clarifice! zise judecătorul liniştit. A fost interesant calmul d-tale şi l-am înre-gistrat, fii sigur. Toate răspunsurile erau pregătite, studiate cu toată minuțiozitatea, ca nu cumva să rămâie vreo fisură pentru indiscreții suspecte. Da, recunosc. Dar trebuie să-ți declar că nu şi-au ajuns ținta şi nu m-au convins Dimpotrivă! D-ta ți-ai pregătit câte un alibi pentru orice eventualitate. Ai anunțat ostentativ că pleci sâmbătă dimineață—şi n-ai plecat. N-ai vrut să ieşi în oraş – şi ai ieşit. N-ai spus că ai dolari —şi ai schimbat Iar portofoliul l-ai păstrat ca o dovadă că a fost gol Ba, după ce l-ai purtat la Bucureşti, n-ai uitat să-l pui în valiză, gol, spre a te putea servi de el.. Mărturiseşte franc că prea sunt bine ticluite toate acestea ca să poată fi crezute!
Romulus Delulescu îşi redobândise liniştea. Asculta şi în colțul gurii juca surâsul lui obsechios şi ironic. Vorbi foarte dulce:
— Dacă se cântăresc lucrurile cu o convingere preconceptă, evident că orice voi spune eu va fi răstălmăcit sau interpretat ca un argument în defavoarea mea. Am socotit că nu trebuie să mă apăr, căci apărarea presupune o acuzare şi mai ales un motiv de acuzare. Faptele credeam că au un limbaj mai concludent... Dar iată că şi atunci când faptele au

motivări fireşti, devin simple prilejuri de alibi!... Şi totuşi, domnule judecător, eu sunt absolut liniştit pentru că conştiința curată totdeauna învinge!
— Mai bine să vedem portofoliul! zise Dolga după ce Romulus tăcu. Ar fi interesant însă să-i găsim aşa cum se află, adică în valiza d-tale de călătorie... Parcă aşa spuneai?.. Bun!... Nu vreau să atragem atenția lumii... Du-te împreună cu grefierul! Ştii, ca să am siguranța că, măcar acuma, va fi într-adevăr neviolat!
— Veți avea toate siguranțele până la urmă! zâmbi Romulus cu o foarte uşoară plecăciune.
Când rămase singur, Aurel Dolga îşi frecă mâinile, murmurând satisfăcut:
— În sfârşit!

Capitolul XVII – INELUL CU BRILIANT

— Am impresia, domnule jude, că sunteți pe o pistă falsă – zise polițaiul Ploscaru jovial, sorbind ultimele picături din marghilomanul cu care-l tratase Dolga. Vă spun asta numai pentru că mi-ați făcut onoarea să mă întrebați, altfel nu mi-aş permite, căci instrucția unei afaceri oarecum misterioase este totdeauna chestie de inspirație...
Judecătorul zâmbi cu superioritatea certitudinii:
— Dovezile materiale vin singure ca un corolar al dovezilor spirituale, dragă domnule Ploscaru!
— Da, hotărât! Cu condiția ca eşafodajul spiritual să fie de nezdruncinat! observă sceptic polițaiul. Aici însă, la fiece cotitură, rămân întrebări deschise. Nu se pot trage concluzii dintr-o rețea de supoziții... Aveți numai un portofel gol pe care se clădeşte toată construcția, dar chiar portofelul v-a fost oferit grațios de cel bănuit. Şi totuşi ce uşor l-ar fi putut distruge fără urmă!
— Ar fi inutil să încerc a te convinge la jumă-tatea drumului – zise Dolga radios. Peste două-trei zile, daca nu mai curând, vom relua conversația pe alte temeiuri... D-ta refuzi orice importanță porto-foliului, care ți se pare un argument tocmai împo-triva ipotezei mele. Țin doar să-ți atrag atenția că născocirea afacerii cu dolarii şi cu portofelul a fost din partea tânărul ui Delulescu o abilă pregătire şi o justificare prealabilă a banilor străini pe care avea să-i puie în circulație mai târziu, după liniştirea lucrurilor...
Judecătorul chemase pe Ploscaru ca să facă îm-preună o percheziție în

cămăruța pe care Ciufu o avea în dependințele locuinței preotului Tănăsescu. Spre a nu stârni curiozitate şi aglomerație, hotărâse să meargă pe înserat, când începe să se întunece şi înainte de a se aprinde luminile. Ciufu, însoțit de un sergent, va fi adus de la poliție direct la biserică, iar de acolo pe urmă la tribunal pentru confruntările şi noul interogatoriu ce pregătise Dolga din vreme şi la care fuseseră citați cei necesari.

Preotul Tănăsescu se sperie când văzu mai ales pe polițişti, dar judecătorul Dolga se scuză politicos arătându-i că e vorba numai de o mică cercetare spre a verifica unele presupuneri cu privire la Ciufu.

— Of, omule, multă ruşine mi-ai făcut! exclamă preotul întristat către servitorul care lăcrima cu ochii în pământ. cât te-am. dojenit pentru patima minciunilor şi iată că minciunile te-au nenorocit!

Judecătorul avea o speranță foarte vagă şi abu-roasă că ar putea găsi în odaia lui Ciufu parte din banii ce îi va fi cedat Romulus Delulescu din fructul crimei. îşi dădea seama că ar fi fost o nebunie din partea criminalului să nu fi ascuns într-un loc mai sigur prada, dar conta puțin pe noroc şi pe prostia servitorului.

— Am să vă deschid eu, domnilor – urmă părintele Tănăsescu agitat, luând o legătură de chei. când am văzut că l-ați oprit la poliție, am încuiat odaia ca să nu intre copiii sau servitoarea!

Percheziția se făcu destul de repede, căci odaia servitorului, luminată cu un bec atârnat de sârmă din tavan, nu conținea afară de patul aşternut milităreşte decât o oglinjoară pe perete, o masă cu un scaun şi, pe un cui de lemn bătut în zid, câteva haine agățate cu grijă.

— Lucrurile bune unde le păstrezi, măi Ciufule? întrebă polițaiul cu blândețe. N-ai lădița ta de la armată ?

— Este, domnule polițai! îngână servitorul. Subt pat!...

Trase afară lădița, o aşează pe masă, scormoni cheița din fundul buzunarului pantalonilor, descuie şi ridică încet capacul, parcă i-ar fi fost frică să nu sară ceva afară:

— Poftiți...

— Scoate binişor tot! porunci judecătorul trecând lângă masă.

— Sunt numai rufşoare şi bulendre şi... – murmură înfricoşat Ciufu, golind treptat lada.

Pe fund, într-un plic galben vechi, polițaiul găsi carnetul militar şi câteva acte, apoi, înfăşurat într-o batistă roşie, alt plic cu două bancnote de câte cinci sute, iar trei piese de câte o sută de lei înnodate separat în colțul batistei

— Ce bani sunt ăştia? întrebă polițaiul cu o privire spre Dolga.

— Ce-am putut strânge şi eu de când slujesc pe sfinția-sa—răspunse servitorul cu aceeaşi înfricoşare.

— A strâns, a strâns – întări preotul Tănăsescu repede. Că n-a fost cheltuitor şi nici bețiv ori stricat altfel. Numai de minciună nu s-a dezvățat până ce nu s-a izbit cu capul de zidurile primejdiei!...

— Ba încă şi acuma se încăpățânează în minciună în loc să mărturisească adevărul şi să-şi uşureze sufletul şi situația! zise şi judecătorul, dar cu ton sever, care voia să risipească mila inutilă.

— Apoi cu adevăr mărturisesc, domnule judecă-tor— grăi Ciufu, încurajat de mila stăpânului său. Dar dacă nu vrea nimeni să mă asculte şi să mă creadă...
— Destul! întrerupse sec Dolga. Ce mai e în ladă? adăogă apoi întinzând puțin gâtul. Nu mai e nimic? Dar cutia de chibrituri?... Dă-o încoace!
— Asta, domnule judecător, e...
Judecătorul găsi o foaie de hârtie subțire, moto-tolită, în care era învelit un inel de aur cu un briliant cât un bob de mazăre.
— A, asta era? exclamă Dolga cu un zâmbet de satisfacție, rădicând inelul în dreptul luminii ca să controleze strălucirea pietrei.
Urmă o pauză de uimire. Toți ochii priveau inelul din mâna judecătorului. Polițaiul, nedumerit, rupse tăcerea:
— Îmi dați voie un moment?... E sticlă sau bri-liant ?
— Priveşte apele! zise Dolga întinzându-i inelul şi întrebând apoi pe Ciufu: Ei, acuma ce minciună ai să mai născoceşti?
Servitorul se retrăsese instinctiv un pas ca şi când ar fi vrut să se ferească de o lovitură. Răspunse îndată plângător, dar cu siguranță:
— Domnule judecător, vă jur pe ce am mai sfânt... L-am găsit de mult, poate să fie o jumătate de an, după o vecernie, în fața bisericii şi...
— Şi n-a reclamat nimeni! făcu batjocoritor Dolga, Cineva a pierdut un inel de treizeci de mii de lei şi a tăcut mâlc !
— Da, e briliant! spuse polițaiul înapoind jude-cătorului inelul. Ciudat!
— Nu-i aşa? surâse Dolga, înfăşurând inelul cum a fost şi vârându-l în buzunar. Foarte ciudat! Dar se vor lămuri toate curând !... Va să zică am fi terminat ! Individul să fie condus la cabinetul meu imediat!
— Ei hai, duceți-vă! zise polițaiul morocănos către sergentul însoțitor.
— Vai de capul tău, amărâtule! adăogă preotul Tănăsescu consternat. Să-mi faci tu mie atâta ruşine. Du-te cu Dumnezeu!
Sergentul ieşi cu Ciufu, în vreme ce judecătorul mulțumi preotului pentru osteneală şi-i ceru încă o dată scuze că i-a pricinuit neplăceri fără voia lui...
Pe drum spre tribunal Dolga vorbea triumfător, lăudându-şi perspicacitatea cu aluzii ironice la neîncrederea de până adineaori a specialiştilor experimentați. Polițaiul, gânditor şi nemulțumit, răspunse parcă în silă. Ieşiră astfel încet pe strada Griviței, până în strada mare. La colț, înainte de a o lua la dreapta, polițaiul zise deodată:
— Pentru mai multă siguranță, aidem să intrăm la Constantinescu să vedem dacă nu cumva ne-am înşelat cu briliantul!
Dolga zâmbi:
— Nu vrei deloc să accepți realitatea, scumpe domnule Ploscaru... Dacă-ți face plăcere, aidem! O confirmare mai mult nu poate decât să folosească!
Ceasornicarul Constantinescu, mărunt, vioi, cu o bărbuță neagră tunsă în colțuri, cu ochi scăpărători, îi întâmpină cu jovială plecăciune. Examină inelul câteva clipe şi strigă încântat:
— Un briliant prima, domnule judecător şi dom-nule polițai!... Face şi între frați cincizeci de mii!
Apoi privindu-l mai de aproape, adăogă ezitând:

— Un moment... Îmi dați voie? Cred că-l şi cu-nosc... Dacă nu mă înşel... Acum doi sau trei ani, poate şi patru, a fost la noi doamna Cristescu, trebuie s-o ştiți, văduva inspectorului de la căile ferate, să mă întrebe dacă aş fi amator şi cât aş oferi pe un inel cu briliant... Ți-aduci aminte, Sofico? se întoarse deodată spre nevastă-sa care, mai trecută, cu părul aproape cărunt, împletea ciorapi lângă masa lucrătorilor. Ia uită-te şi tu, că femeile, când e vorba de bijuterii...
Râse şi întinse inelul d-nei Constantinescu care, după două momente, îl restitui mormăind cu indiferență (pe cât era el de vioi, pe atâta era ea de ursuză):
— Da, da, sigur... de la Cristeasca...
— Bine, dar d-na Cristescu e săracă, de abia se ține din pensia după bărbatu-său?... zise polițaiul necrezător.
— Adevărat, perfect! aprobă ceasornicarul Toc-mai ne-am gândit şi noi... Ce să ne amestecăm în afaceri de astea delicate? Cine ştie ce poate să fie la mijloc?... Acu, fie vorba între noi, eu bănuiesc că nici nu era al ei, ci a venit trimisă de altă cucoană care nu voia să se afle că are nevoie de bani şi-şi vinde bijuteria... în orice caz eu sunt ceasornicar. Am colea şi câteva inele, cercei, dar numai lucruri ieftine, pentru lumea săracă... Trebuie să luptăm cu viața cum putem!... D-aia i-am spus: „Madam Cristescu, frumos e, de preț e, dar nu-i de mine!...
Ce capital am e vârât în ce vezi aici... îmi pare rău, madam Cristescu!” Am sfătuit-o să se ducă la un giuvaergiu, la Gică Mălurescu. S-o fi dus, nu s-o fi dus, nu mai ştiu!...
În vreme ce judecătorul împacheta inelul, iar polițaiul asculta gânditor, Constantinescu continuă cu alt glas, curios şi confident:
— De la vreun furt, domnule Ploscaru?... Ori l-ați găsit cu ocazia crimei la Ilarie Dăniloiu?... Iacă, se poate, nu m-aş mira deloc... Cristeasca n-o fi găsit preț să-l vândă şi l-a pus amanet la coana Mița a lui Ilarie... Ei da...
Strada mare începuse să se animeze, ca în fiecare seară, de mulțimea celor care simt nevoia să ia aer plimbându-se agale de la tribunal până la magazinul Iuga, încurcând circulația trăsurilor şi pe oamenii cu ocupații serioase. Plimbarea aceasta serală, pe vreme bună ca şi pe vreme rea, vara ca şi iarna, e distracția cea mai plăcută a piteştenilor de toate categoriile, întocmai cum a fost odinioară „bulevardul pardon” la Câmpulung, prilej de adevărată înfrățire între cei ce altfel sunt despărțiți prin barierele vieții, într-o dulce comunitate aici se fac cunoştințe între fete şi băieți, aici cunosc ofițerii pe domnişoarele rezistente, aici încep exercițiile de flirt elevele şi elevii, subt ochii binevoitori ai profesorilor şi profesoarelor, aici se dau primele întâlniri amoroase şi celelalte, precum tot aici politicienii locali îşi cultivă popularitatea, iar oamenii de afaceri pun la cale combinațiile...
Înaintând greu prin mulțimea veselă, judecătorul Dolga rugă pe polițaiul Ploscaru să-i descopere negreşit până mâine la prânz pe proprietarul inelului găsit la Ciufu.
— Întâmplarea, mama tuturor descoperirilor, ne-a servit de două ori – zise Dolga. Acuma nu rămâne decât să continuăm pe pista cea bună...

îți încredințez inelul! Treci chiar acum la giuvaergiu sau la d-na Cristescu. Eu, între timp, sper să obțin în sfârşit mărturisirea adevărată... Ei, la revedere! îndată ce ai un rezultat, te rog să mă vesteşti!
Îi strânse mâna şi încercă să-şi iuțească mersul, strecurându-se printre figurile zâmbitoare ce cuprindeau strada şi trotoarele...
— Ei, gata? întrebă pe grefier intrând în cabinetul său şi scoțând grăbit paltonul şi şoşonii, ajutat de uşierul zelos.
— Gata de mult, domnule jude – răspunse grefierul luându-şi locul la masa lui.
— Sper că Ciufu n-a comunicat cu celălalt!?
— Se poate?... Ordonanța aşteaptă cum ați dispus, jos, pe sală...
Pe urmă fu introdus Ciufu. Dârdâia ca apucat de friguri, deşi în vestibul era cald. Pe fruntea îngustă, cu două brazde orizontale adânci, smocuri de păr se încâlceau lipite parcă cu clei. Ochii roşiți, ca şi când n-ar fi dormit de multă vreme, înecați mereu în lacrimi, se uitau implorând la judecătorul care se plimba de colo-colo, cu mâinile la spate, cu paşi rari, într-o tăcere calculată.
— Ei, Ciufule! zise aproape prietenos Dolga, oprindu-se brusc în fața servitorului Vrei să măr-turiseşti ?
— Cum să nu vreau, domnule judecător! răspunse Ciufu cu o licărire nouă.
— Atunci spune cum ai făcut!
— Ce-am făcut, domnule judecător?
— Cum i-ai omorât! apăsă Dolga țintuindu-l cu privirea.
Ciufu începu să se închine repede, zicând cu glas plângător ca o văicăreală;
— Eu n-am omorât, domnule judecător... N-am omorât... N-am omorât!... Jur pe sfânta cruce! N-am omorât!
Judecătorul tăcu câteva clipe, rămânând nemişcat, privindu-i zvârcolirea.
— Va să zică nu vrei să spui? urmă dânsul mereu liniştit. Bine, Ciufule!... Va să zică stărui în minciună?... Şi acuma când am găsit în lada ta inelul pe care l-ai furat după ce ai săvârşit crima?
— N-am omorât, domnule judecător! Nu mă nă-păstuiți, domnule judecător...
— Tăgada e de prisos, Ciufule, pentru că am destule dovezi şi voi mai avea!... O mărturisire sinceră îți uşurează soarta şi la judecată şi în fața lui Dumnezeu, Ciufule!... Orice om poate greşi şi greşeala i se iartă dacă îi pare rău şi o mărturiseşte... Ai văzut bine, că nu te-am înjurat, nu te-am bătut, nu te-am chinuit, cum fac alții. Dacă făceam aşa, ai fi mărturisit de mult. Dar eu nu vreau silă. Vreau să recunoşti tu însuți, ca astfel să te îndreptezi!
— Dar dacă n-am omorât, domnule, judecător, păcatele mele, cum să spun c-am omorât? Dacă nu-s vinovat!... Of, măiculiță, de ce m-ai făcut pe lume!
Izbucni brusc într-un plâns cu hohote pe care în zadar se trudea să le înăbuşe. Trupul i se zgâlțâia şi se cutremura ca o bucată de carne

sfâşiată proaspăt. Cabinetul oficial se umplu treptat de durere, ca şi când din sufletul omului plângând ar fi răbufnit toate chinurile îngrămădite în nesfârşitele ceasuri de apăsare.
Judecătorul rămase un răstimp rece lângă el, apoi trecu încet după birou, se aşeză pe scaun şi zise:
— Plângi, băiete, să te uşurezi şi pe urmă să vorbim!
Când reuşi să se liniştească puțin, servitorul spuse printre lacrimi:
— Domnule judecător, fie-vă milă, iertați-mă...
— Bine, Ciufule! vorbi Dolga cu acelaşi glas fără asprime. Eu vreau să te iert şi mi-e milă de tine, dar... Dar tu m-ai mințit şi mă minți într-una... Atunci cum vine asta?... Ai mințit că v-ați întâlnit cu Ilarie Dăniloiu când ieşeați de-acasă. Adevărul e că v-ați întâlnit în dreptul tutungeriei centrale. Ai mințit că te-ai dus cu părintele în piață... Părintele te-a trimis înapoi, înainte de-a ajunge în piață, ca să spui bătrânului Ilarie să nu vie după-amiază, cum vorbiseră adineaori, pentru că preotul din Costeşti avea să-l ia la prânz pentru o înmormântare. Ai mințit că te-ai dus după-amiazi, pe înserate, la Ilarie Dăniloiu. Doi martori declară că pe la unsprezece, înainte de amiazi, ai fost la Dică Secuianu, de unde tânărul Delulescu te-a trimis să schimbi bani la zărăfie... Dar alt martor îmi spune subt jurământ că te-a văzut ieşind din curtea lui Ilarie Dăniloiu la ora unsprezece, sau aproape...
— Domnule judecător, nu vă supărați, nu vă mint, domnule judecător – zise Ciufu, ştergându-şi ochii cu pumnii. E adevărat că sfinția-sa m-a trimis să spun domnului Ilarie să nu vie după-amiazi, dar m-am dus atunci îndată. Să vedeți, domnule judecător! Am pornit, poate să fi fost pe la unsprezece, să cobor la domnul Ilarie, dar când să intru în curte m-a strigat soldatul de la domnul Dică să merg, zice, că vrea domnul Dică să mă trimită undeva... Şi aşa am trecut la domnul Dică şi mi-a dat un bilet către zărăfia din strada mare. Acolo am zăbovit până la amiazi şi n-am avut timp să mă opresc la domnul Ilarie că-mi era frică să nu lipsesc când va pleca părintele la Costeşti...
Judecătorul ascultă liniştit, apoi reluă:
— Va să zică recunoşti o parte din minciuni ? Bine şi atâta. Restul va veni... Dar... adineaori am descoperit în lădița ta un inel cu briliant care spui că l-ai găsit pe stradă. Nu cumva l-ai găsit în casa lui Ilarie Dăniloiu ?
— Domnule judecător...
— Nu?... Atunci mai aşteptăm până mâine, să te pun față în față cu stăpânul inelului Poate că atunci vei recunoaşte că sâmbătă, când ieşeai din curtea lui Ilarie Dăniloiu aveai în buzunar inelul cu briliant, împreună cu alte giuvaeruri...
Ciufu vru să mai zică ceva, dar judecătorul îl opri cu un gest energic:
— Nu vreau să te încurci mai rău în minciună!... Să fie introdus soldatul Iacob Cociorvă! adăogă către uşierul pe care-l sunase.
Peste un minut intră soldatul, înalt, lălău, speriat, bătând din călcâie şi strigând:
— Trăiți, dom' judecător !
— Soldat Iacob Cociorvă – îi zise solemn Dolga, ai jurat pe sfânta cruce

azi, când te-am ascultat, că ai spus adevărul. Uite colea pe Mihai Ciufu ! Spune-i în față cum s-au întâmplat sâmbătă lucrurile! Ia seama că ai jurat!
— Da, dom'le judecător!... Eu tocmai văxuiam cizmele domnului locotenent, că fusesem cu dumnealui la cazarmă de i-am dus o geantă cu cărți, şi n-am avut timp să le isprăvesc. Atunci m-am pomenit că mă sună dom' Dică şi mă trimite galop să-i aduc pe nea Ciufu de la popa că are treabă cu dânsul Am ieşit cum eram, în papuci şi cu capul gol şi am alergat în sus spre casele părintelui. Dar când ajunsei în dreptul casei domnului Ilarie, întâlnii pe nea Ciufu că tocmai ieşea din curte şi închidea binişor portița. Zic: „Bine că te găsesc, nea Mihai, că te cheamă urgent dom' Dică!" Dânsul parcă era nițel speriat şi tot îndesa ceva în buzunar, zice: „Bine, vin, Iacobe! Şi am venit împreună, iar eu mi-am văzut de treburi Aşa să-mi ajute Dumnezeu!
Soldatul nu se uita la Ciufu, ci numai în ochii judecătorului, ca şi când i-ar fi fost teamă să nu greşească şi să fie pedepsit.
— Ei, Ciufule, ai auzit? zise judecătorul. Mai tăgăduieşti că ai fost în curtea lui Ilarie Dăniloiu înainte de amiazi?
În loc să răspundă judecătorului, Ciufu se adresă ordonanței:
— Poți tu să juri, Iacobe, că ieşeam din curte, măi?... Vrei să mă bagi în ocnă, Iacobe? Ce ți-am făcut oare de mă înnegreşti aşa fără dreptate?
Iacob Cociorva, încurcat, nu îndrăznea să răspundă. Dolga trebui să intervină:
— Răspunde-i în față, soldat!
— Jur, nea Mihai, că te-am văzut cum închideai portița! făcu ordonanța cu glas tremurat, întorcând capul spre Ciufu.
— Măi omule, adu-ți aminte bine! zise servitorul ca şi când ar fi sperat că-l poate convinge. Eram cu fața la portiță, Iacobe, dar voiam să intru în curte, nu ieşeam! Auzi tu? Vream să deschid portița, n-o închideam!
— Ba eu te-am văzut cum te văd acuma, nea Mihai! stărui soldatul. Închideai încet, să nu facă zgomot. Şi îndesai cu mâna cealaltă ceva în buzunar ... Asta mi-e crucea, că doar eu nu jur strâmb şi n-am de ce să te năpăstuiesc, că m-ar bate Dumnezeu, nea Mihai!
Judecătorul curmă controversa:
— Ajunge, soldat Cociorva! Poți să pleci!
— Eu ce-am văzut şi ce ştiu am spus, dom' judecător, trăiți! zise ordonanța aproape cu amărăciune că Ciufu a vrut să-l facă de minciună.
După ce soldatul dispăru, judecătorul Dolga mai făcu o încercare:
— Ciufule! E mai rău cum faci...
— Domnule judecător, a căzut năpasta pe capul meu! răspunse servitorul cu un oftat adânc. Cum n-aş spune dacă...
— Dacă nu eşti tu, de ce nu spui cine i-a ucis? continuă judecătorul cu o blândețe de circumstanță. Fiindcă vezi tu, omule, inelul n-a căzut din cer în lădița ta, iar povestea cu găsitul pe uliță nici tu n-o poți crede... Eu vreau să cred că n-ai ucis şi nici măcar n-ai fost părtaş la crimă. Dar tu trebuie să ştii pe ucigaş, pentru că ți-a făcut şi ție parte din tâlhărie... Şi parte destul de bună. Giuvaergiul îl prețuieşte la cincizeci de mii,

adică o avere, Ciufule! Totuşi, dacă te pocăieşti şi-mi spui pe ucigaş, îți făgăduiesc solemn să te scap eu de orice pedeapsă şi-ți dau drumul acasă imediat! Ei, dacă nici aşa nu mă asculți, atunci îmi iau mâna de pe tine, Ciufule!
— Domnule judecător, nu ştiu—gemu servitorul.
— Spune cel puțin cine a ieşit înaintea ta din curtea bătrânului Dăniloiu ? insistă Dolga plecându-se peste masă. Hai, repede !.. Numele!... îl cunoşti doar foarte bine! L-ai servit de atâtea ori... De ce taci, Ciufule... Eşti prost El a mărturisit. El te-a vândut! El scapă, iar tu mergi la ocnă, Ciufule ! De ce eşti prost?,.. Spune!
Ciufu se zvârcolea neputincios. Bâigui pierdut :
— Domnule judecător, eu...

Capitolul XVIII – TESTAMENTUL

Aurel Dolga plecă vineri la tribunal cu mai mare emoție decât în ziua, memorabilă şi hotărâtoare pentru cariera lui, când a luat în primire la Făgăraş, ca titular, cabinetul de instrucție. Avea presimțirea că azi se va declanşa primul succes care poate să-i procure şi celebritatea în analele criminale, dar mai ales să-i asigure în magistratură distincția cuvenită talentelor excepționale. Despre dublul asasinat din strada Speranței au luat notă ziarele Capitalei, dar superficial şi minimalizându-l ca fiind sortit să rămâie nerezolvat, în dosarele parchetului. Un corespondent obraznic a evocat cazul similar Agate Vasiliu, întâmplat cu frec zece ani în urmă, pe care toți procurorii şi judecători: ce s-au perindat prin Piteşti n-au fost în stare să-l lămurească până în ziua de azi, deşi... etc.
”Eu în patru zile am lămurit o crimă descoperita abia trei zile după ce s-a săvârşit!” îşi zicea tânărul! judecător cu mândrie.
Polițaiul îl aştepta jos, în sala paşilor pierduți Dolga îi strânse mâna cu căldură:
— Îți mulțumesc că te-ai mai ostenit... Nu vrei să vii sus?
— Cu plăcere! zise Ploscaru, D-na Cristescu are să povestească tot ce ştie... Dar mai este ceva: Ciufu roagă să fie ascultat din nou ca să-şi completeze declarația:
— Aha, bravo! făcu judecătorul. Şi-a luat seama l. Perfect!... până ce terminăm cu d-na Cristescu, te rog să telefonezi să-l aducă la cabinet!
Urcară împreună scările; Dolga mai grăbit şi mai vioi ca totdeauna.
D-na Cristescu, o bătrânică simpatică, uscățivă, bună de gură, intră fără emoție, se aşează pe scaunul oferit, căutând să se instaleze cât mai confortabil ca pentru o conversație lungă şi tacticoasă. Iar când îşi

termină aranjamentul, îşi puse mâinile cruce în poală şi se uită cu mare încredere, prietenos şi senin în ochii judecătorului care îi urmărise mişcările cu multă răbdare, deşi se gândea că are o zi grea şi doamna se pregăteşte să-i răpească prea mult timp.
— Va să zică, doamnă, cunoaşteți inelul cu bri-liant? întrebă în cele din urmă Dolga arătându-i între două degete inelul pe care polițaiul îl scosese din cutia de chibrituri şi-l aşezase pe biroul lui.
— Cum să nu-l cunosc, vai de mine! începu d-na Cristescu, cu un glas puțin pițigăit, fără totuşi a fi dezagreabil. I-am spus doar şi dumnealui aseară, când m-a întrebat...
— Va atrag atenția că acuma faceți o depoziție subt jurământ! Aşa că...
— Subt jurământ, vezi bine! continuă doamna netulburată. Că la judecată nu poți vorbi ce-ți trece prin cap. Ştiu !... Cum să nu ştiu ! Cu toate că n-am umblat pe la judecăți In viața mea, că bărbatul meu, fie iertat, cât a trăit s-a ferit ca de foc, iar eu...
— Atunci spuneți, vă rog, tot ce ştiți despre inel! întrerupse judecătorul Dar, dacă se poate, scurt căci avem mult de lucru!
— Scurt, scurt, că şi eu mi-am lăsat casa vraişte! reluă d-na Cristescu cu aceeaşi linişte imperturbabilă. Cum zic, cunosc inelul prea bine, pentru că eu am umblat pe la giuvaergii să-l vând, dacă ar fi dat un preț bun, firește, că nu era să dau cogemite briliantul pe câteva mii de lei, cum credeau ei, care cearcă să te strângă de gât când te văd că eşti la ananghie. Am fost pe la câțiva şi dacă am înțeles că nu e chip, m-am întors la Ilina Dogaru, c-a ei era giuvaerul, şi i-am spus ce m-a învățat să fac unul mai de treabă şi sărac, neamțul din Domnița Bălaşa, că dumnealui, polițaiul, trebuie să-l ştie, că tot acolo are dugheana şi azi şi tot nepricopsit a rămas... Neamțul m-a îndemnat să merg mai bine să-l punem amanet undeva că, zice, sunt destui care dau împrumut pe bijuterii şi-i păcat să-l vinzi pe nimica: „încercați, zice, la coana Mița a domnului Ilarie Dăniloiu, că dânsa ştiu că dă bani cu dobândă, dar numai pe giuvaericale!“ Biata Ilina, Dumnezeu să o ierte, era tare strâmtorată că se apropia plata chiriei şi n-avea de unde să ia bani şi proprietarul cel nou n-ar fi răbdat-o să întârzie nici o zi. Dar îi era ruşine să meargă singură şi m-a rugat să merg şi eu, că am mai mult curaj şi nu mi-e frică decât de Dumnezeu. Coana Mița s-a lăsat greu: că nu mai dă împrumut, că oamenii nu plătesc şi că d-aia a rămas fără bani şi cu grija amaneturilor... Totuşi până la urmă i-a dat cinci mii de lei ca să-i întoarcă şase până într-un an, altfel se pierde inelul... Ilina a fost bucu-roasă şi aşa, ca omul la necaz mare. Trei mii de lei i-a şi depus îndată la d-na Secuianu, cu care era prietenă intimă, să-i ție dânsa până la termenul chiriei, ca nu cumva să cheltuiască din ei, iar cu restul de două mii şi-a plătit toate datoriile mici care o copleşiseră, pe la băcănie, pe la măcelar, pe la zarzavagii, ca femeia săracă...
— De unde avea doamna asemenea inel scump, dacă era aşa de săracă? întrebă puțin nedumerit judecătorul
— Apoi să vezi! zise d-na Cristescu bucuroasă că se poate pune în valoare. Dumnealui poate să fi auzit ceva, că e vechi pe-aici... Ilina Dogaru a fost frumoasă de îngheța apele în tinerețea ei şi deşteaptă şi

cultă cum nu erau multe la Piteşti pe vremea aceea, învățase carte destulă şi ar fi vrut să fie numită învățătoare. Dar n-avea pe nimerii şi fără protecție, cum e la noi, nu faci nimic. Atunci a avut norocul de a cunoscut un boier mare de la Bucureşti, unul Alecu Budeanu, bogat putred şi cu trecere la toate mărimile. Boierul, cum a văzut-o, s-a amorezat foc şi, ce mai vorbă multă, a numit-o învățătoare numaidecât şi apoi a început cu cadourile, dar aşa de discret că lumea n-a băgat de seamă. Dealtfel omul era matur, avea vreo cincizeci de ani, poate şi mai bine, însurat, cu copii mai mari ca Ilina, aşa că nu se putea da în vileag. Totuşi Ilina spera că Budeanu are s-o. ia de nevastă; cel puțin aşa cred eu, căci ea nu mi-a spus niciodată. Mai ales că peste doi ani a murit d-na Budeanu şi, dacă dânsul ar fi vrut, nu mai era nici o piedecă. Dar se vede că bărbatul, oricât era de îndrăgostit, nu şi-a pierdut mințile de tot. Ilina a mai continuat doi ani cu dragostea ascunsă, apoi, poate tocmai ca să-l silească să se pronunțe, într-o bună zi i-a declarat că vrea. să se mărite, că trebuie să-şi asigure viitorul... Budeanu a încurajat-o şi i-a promis că are s-o ajute toată viața. Atunci i-a dăruit inelul cu briliant, care e pe masa d-tale, ca să-l aibă amintire de la dânsul... Pe urmă s-a măritat într-adevăr cu Dogaru şi s-au înțeles bine c-a fost şi el un om înțelept, aşezat, dar n-a avut noroc în lume. Era funcționar la prefectură, cu leafă micşoară. A murit destul de tânăr. Ilina, cu legile astea noi, a trebuit să se lase de şcoală. A rămas cu pensia bietului Dogaru de vreo două mii de lei. Dar inelul l-a păstrat câteodată îmi spunea că vrea să moară cu el în deget ca să-i amintească fericirea de odinioară. Pe urmă vremurile tot mai grele, viața mai scumpă...

— D-na Cristescu parcă se înduioşase. Tăcu. Judecătorul însă nu-i dădu răgaz:

— Eşti sigură d-ta că doamna... d-na Dogaru n-a mai răscumpărat amanetul şi a rămas la d-na Dăniloiu?

— Cu ce să-l răscumpere, domnule, dacă abia îşi ținea zilele? făcu d-na Cristescu. Mai curând cred că a mai împrumutat ceva când a venit rata următoare la chirie, că şi coana Mița avea suflet milos... Pe urmă de când s-a prăpădit Ilina e un an şi jumătate. Cine să-i fi plătit datoriile? Şi cine ştia că inelul e amanetat la Mița Dăniloiu afară de mine?... Dar d-voastră nu l-ați aflat în casa lui Darie Dăniloiu, cu ocazia crimei?...

Judecătorul trebui să recurgă la abilitatea polițaiului ca să scape de informatoarea prețioasă dar prea obositoare, cel puțin acuma când se precipitau întâmplările în jurul cabinetului de instrucție.

— Mai ai vreo îndoială? întrebă Dolga pe polițai înainte de-a chema pe Ciufu.

— Se vedem ce va mai spune Ciufu – zise Ploscaru.

— Desigur, să vedem ! făcu judecătorul puțin indispus, căci îndoiala persistentă a polițistului îi clătina convingerea şi-i umbrea satisfacția. O noapte întreagă a avut să ticluiască altă poveste. Să vedem ce-a ticluit!

Ciufu era mai calm şi mai încrezător, parcă hotărârea ce-a luat-o i-ar fi ridicat o povară de pe suflet. Deşi judecătorul îl întâmpină batjocoritor, nu-şi pierdu cumpătul.

— Vin ca la sfânta împărtăşanie, domnule judecător ! zise dânsul cu un

glas care se simțea cât vrea să fie de convingător. Am păcătuit şi vreau să-mi spăl sufletul!
Apoi a mărturisit că a minţit când a spus că n-a intrat sâmbătă înainte de amiazi în curtea Dăniloiu. când l-a trimis părintele înapoi, a plecat într-adevăr, dar a mai zăbovit pe-acasă, martoră poate să fie preoteasa, vreun ceas şi jumătate, socotind să-şi isprăvească întâi ce avea de lucru, căci pe Ilarie Dăniloiu îl găseşte mai târziu. Era aproape unsprezece când a coborât să îndeplinească porunca preotului. A intrat în curte cu gândul să treacă în fund, la uşa bucătăriei, pe unde umbla de obicei în dreptul marchizei a început să strige pe Ilarie, ca să-l audă că vine. N-a răspuns nimeni, ceea ce l-a mirat, căci altădată bătrânul ieşea imediat ce auzea vreun zgomot în curte. S-a dus la bucătărie şi a ciocănit Iar nici un răspuns. A încercat clanța. Uşa era încuiată pe dinlăuntru... Atunci şi-a zis că trebuie să fie plecați de-acasă amândoi, probabil la masă undeva, şi s-a gândit că, iată, a păţit-o dacă n-a ascultat pe sfinția-sa, să fi venit atunci îndată. Dar s-a mângâiat că cel puțin nici părintele nu e acasă şi, dacă totuşi o să vie domnul Ilarie, cum s-au înțeles, îl va aştepta în poartă şi-i va cere iertare. plecând să iasă din curte, a observat că uşa marchizei nu eră închisă şi, cum sufla nițel vântul, se mişca. Se abătu de pe cărare şi o închise. In dreptul marchizei, la doi paşi, zări jos, în noroi, aproape să calce pe el, ceva strălucitor, ca un bob de sticlă. Se plecă şi ridică inelul de aur. Fiindcă nu era nimeni acasă şi nici nu-l putea vedea nimeni, s-a lăcomit să-l păstreze. până la portiță însă i-a trăznit prin minte că poate să se fi întâmplat ceva cu boierii. când ieşea, s-a întâlnit cu ordonanța de la Secuianu. A vârât inelul în buzunar şi s-a dus cu soldatul, apoi în oraş, la zaraf... După-amiazi n-a venit Ilarie Dăniloiu. Ciufu a înțeles mai bine ca nu poate să fie lucru curat. De frică însă să nu cadă vreo bănuială asupra lui, mai ales că-l pusese Necuratul de a luat inelul, a socotit de bine să tăgăduiască a fi fost dimineața la Ilarie, pentru că numai înainte de amiazi trebuie să se fi întâmplat ce s-a întâmplat. Apoi din minciuna asta s-au născut celelalte...
— Şi crezi tu cu adevărat, Ciufule, că există cineva care să poată crede asemenea basme? zise Dolga după ce-l ascultă până la capăt, aruncând doar din când în când, câte o privire spre polițaiul Ploscaru. Aseară ai înfruntat pe bietul soldat, ai vrut să-l faci mincinos, ai plâns ea o babă şi te-ai jurat pe toate cele sfinte, că n-ai intrat în curte, iar acuma te spovedeşti că ai intrat şi ai găsit inelul pe cărare, în noroi!... M-ai frecat destul, Ciufule!... Am terminat!... Să te creadă cine vrea, eu am ieşit din vârsta basmelor!...
Se întoarse către grefier şi adăogă:
— Să-i faci mandat de arestare!...
— Domnule judecător...
— Ieşi afară! zise Dolga fără să ridice glasul. Du-te si aşteaptă acolo...
Polițaiul Ploscaru murmură, ridicând din umeri, după ce dispăru servitorul:
— E ceva suspect, în orice caz...
În aceeaşi clipă năvăli val-vârtej în birou primul-procuror Negel, cu fața

aprinsă, strigând cu glasul entuziast şi consternat în acelaşi timp:
— O surpriză ca asta n-am mai pomenit de când sunt magistrat!... A fost ceva fulgerător! Parc-ar fi aruncat o bombă în tribunal. Chiar prezidentul nu şi-a putut stăpâni stupoarea!... Dar mutrele lor!... în sfârşit... A, voi nu ştiţi nimic, fireşte! continuă schimbând tonul când văzu nedumerirea celor doi. Testamentul lui Ilarie Dăniloiu...
— Bine, ştiam că azi urmează să fie deschis – zise Dolga curios. Şi mă interesează foarte mult pentru continuarea instrucţiei...
— Atunci află că bătrânul şi-a lăsat toată averea pentru binefaceri şi nici o para chioară rudelor ! declară primul-procuror aproape teatral.
— Extrem de interesant! observă judecătorul! Va să zică... nimic pentru rude!
— O să primim, fireşte, comunicare oficială la parchet de vreme ce noi am depus testamentul şi la noi se află bună parte din averea mobilă. Dar până atunci...
Povesti că bătrânul a lăsat un testament foarte frumos şi generos, scris de mâna lui cu mare grijă pentru toate detaliile. Pomeneşte în preambul despre soră şi frate care şi-au alcătuit căminurile lor şi au chivernisit cum au crezut moştenirea părintească împărţită egal şi drept între toţi trei. Pentru că însă Dumnezeu nu l-a învrednicit să aibă copii care să-i continue străduinţele şi să gospodărească averea adunată prin muncă fără preget şi cruţare chibzuită, doreşte să-şi perpetueze amintirea prin opere de folos obştesc, răsplătind astfel pe argeşenii în mijlocul cărora a trăit şi care l-au cinstit şi l-au ridicat. Lasă câte un milion în rentă de stat şcoalei primare unde a învăţat dânsul, liceului de băieţi din Piteşti şi Universităţii din Bucureşti. Lasă două milioane spitalului mare din Piteşti să întreţină atâtea paturi pentru săraci. Restul averii, casele din strada Speranţei şi o casă cu două etaje la Bucureşti, precum şi toţi banii şi hârtiile de valoare ce se vor găsi, le lasă bisericii Sf. Nicolae cu obligaţia să plătească în primul rând rudelor care vor fi îngrijit de înmormântarea lui înzecitul cheltuielilor făcute...
— Să vă închipuiţi efectul ce l-a făcut lectura! strigă Negel, parcă mereu nu şi-ar fi găsit nici el firea.
— Dar noi n-am găsit rente de stat, dacă nu mă înşel! se miră judecătorul.
— Sunt depuse la loc sigur! A avut grijă bătrânul! Chitanţele respective sunt ataşate frumos la testament !... Dealtfel bătrânul, parcă n-ar fi avut încredere în nimeni, mai adaogă într-un codicil că un exemplar identic se află depus pentru orice eventualitate la tribunalul Ilfov... înţelegi, dacă rudele ar fi pus mâna pe exemplarul de aici şi ar fi încercat să-l sfeterisească, ar fi ieşit la iveală exemplarul de la Bucureşti!
În curând poliţaiul Ploscaru se retrase, spunând lui Dolga cu un surâs de învins:
— Mi se pare că totuşi aţi ales pista cea bună...
Judecătorul, mulţumit, explică pe urmă primului-procuror cât a fost de sceptic poliţaiul şi că a ajuns în sfârşit să-şi recunoască eroarea.
— Adineaori am ascultat ultima oară pe servitorul bisericii Sf. Nicolae...

— Ciufu, da, ştiu – zise Negel. L-ai inculpat, nu ?
— Acuma îi facem mandatul de arestare – răs-punse Dolga cu modestie. Deocamdată singur!
— Cum deocamdată! făcu primul-procuror parc-ar fi fost surprins. Prin urmare stăruieşti?
— Dați-mi voie să recapitulez rezultatele până în acest moment!
Negel ascultă cu atenție, întrerupse de câteva ori, făcu unele obiecții, dar se vedea că îl convingea sau cel puțin îl impresiona expunerea pe care judecătorul i-o făcea în termeni oficiali.
— Toate acestea fără a ține seama de surpriza testamentului, domnule prim-procuror! zise Dolga grav.
Primul-procuror rămase un răstimp pe gânduri, apoi se ridică:
— În orice caz, prudență, amice, multă prudență! Să nu uităm că trăim între oameni şi cu oameni!
— Mâine mai am două confruntări grave şi pe urmă îi dăm drumul! spuse misterios judecătorul.
— Pregăteşti lovituri de teatru, văd! zise Negel râzând nehotărât. Totuşi, încă o dată, prudență şi mereu prudență!

Capitolul XIX – PĂRERILE LUI SPIRU

Liniştitul oraş Piteşti, de când cu crima din strada Speranței, devenise mai agitat ca Bucureştii în zilele de criză de guvern. Seara, în casele unde se juca pocher sau maus nu se mai respectau regulile englezeşti de a tăcea, ori cel mult de a discuta numai asupra vreunei greşeli de joc. Acuma mereu se arunca întrebarea: care să fie asasinul? Şi îndată controversele țâşneau pasionate, încât jocul nu mai era joc. Sumedenie de piteşteni şi poate mai multe piteştence îşi descoperiră talente de detectivi. Niciodată doi nu erau de acord asupra criminalului, dar toți într-un glas criticau pe judecătorul Dolga, iar cei mai indulgenți îl făceau prost.
Deschiderea testamentului şi arestarea lui Ciufu, împreună cu zvonurile despre arestarea probabilă şi iminentă a lui Romulus Delulescu şi poate chiar a lui Dică Secuianu, deşi nepot iubit al primului-preşedinte, au provocat adevărate furtuni în multe case. Crima şi eventualii asasini treceau totuşi pe al doilea plan față de lovitura cu testamentul. Niciodată în viață n-a fost elogiat Ilarie Dăniloiu cât a fost în seara aceea, afară de cei interesați şi cei prea simpli, pe care îi indigna cruzimea lui de a frusta neamurile de sânge de un drept al lor...
Spiru Dăniloiu a ascultat lectura testamentului calm, aproape placid,

spre deosebire de soră-sa Aretia care schimba fețe-fețe şi mormăia, încât primul-preşedinte, în câteva rânduri, i-a aruncat priviri de reprobare. La sfârşit, Spiru a declarat preşedintelui că e mulțumit şi bine a judecat bietul Darie c-a împărțit averea la instituții folositoare tuturor, în loc s-o fi ciopârțit şi irosit altfel Romulus Delulescu, mai palid ca de obicei şi sclipind aprig pe subt ochelarii cu rame groase negre ca de doliu, îşi drese puțin glasul şi se asocie la declarația unchiului său, adăogând că numele Dăniloiu este menit, prin dispozițiile înțelepte ale mult regretatului dispărut, să rămâie veşnic viu în Argeş şi să fie o pildă de urmat şi pentru alți oameni cu averi adunate mai uşor decât cea care ajunge azi un patrimoniu național. Atunci însă Aretia, care se retrăsese puțin, îşi dădu la o parte vălul de pe față, se închină larg de trei ori şi exclamă plângător ca pentru sine, dar aşa încât să fie auzită de toți:
— Nu i-ar ajuta Dumnezeu sfântul şi Maica Precista!... Nu-l rabde pământul în groapă şi ciorile să-i sfâşie leşul!
Primul-preşedinte, iubitor să păstreze anume solemnitate tuturor actelor în camera de consiliu ca şi în şedințele publice, îi curmă foarte energic imprecațiile :
— Doamnă Delulescu, vă interzic să turburați şedința prin asemenea ieşiri nesocotite! Altminteri voi fi silit să vă îndepărtez din sală!
— Plec singură, domnule preşedinte, plec! zise Aretia plângând furioasă. Dar Dumnezeu e sus şi o să-l trăznească mai rău decât m-a batjocorit el pe mine!
Spiru Dăniloiu se duse apoi la prăvălie şi-şi văzu de treburi până seara. Abia venind spre casă a aflat, chiar de la grefierul cabinetului de instrucție, care ieşea de la tribunal, că s-a emis mandat de arestare contra lui Ciufu şi că judecătorul Dolga a adunat destule dovezi încât mâine are de gând să aresteze şi pe ceilalți doi.
— Eu nu ți-aş fi spus, domnule Spirică – adăogă grefierul parcă luându-şi seama că a vorbit prea mult. Dar tot tribunalul ştie, aşa că de ce să-ți ascund tocmai d-tale care...
Când ajunse Spiru acasă, după ce grefierul îi povesti cu toate amănuntele vinovăția servitorului şi indiciile despre vinovăția celorlalți, se duse direct, ca totdeauna, în sufragerie unde masa era aşternută, cu tacâmurile lucind în lumina unicului bec aprins din pomposul candelabru, iar Vasilica stătea de vorbă cu Solomia.
— Ei, te-ai şi întors, Solomie? întrebă mirat stăpânul, dezbrăcând paltonul şi făcându-se comod pentru mâncare.
— Apoi dacă am isprăvit, ce era să mai fac acolo? răspunse servitoarea cu amar.
— Numai adineaori a sosit, nici un ceas – explică d-na Dăniloiu puțin nemulțumită că au fost întrerupte tocmai când convorbirea se încinsese mai bine. câte a suferit şi nenorocita asta de ființă, parcă nu-ți vine a crede şi te miri cum le poate îndura!... (Apoi imediat cu alt glas, de gospodărie:) Aidem, Solomie, să vedem repede de masă că domnul, ştii, n-are răbdare !... Tu aşează-te, Spirache, şi aşteaptă numai nițeluş, că toate-s gata şi într-o secundă te servim!...
Într-adevăr, domnul nici nu apucă să dea drumul la radio, să mai

asculte puțină muzică şi să se distreze, că Vasilica reveni urmată de Solomia cu tava încărcată.
— Ia vezi, Spirache, nu te mai lăcomi, cum ți-e obiceiul, că pe urmă ştii ce pățeşti – zise d-na Dăniloiu, văzând că soțul ei prea îşi încărca farfuria.
— Lasă-mă, femeie, să mănânc în tihnă! se supără Spiru. Că n-o să mă ții flămând după ce muncesc toată ziua ca un hamal!
Când îşi mai îndestulă stomacul, redobândi cheful de vorbă şi, cu gura plină, întrebă iar pe Solomia:
— Şi zi n-ai găsit bine pe-acasă?... Ce face Lixandru?
— Ce să mai facă dacă a murit? răspunse d-na Dăniloiu în locul el Dacă n-ai noroc în viață, de-geaba te zbuciumi şi te zvârcoleşti că tot rău nime-reşti. A murit, l-a îngropat, a isprăvit!... Baremi de-aci înainte să i se întoarcă norocul!
Solomia, răzimată de speteaza scaunului ca şi alte dăți, bâigui resemnată:
— Norocul meu s-a dus cucoană!... De-acu...
— Se opri însă parcă ar fi fost vorba de un gând pe care vrea să-l păstreze în sufletul ei.
— Ba să nu mai vorbeşti de-astea, fată, că mă superi! îi zise Vasilica privind-o pieziş, peste umăr, de jos în sus. tânără eşti, frumoasă eşti, muncitoare eşti... ce-ți lipseşte? Viața ta e înainte, nu înapoi.
— Pe viața mea am pus cruce... – murmură Solomia, privind straniu peste capul stăpânului, dincolo de geamlâc, în întunerecul de afară.
Pe d-na Dăniloiu o enerva încăpățânarea Solomiei Ca să nu-i mai dea importanță şi parcă abia atunci şi-ar fi adus aminte, zise cu imputare:
— Bine, Spirache! Vii tu de la tribunal şi din oraş, şi în loc să-mi povesteşti şi mie, că doar ştii cât mă interesează, te pui la conversație cu încăpățânata asta!
Spiru trebui să-i povestească din fir în păr deschiderea testamentului mai întâi, de unde Vasilica sperase o parte frumoasă pe care plănuiseră de mult s-o facă donație îndată nepoțelului lor iubit. De față cu nevastă-sa Spiru îşi arătă toată amărăciunea pe care a trebuit să o ascundă la tribunal. Vasilica, întocmai ca şi Aretia, doar cu mai puțină vehemență care nu era în firea ei, a vărsat şi un ropot de lacrimi îmbinate cu diferite cuvinte foarte puțin măgulitoare despre cumnatul asasinat.
— Şi mă mai bombăneai că nu l-am primenit şi l-am lăsat în hainele răpănoase în care a murit – mormăi Spiru cu durere. Mai rău îmi pare însă că am fost în casă, înainte de a veni poliția, şi nu m-am atins mai de .nimic! adăogă apoi mărturisind astfel un regret care-l rodea de când Aretia i-a făcut reproşurile cele mai neruşinate, cu toate că, pe de altă parte, cutiuța albastră, încuiată în casa de fier de la prăvălie, îi pricinuise destule ceasuri amare.
— Ba de asta să nu-ți pară rău! zise d-na Dăniloiu speriată. Că n-aş mai fi liniştită toată viața!... Ai văzut cum te-a bănuit şi te-a descusut judecătorul? Dacă erai vinovat poate că-ți făcea ruşinea să ne caute prin casă, Doamne fereşte!
— Ai dreptate —recunoscu bărbatul, cum recunoştea totdeauna că

Vasilica e mai înțeleaptă în multe privinți. Mai bine sărac şi curat! Că noi avem destul pentru noi şi pentru fată, iar încolo...
În vălmăşagul întâmplărilor nici n-a găsit răgaz să-i spuie Vasilichii despre cutiuța albastră. Mai bine. îi va spune după ce se vor linişti lucrurile. Dacă ar fi bănuit câte emoții va avea, s-ar fi lipsit.
— Vezi, ştie Dumnezeu ce face! reluă Vasilica. Ne prăpădeam cu firea ce moarte năpraznică au avut, dar poate că aşa au meritat... Cine i-a omorât nu i-o fi omorât degeaba!
Spiru, sătul şi moleşit începu să caşte. Nu mai zise nimic, fiindu-i lene să mai deschidă gura, deşi Vasilica era avidă după noutățile din jurul asasinatului.
Solomia strângea masa domol, aşezând la locul lor şervetele, solnițele, adunând pe tavă farfuriile şi tacâmurile... Fără să se oprească din lucru, răspunse d-nei Dăniloiu linişti t:
— Moartea de om e mare păcat, cucoană, păcat de moarte!...
— Dar cum să nu fie păcat! se grăbi să aprobe stăpâna, parcă i-ar fi părut rău că a vorbit fără socoteală în fața servitoarei.
Domnul tresări ca deşteptat din picoteală şi se crezu obligat să zică:
— Apoi pe unul l-a şi dovedit!... E om priceput şi energic judecătorul, nici vorbă!
— Va să zică tot amărâtul de Ciufu? se cruci d-na Dăniloiu. Vai de păcatele lui!
— Ce păcate, că l-a dovedit cu martori cum a intrat în curte sâmbătă dimineață, ba a găsit la dânsul şi un inel cu briliant din amaneturile de la țața Mița, fie iertată! Cu Ciufu s-a isprăvit, mănâncă ocna cu lingura cea mare... Acuma vine rândul celorlalți... complicii... Ca mâine îi toarnă la gros şi pe ei!... Nu-i pasă de nimeni!... Straşnic magistrat!... Dreptatea, zice, mai presus de toate!
Vasilica nu se mulțumi. Trebui să-i detalieze. Mai ales inelul o pasiona cu mărimea briliantului şi cu proprietara adevărată. Pe Ilina Dogaru a cunoscut-o şi auzise ceva pe vremuri despre dragostea ei cu Budeanu. O admira acuma că a păstrat inelul şi când a dat mizeria peste ea... Ar fi vrut pe urmă să ştie ce parte au avut în asasinat ceilalți doi şi nu-i venea să creadă că nişte tineri de familie bună să fie capabili de a ucide.
— Se zice prin oraş că s-ar fi găsit la Romică portofelul cel mare al lui Ilarie! mormăi Spiru. Ții minte? în care păstra banii străini.
— Ştiu, cum nu! zise d-na Dăniloiu îngrozită. Asta e pedeapsa lui Dumnezeu pentru că mă-sa a avut neruşinarea să te acuze în fața judecătorului!
Solomia se oprise lângă scaunul stăpânei, ascultând şi ea, ca alteori. Ochii trişti erau plini de lacrimi, parcă i-ar fi rămas de la înmormântare şi n-ar mai fi vrut să sece.
— Hai, fată, ce stai! o apostrofă într-un târziu Vasilica, observând că încă n-a terminat de strâns masa. Tu vezi-ți de necazurile tale, nu mai asculta la crime şi ticăloşii !...De netrebnici e plină lumea;
oamenii buni sunt puțini...
Servitoarea mai stătu pe loc câteva clipe ca şi când gândurile ei ar fi umblat aiurea şi nici n-ar fi auzit mustrarea. Apoi se dezmeteci şi ieşi

afară cu tava încărcată de vase murdare.
— O fi prăpădită şi ea, sărmana, prin câte a trecut! zise cu milă d-na Dăniloiu. Am s-o şi trimit să se odihnească, nici să nu mai spele vasele astă-seară, că doar şi mâine e zi de lucru...
Solomia reveni curând, mai înviorată, adună faţa de masă, o împături frumos, apoi întrebă deodată:
— Dacă Ciufu n-o fi vinovat, de ce să-l bage la ocnă?
D-na Dăniloiu însă îi curmă scurt curiozitatea:
— Lasă prostiile că nu-s de tine, fată!... Du-te şi te culcă!...

Capitolul XX – ÎNTOARCEREA JUDECĂTORULUI

— Unde pleci, fată, tocmai în preajma dejunului când avem mai multă treabă! se supără d-na Dăniloiu. Acuş vine domnul, nici masa nu e pusă, nici bucatele gata şi tu mă laşi aci singură ca să umblu hai-hui după potcoave de cai morţi?
— Acuma trebuie să mă duc, cucoană, altfel e mai rău! bombăni Solomia îmbrăcată de ieşire îi oraş. Sărut mâna şi Dumnezeu să v-ajute!
D-na Dăniloiu mai zise ceva, dar Solomia închise uşa şi nu mai auzi nimic. îi era numai frică să nu ajungă prea târziu, parcă de sosirea ei ar atârna rostul lumii. Simţea însă că nu va avea linişte până ce nu va fi acolo...
Urcând treptele exterioare alunecă de două ori pe zăpada necurăţată şi îngheţată, dar nu căzu. în capul scării, în peristil, se îmbulzeau oamenii, mai mulţi ţărani. Era sâmbătă. O clipă Solomia şovăi, parca i-ar fi fost ruşine să intre. Mulţimea o împinse înainte şi se pomeni în sala paşilor pierduţi. Atunci îşi aduse bine aminte, de când a fost cu cucoana, că trebuie să urce mai sus. Pe scară suiau şi coborau oameni grăbiţi, fără s-o ia nimeni în seamă. Sus o încurcară uşile şi nu ştia pe care s-o deschidă. Recunoscu pe aprodul de deunăzi care însă o întrebă sever:
— Ai citaţie?
— N-am...
— Atunci nu se poate... Fără citaţie nu se poate...
Ieşi afară tocmai grefierul. Întrebă pe aprod:
— Ce vrea?
— N-are citaţie...
— De unde eşti, fetiţo? îi zise grefierul N-ai fost tu cu d-na Dăniloiu?... Cine te-a trimis?... Domnul?

— Nimeni – răspunse Solomia. Am venit singură să vorbesc cu dumnealui...
— Adică cu domnul judecător? o îndreptă grefierul Acuma nu e aici. S-a dus până la domnul prim-procuror. Dar trebuie să pice... Aşteaptă-l aici.
Solomia se răzimă de rama uşii şi aşteptă. Dacă a ajuns până aici nu mai era grăbită. Treceau oameni încoace şi încolo, dar nu-i vedea, cu toate că se uita la ei. Era liniştită totuşi. Şi vedea numai înlăuntrul ei, gândurile ei, ca nişte vietăți cumințI... Apoi deodată se pomeni cu o mână pe umăr şi auzi un glas cunoscut:
— Ce mai cauți aici, fată?...
Judecătorul Dolga i-a recunoscut ochii cu privirile stranii, catifelate.
— Am venit la domnul judecător – murmură ea speriată.
— Eu sunt judecătorul!... Nu-ți mai aduci aminte?
— Da... îmi aduc... Acuma da—zise ea privindu-l lung.
Pe Dolga privirea aceasta îl tulbură. Numai o secundă se gândi, apoi întrebă:
— Vrei ceva?
— Vreau să vă spun ceva...
Pe urmă Solomia se pomeni în cabinetul pe care şi-l reamintea mai cu seamă din pricina crucifixului ce se afla pe birou, un crucifix de lemn negru, puțin şters împrejurul suportului rotund din pricina mâinilor multe care s-au sprijinit pe el jurând. Se uita numai la cruce, bucuroasă că a găsit sprijinul sigur de care avea nevoie... După un răstimp auzi iar glasul cunoscut, prietenos:
— Ei, cum te cheamă... stai că-mi amintesc... Solomie, ce pofteşti?
Femeia rămase cu ochii la crucifix şi îngână uşor ca un susur:
— Vreau să mărturisesc, domnule judecător, că eu i-am omorât... pe amândoi...
— Judecătorul înmărmuri. întoarse ochii spre grefier, ca şi când ar fi vrut să controleze dacă a auzit bine, apoi întrebă din nou:
— Ce zici?,.. Ce-ai făcut?
— Am omorât...
Solomia stătea acuma dreaptă, cu ochii în ochi: lui, având încă pe buzele umede tremurul cuvântului rostit. Era albă, fără pic de sânge în obraji, încât buzele păreau mai roşii şi mai pline.
Dolga era buimăcit. Se ridicase în picioare, mereu necrezător, având impresia că trebuie să fie o confuzie la mijloc. Se întoarse apoi iar spre ea, repetând mai energic:
— Pe cine ai omorât, femeie?
— Pe domnul Ilarie şi pe cucoana dumnealui – răspunse clar Solomia.
Acuma judecătorul se dezmeteci. în creierii lui se răsturnară brusc, cu zgomot surd, construcții, interogatorii, rapoarte, speranțe. Venea tocmai de la primul-procuror, căruia îi mai dăduse câteva lămuriri complimentare în vederea confirmării mandatului de arestare a lui Ciufu. Se înfurie deodată şi se răsti la Solomia:
— Ascultă, femeie! Să nu te îndemne cumva ceasul rău să încerci a mă purta cu minciuni şi matrapazlâcuri, că ai să mă pomeneşti câte zile-i

trăi!... Ai înțeles?... Ei, hai!... Spune cum i-ai omorât?
I se năzări că Solomia poate să fie pusă înadins să ia asupra ei crima spre a salva pe criminalul cel mare, care i se părea că este Romulus Delulescu, părere deplin confirmată prin conținutul testamentului. Cum fata e servitoare la unchiul lui, n-ar fi de mirare să se fi aranjat în familie încercarea de a sabota instrucția, încurcând toate socotelile... Se așează la birou, dărăbănind cu degetele un marș nervos.
— I-am omorât... așa... întâi pe cucoana, apoi pe domnul... – zise Solomia.
— Cum... așa? strigă judecătorul sărind în picioare. Așa... așa... Ce, ești nătîngă?... Nu știi să povestești?... Să omori știi, iar să povestești nu?
Se întrerupse îndată, jenat. Enervarea aceasta își dădu seama că e ridicolă, parcă i-ar fi părut că o combinație mintală i-a fost stricată de apariția realității brutale, chiar sub forma unei fetișcane... Se potoli. Făcu câțiva pași ca să se liniștească deplin și să aibă o trecere rezonabilă de la strigătul fără rost la vorbirea naturală.
— Bine, fată... Ai dreptate... Nu e ușor să povestești când te apasă pe suflet un păcat așa de mare – zise. dânsul cu un ton de comprehensiune puțin moralizatoare.. Am să te ajut să-mi explici cum s-au întâmplat faptele... Ei,, ia spune, când ai făcut... omorul?
— Acum o săptămână... tocmai o săptămână – vorbi Solomia mai tulburată de blândețea decât de strigătele lui. Adică sâmbătă cealaltă...
— Și cum s-a întâmplat?... Povestește pe îndelete, că eu te ascult... D-aia sunt aci ca să ascult...
Solomia oftă foarte adânc parcă și-ar fi luat avânt pentru o cale lungă:
— Sâmbătă dis-de-dimineață a venit maică-mea de la țară și a adus cu o căruță pe Lixandru, să-l mai arătăm la doftor, să-l bage iar la raze, că nu mai putea de boală, parcă trăgea să-și dea sufletul... Mi-a venit tare greu, că n-aveam deloc bani, că de trei ani, de când bolea Lixandru, am cheltuit și m-am îndatorat de nici nu mai știam încotro să mă întorc. Salba de bănuți de aur o zălogisem de un an la cucoana Mița pentru cinci sute și n-am mai putut-o scoate... Uite-așa mă frământam și mă chinuiam că la doftorul Mirescu nu puteam să merg fără bani și dacă nu mergeam până la unsprezece apoi dumnealui pleca la spital... Cum eram de amărâtă cu bietul Lixandru, gata să moară dacă nu l-oi duce la raze, m-am gândit să mă mai duc la cucoana Mița, să-i cad în genunchi și să-i sărut mâinile ca să-mi mai împrumute cinci sute, ori dacă nu vrea, să-și oprească un bănuț de aur pentru datorie și să-mi dea salba înapoi ca să o mai amanetez undeva ori să vând încă un galben și să fac rost de plata doftorului și a farmaciei... Numai sufletul meu știe cât de greu mi-a venit să mă despart de salbă când am lăsat-o la cucoana Mița. Că salba o avea maică-mea de la o mătușă a ei bătrână care a moștenit-o de la mama ei, din bătrâni, și când mi-a dat-o mie s-o port m-a pus să jur pe cruce că n-am s-o înstrăinez... îmi era dragă ca ochii din cap, că atâta podoabă aveam și eu pe mine... Stăpâna mea a băgat de seamă că nu mai purtam salba și m-a întrebat mereu, dar eu tot mințeam că am lăsat-o acasă la maică-mea, iar mamei îi spuneam c-am dat-o cucoanei să mi-o păstreze, numai ca să nu afle nimeni rușinea

mea... Dar dacă altă scăpare nu mai aveam acuma, trebuia sa fac şi asta şi orice ca să nu-l las pe Lixandru să se prăpădească. Pentru că mai aveam de lucru, şi afară era ger, am luat în cârcă pe Lixandru din căruță şi l-am dus în odăița mea, la căldură. Cucoana m-a trimis pe urmă la piață şi am plecat cu coşul să mă grăbesc, să nu în târziu şi să mă întorc curând. când m-oi întoarce, mi-am zis, o să mă abat şi pe la cucoană Mița ca să isprăvesc şi cu dumneaei... Am târguit ce-am avut în piață, m-am dus pe la prăvălia noastră să iau ce-o mai fi târguit şi domnul, cum îi e dumnealui obiceiul. Acolo pică şi domnul Ilarie şi-mi dădu o pâine să i-o duc cucoanei şi să-i spun că vine şi dânsul din urmă îndată. Am pornit în grabă spre casă, că-mi era frică să nu dea peste noi domnul şi să nu mai pot vorbi cu cucoana Mița ce voiam. M-am mai oprit într-un loc de am mai luat ce-mi lipsea, am ieşit repede pe strada mare, ca să nu ocolesc, şi am coborât spre dumnealor...

Solomia vorbea grăbit, ca o lecție învățată pe dinafară, cu glas uniform, răzimată puțin de speteaza scaunului ce se afla lângă birou, mişcând numai buzele şi privind drept înainte, la fereastra largă şi înaltă prin care se vedea acoperişul unei clădiri vecine. Apoi, ca şi când i s-ar fi tăiat respirația, tăcu brusc, încât în cabinet se făcu o linişte aşa de mare că se auzi din vestibul zgomotul unei discuții între uşier şi cineva străin. Grefierul îşi făcea însemnările, ca de obicei, dar ochii lui examinau când pe Solomia, când pe judecătorul Dolga, mai mult intrigat decât impresionat de mărturisirile ce le auzea. Dolga însuşi asculta foarte atent, măsurând-o în acelaşi timp mereu din cap până în picioare parcă ar fi vrut să judece dacă o ființă atât de slăbuță a fost în stare într-adevăr să ucidă doi oameni. Solomia i se părea stranie ca şi întâia oară. Figura ei de madonă plânsă avea totuşi parcă şi ceva sărbezit, ca şi când în sufletul ei ar fi stat la pândă, într-un colțişor păstrat cald, un diavol care să împingă în prăpastie. Chiar când povestea, cu glasul alb, nevinovat şi copilăros, încremenită pe loc şi pierdută, inspira mai puțină milă decât curiozitate... De două ori a vrut s-o întrerupă şi să întrebe: cine e Lixandru şi cum l-a putut lua în cârcă, ea însăşi atât de slabă? A renunțat ca să nu-şi piardă şirul. De aceea şi acuma, când tăcerea se prelungea, a lăsat-o în pace, să reia singură povestirea. Solomia însă părea că se pierduse şi uitase unde se află, trăind cu închipuirea aiurea. Abia când grefierul s-a mişcat şi a hârjâit scaunul, femeia s-a cutremurat, şi-a rotit repede privirea prin cameră şi a rămas cu ea țintită în ochii judecătorului. Ca şi când ar fi nimerit un izvor de îmbărbătare, fața i se înseninâ o secundă într-un surâs jenat, aproape feciorelnic, care însă se stinse în clipa când începu iar să vorbească:

— Aoleu... parcă mi-am pierdut mințile! Doamne, iartă-mă!... (Se închină foarte repede, neştiind dacă e voie sau nu. Apoi continuă mai rar, coborând privirea în pământ:) Era zloată urată şi frig... M-am dus până la uşa bucătăriei şi am bătut, ştiam că o ține veşnic încuiată. Coana Mița a venit de a deschis şi mi-a dat drumul înlăuntru. Zice: „Tu erai?... Ce-ai adus?" Am scos pâinea din coş, iar coşul l-am pus jos lângă uşă, că era greu. „Pune-o pe masă, fată!" zice cucoana. Pe urmă a vrut să se apuce iar de lucru, că avea nişte rufe în albie şi turnase apă

fierbinte şi-i era să nu se răcească. Nu ştiam cum să încep şi stăteam lângă dumneaei şi mă uitam cum spăla şi sufla greu, că era bătrână şi slabă şi sfrijită de te mirai de ce mai munceşte. M-a lăsat aşa nițel, să stau, poate credea că vreau să mă încălzesc, apoi deodată mi-a zis: „Acu hai, du-te acasă, că şi Vasilica o fi având nevoie de tine !" „Mă duc, zic, dar întâi să-mi dai salba!" Zice cucoana: „Bani ai?" „Am", zic şi-i arăt portofelul plin. Dar banii erau rest de la piață, ai stăpânei mele. „Bine", zice dumneaei şi se şterge pe mâini şi trece dincolo. Am auzit-o cotrobăind prin dulapuri, dar nu m-am uitat că-mi bătea inima de să-mi spargă coşul. A venit înapoi cu o ulcică de pământ, a scos un şomoiog de jurnale dintr-însa şi apoi a răsturnat pe masă salba mea cu treisprezece bănuți de aur şi un ineluş cu o pietricică albă de-ți lua ochii. Coana Mița a început să facă socoteala dobânzilor, câte un pol pe lună, dar ținea mâna pe salbă ca nu cumva să mă apropriu de ea. Atunci i-am spus cum a venit Lixandru pe moarte şi am rugat-o să-mi mai împrumute cinci sute, că salba face şi cinci mii. S-a supărat însă şi m-a ocărât că umblu cu şiretlicuri. Nu m-am înfricoşat şi am rugat-o să ia un galben pentru datorie, ca să fie plătită, iar salba să mi-o dea înapoi ca să-mi fac rost de la altcineva, dacă dumneaei nu vrea să mă ajute. Mai rău s-a supărat şi a pus iar în oală salba şi inelul şi le-a astupat cu şomoiogul. „Coană Miț o – zic atunci fără nădejde – eu nu plec de-aici fără salbă! Că nu-mi poți ține d-ta salba întreagă dacă eu vreau să te plătesc cu un ban de aur!" Nu ştiu ce-mi venise, dar parcă vedeam roşu... „Aşa ? strigă dumneaei mânioasă. De astea îmi eşti va să zică?... Să ieşi afară, hoațo!... Afară!" „Nu ies fără salbă!" zic eu mai dârză. Dumneaei s-a şi repezit atunci şi m-a luat de mână să mă împingă pe uşă afară. Simțeam că m-am făcut şi de ruşine, că mă crede hoață, şi trebuie să mă întorc cu mâna goală la Lixandru M-a cuprins mânia şi am răcnit: „De ce pui mâna pe mine,cucoană?... De ce nu-mi dai salba?" Şi am împins-o spre albia de rufe. S-a împiedecat şi a căzut şi s-a lovit cu capul de dunga scaunului. Atunci eu m-am repezit la oala cu salba, am smuls şomoiogul şi l-am aruncat sub masă. Dar cucoana s-a sculat repede şi s-a apropiat să-mi ia oala din mână... Apoi aşa din una în alta, am omorât-o!...

Judecătorul interveni:

— Stai, stai, Solomie!... Nu aşa: am omorât-o... Trebuie să spui tot... Aşa cum ai spus până acuma!... înțelegi ?

— Am înțeles, dar nu mai pot – zise Solomia privindu-l rugător. Şi nici nu-mi mai aduc aminte toate aşa de bine, că nu mai ştiam ce fac...

— Se poate şi cred că ți-e ruşine să-ți mai aminteşti o faptă aşa de ticăloasă – zise Dolga blând spre a-i păstra încrederea. Dar cum ai putut s-o săvârşeşti, aşa trebuie să o şi povesteşti, oricât de greu ți-ar veni acuma, după ce te-ai pocăit... Va să zică spune pe îndelete ce ai făcut când cucoana s-a aruncat asupra ta?

Ezitând puțin, dar totuşi limpede, Solomia continuă:

— Am împins-o cu cotul de nu s-a putut agăța de mine. Atunci, de necaz, dumneaei s-a uitat împrejur să puie mâna pe ceva ca să mă lovească. Mi-a fulgerat prin gând că are să mă omoare şi că nu trebuie

să mă las să mă omoare. Cât stătusem lângă albie am văzut în colț, între maşină şi pervazul uşii, două bucăți de sârmă pregătite să le agațe în cuiele lor ca să întindă pe ele rufele la uscat... Am luat o sârmă şi am vrut s-o îndoiesc în două ca să am şi eu cu ce să lovesc. Cucoana era întoarsă cu spatele şi se aplecase să apuce O bucată de lemn... Nu ştiu ce mi-a venit, cum îndoiam bucata de sârmă, că deodată am aruncat-o pe după gâtul cucoanei şi am început să strâng din răsputeri şi apoi să răsucesc capetele sârmei sub ceafă. Dumneaei s-a prăvălit jos, strigând: „Aoleu!... Ajutor!... Săriți!... Mă omoară!...” Cum a căzut m-a tras şi pe mine după dânsa, că eu nu slăbeam deloc sârma şi o răsuceam mereu. când am auzit-o strigând şi gemând, am crezut că o să stârnească vecinii... Am zărit un prosop stors pe marginea albiei, l-am tras şi i l-am petrecut peste gură şi nas, să nu mai poată striga...
Fiindcă Solomia se opri, judecătorul întrebă:
— Pe urmă ai plecat?
— Nu... Am vrut să plec, dar dumneaei tot mai mişca şi se zvârcolea. Ca să nu se dezlege şi să țipe, mi-a dat prin minte să-i leg mâinile şi picioarele, şi i le-am legat cu nişte rufe ude care mi-au fost mai la îndemnă...
— Va să zică ai vrut cu orice preț s-o omori?
— Nu ştiu ce-am vrut... Eram aşa de amărâtă de parcă nici nu-mi dădeam seama ce făceam... Pe urmă toate au venit aşa, din rău şi mai rău, până la capăt... Că tocmai când isprăvisem şi mă ridicai să plec, să nu dea cumva domnul peste mine şi să mă omoare, aud nişte bătăi în uşa bucătăriei. „Hai, Miţo, deschide!” Era glasul domnului Ilarie de-afară. Am stat încremenită cu ochii la clanța care se mişca şi aşteptam să intre, că uitasem că cucoana încuiase cu cheia uşa după ce mi-a dat drumul înlăuntru. A mai bătut nițel, a mai strigat şi eu stăteam mai mult mort; decât vie, iar cucoana jos se zvârcolea fără glas. „Va de mine, ce s-o fi întâmplat?” zice domnul la uşă afară Apoi îl auzii întorcându-se, să intre prin față. Mi-am dat seama că n-am să mai pot ieşi de-aci dacă boierul ajunge până la bucătărie. Am pus mâna pe cealaltă bucată de sârmă şi am dat fuga prin sufragerie până în dormitor şi m-am ascuns după uşă... De-acolo an auzit desluşit cum a descuiat domnul Ilarie uşa de la marchiză, mormăind mereu ceva, apoi a intrat în antreu, a agățat ceva în cuierul de lângă uşă, şi-a scos: paltonul şi căciula şi le-a aruncat mi se pare pe un scaun, apoi a început să strige grijuliu: „Miţo!.. Miţo!... Unde eşti, Miţo?” şi a trecut pragul în dormitor spre bucătărie, unde o lăsase... Am ieşit tiptil de după uşă şi, pe la spate, i-am cuprins gâtul cu sârma îndoită, ca şi la cucoana adineaori, şi am strâns şi am răsucit. Boierul, poate de spaimă, n-a mai scos nici un sunet, dar a vrut să se întoarcă, să vadă cine strânge... Eu mă feream şi-l trăgeam încât a ajun! lângă picioarele paturilor. S-o fi împiedecat ori l-am împiedecat eu, nu ştiu, dar m-am pomenit cu dum-nealui între paturi, cu fața în jos, de mi-au scăpat capetele sârmei din mâini. Am sărit pe pat şi apoi între paturi, unde se zvârcolea boierul să se scoale i-am pus genunchiul pe spinare şi am mai răsucit de câteva ori până ce am simțit că nu mai mişcă... A murit ca un pui de găină, zisei în mine,

răsuflând parca acuma aş fi scăpat de toate primejdiile...
Dolga se mohorâse din ce în ce. Trăsăturile Solomiei rămăseseră aceleaşi şi totuşi i se părea că s-au schimonosit, încât s-a transformat într-un monstru îi ceruse să mărturisească tot, dar mărturisirea îl îngrozea. încerca să se convingă că Solomia tocmai din nevoia de ispăşire i se spovedeşte ca unui duhovnic, fără a ascunde nimic, nici măcar un gând. Orice explicație părea de prisos: îi era scârbă. Afară dacă povestirea n-ar fi decât o închipuire pentru a salva pe adevărații vinovați... Cu toate că şi ipoteza aceasta se năruia în fața amănuntelor atât de precise... Murmură cu dezgust:
— Ce bestie de femeie!... (Şi adăogă repede, po-runcitor:) Aide, mai departe!... De ce te-ai oprit?,.. Mai bine te-ai fi oprit atunci când săvârşeai fapta mârşavă!
— De câte ori nu mi-am spus şi eu pe urmă tot aşa, domnule judecător! răspunse Solomia deodată cu un glas atât de sfâşietor, parc-ar fi țâşnit dintr-o rană din fundul inimii. Dar atunci nu m-am gândit la nimic ori poate m-am gândit şi totuşi am făptuit...
— Continuă, continuă! zise aproape răstit jude-cătorul Lasă smiorcăielile... Ce-ai făcut după ce i-ai omorât ?
Solomia tăcu o clipă, apoi atinse cu privirea crucifixul şi urmă ca şi înainte:
— După aceea m-am dus iar în bucătărie, am răsturnat oala, mi-am luat salba şi am vârât-o în sân... Pe masă rămase inelul ca un strop de lumină. Am vrut să-l iau, pe urmă am uitat Mi-am potrivit nițel haina şi basmaua, că se ciufuliseră, şi am ridicat coşul cu cumpărături să plec. Mi-am adus aminte că uşa bucătăriei e încuiată şi mi-am zis că e mai bine să ies prin față. Atunci iar am zărit inelul pe masă. De ce să rămâie acolo, cine ştie cui? L-am luat şi am trecut în sufragerie. Mi s-a părut că aud un zgomot din urmă şi am întors capul Coana Mița se uita la mine cu nişte ochi cât pumnii... Poate că nici nu era moartă... Am grăbit paşii, am avut grijă să nu mă împiedec de picioa-rele boierului şi am ieşit prin marchiză cu băgare de seamă să nu trântesc uşa... când am ajuns la portița din stradă n-am mai simțit în palmă inelul. Mi-o fi scăpat când am închis uşa... Se vede că nu mi-e scris să fie al meu... Nu mă mai întorc să-l caut... Am ajuns acasă încălzită şi cu o spaimă în suflet care nu mă ierta deloc... Pe urmă n-am mai avut timp si mă gândesc la astea... Era trecut de mult de zece şi, dacă nu grăbeam, nu mai găseam doctorul... Am urcat pe Lixandru în căruță şi am pornit îndată, lăsând-o pe biata stăpână-sa cu toate necazurile pe cap. Am oprit în strada mare la ceasornicar şi mi-a dat opt sute pe un bănuț de aur. Am sosit tocmai bine la doctor de a avut răgaz să caute cu de amănuntul pe Lixandru, să-l bage şi la raze şi să-i scrie o mulțime de leacuri. Am cheltuit mai toți banii, dar eram mulțumită că l-am văzut pe Lixandru mai linişțit şi încrezător. Atâta dorință am avut şi eu pe lume: să-l scap pe dânsul cu viață cum m-a scăpat şi el pe mine...
— Cine e Lixandru? întrebă Dolga intrigat.
— Bărbatul meu—răspunse Solomia.
— Şi, ca să salvezi un om, ai omorât doi ?

— N-avea el nici o vină, săracul, că nu mi-a cerut niciodată nimic... Dar aş fi făcut orice pentru dânsul, că şi el a făcut tot pentru mine.
— Mhm, dragostea... – bombăni judecătorul.
Femeia nu mai răspunse.
— Unde e salba? întrebă, după o pauză, Dolga.
— Uite, aci! zise Solomia desprinzând salba de la gât şi punând-o pe birou, lângă crucifix.
Judecătorul o luă. Banii erau calzi şi catifelaţi, parcă îmbibaţi de aroma trupului ei. îi examină câteva clipe, îi cântări în palmă, apoi întrebă iar:
— Ziceai că sunt treisprezece... Unul l-ai vândut... Şi aici sunt numai zece...
— Am mai vândut doi alaltăieri...
— De ce?... Iar cu Lixandru?
— Da... Pentru înmormântare.
— A murit?
— Miercuri noaptea. Ieri l-am îngropat.
— Aşa? zise Dolga mai îngăduitor. Atunci, vezi. Dumnezeu te-a pedepsit pentru că...
— M-a pedepsit – bâlbâi Solomia abia perceptibil
— Nu-ţi pare rău acuma de ce-ai făcut?
— D-aia am venit ca să ispăşesc deplin—rosti femeia cu glasul puţin înecat.
— Despre asta n-ai nici o grijă! făcu judecătorul. Dacă o crimă ca asta n-ar fi pedepsită exemplar, n-ar mai avea nici un rost justiţia !...
Se sculă, ca de obicei, să se mişte şi să-şi recapituleze în gând cele auzite. Se uită puţin la însemnările grefierului, apoi se apropie de Solomia care plecase capul în pământ.
— Ascultă, încă ceva... Nu te-a văzut nimeni când ai intrat în curtea lui Ilarie Dăniloiu?
— Poate să mă fi văzut, dar eu n-am băgat de seamă.
— Nici când ai ieşit?
— Nici.
Dolga se mai plimbă de două ori şi iar se opri lângă ea:
— Foarte ciudat... Ce spui tu aci poate să fie adevărat şi chiar este, fiindcă o mărturisesc două cadavre. Dar s-ar putea totuşi să nu fie... Spune repede: Ciufu nu ţi-a ajutat deloc, deloc?
— Ce să-mi ajute?... Parcă am ştiut eu când m-am dus ce are să se întâmple? Dacă aş fi ştiut, m-aş fi dus eu să omor oameni?...
Solomia vorbea acuma numai cu ochii în pământ, parcă i-ar fi fost ruşine să mai privească în faţa judecătorului.
— Atunci cum a pus Ciufu mâna pe inel?... Eşti sigură că l-ai pierdut afară? Nu cumva ţi-a alunecat din mână în casă?
— Nu ştiu ce-au făcut alţii. Îmi ajunge păcatul meu.
— În sfârşit, vom mai vedea noi astea...
Mai stătu câteva clipe pe gânduri, apoi se întoarse brusc spre grefier:
— E clar... li facem mandat de arestare... Imediat.
— Dar cazul Ciufu? întrebă grefierul modest.
— Ce are a face? Rămâne arestat şi Ciufu... În orice caz afacerea e mai

complicată decât se pare... (Sună. Uşierul intră repede.) Ia vezi domnul prim-procuror e în cabinet? Că am să-i vorbesc...
Solomia rămăsese în acelaşi loc, de când a intrat. Ca şi când s-ar fi crezut de prisos acuma, rosti întrebător :
— Eu pot să plec, domnule judecător?
— Unde să pleci, Solomie? făcu Dolga batjocori-tor. Nu mai pleci de-acuma nicăiri, rămâi aici, la noi. Doar nu ţi-ai închipuit că ai să te întorci să mai faci sarmale pentru stăpânu-tău ? (Grefierul se hlizi în spatele judecătorului ca să audă că i-a gustat cuvântul de duh.) Nu, frumoaso!... Ai isprăvit slujba pe-afară... Acuma noi îţi facem formele cuvenite şi pe urmă are să te însoţească un domn la noua-ţi locuinţă. Iar luni dimineaţa te vom aduce să mergem împreună în strada Speranţei, unde ai omorât pe bieţii bătrâni, să reconstituim crima!
Servitoarea înlemni, dar izbuti să îngaime:
— Ce să fac... acolo?...
— Ce-ai făcut şi atunci, Solomie! zise judecătorul cu tonul lui normal faţă de delincvenţi. Să povesteşti frumos din fir în păr, ca adineaori, dar la faţa locului şi să ne arăţi şi nouă cum ai lucrat, ca să nu-ţi iei vorba înapoi mai târziu, când o să vezi că se încurcă ţele şi că se apropie ocna!
Solomia nu mai zise nimic şi nici nu se clinti. Doar faţa parcă i se înălbi mai tare şi mâna care se răzima pe speteaza scaunului avu câteva tremurături ca inima unei pasări speriate.
Pe urmă îndată reveni uşierul, anunţând că primul-procuror tocmai a ieşit din şedinţă şi urcă scara, spre cabinet.
— Bine, zise judecătorul. Mă duc!
În aceeaşi clipă însă apăru Negel în uşă:
— Voiam numai să te vestesc că s-a confirmat mandatul lui Ciufu!
— Un moment, domnule prim-procuror! se în-clină Dolga. Daţi-mi voie să vă prezint pe autorul dublului asasinat din strada Speranţei!
Îi arătă cu un gest teatral pe Solomia, ca şi când ar fi fost vorba de o lovitură pregătită de perspicacitatea lui poliţistă.
Primul-procuror se uită aproape speriat la Solomia. Nu-i venea să creadă. Zise nehotărât:
— Cum!... Fata asta?... Imposibil !... Cine e?... De unde a răsărit?
— E servitoare la domnul Spirică Dăniloiu – se amestecă şi grefierul
— Nu mai spune, frate! se cruci Negel. Ea sa-i fi omorât?,.. Singură?... Nu se poate!... Adevărat, fată? I-ai ucis pe amândoi, tu, o mână de femeie?
— A făcut mărturisiri complecte— declară mândru judecătorul. Tocmai era să vin pentru mandatul de arestare...
— Bine, bine, dar asta e nemaipomenit! spuse primul-procuror. Cum o dibuişi, Dolga? Tare eşti, frate! Mă şi uimeşti.
— Şi încă n-am terminat, domnule prim-procuror! făcu Dolga cu prefăcuta-i modestie profesională. Mai avem rezerve...
— Fugi, dragă! strigă Negel jovial. Că până la urmă o să mă arestezi şi pe mine!

Capitolul XXI – UN AC DE PĂR

Spiru se retrăsese să-şi împlinească somnul de amiazi început cu moţăiala din sufragerie. Doamna Dăniloiu era în bucătărie, după masă, să robotească singură, mâhnită în sine de nerecunoştinţa Solomiei care a ajuns să-şi bată joc de casa ei, să plece şi să vie când o apucă toanele de parcă nici n-ar mai fi la stăpân. Tocmai în toiul acestor meditaţii se pomeni cu un băieţaş, trimis de grefierul de la instrucţie, prietenul lui Spiru, că s-a întâmplat ceva cu Solomia şi să vie degrabă până la tribunal.

— Eram sigură că o paşte nenorocirea! murmură d-na Dăniloiu agitată.

Ca în toate împrejurările importante din viaţa familiei, Vasilica deveni deodată plină de energie. Sculă din somn pe Spiru şi, cu toate protestele lui, îl târî cu dânsa la tribunal. Găsiră pe Solomia în anticamera judecătorului, şezând pe scaun, păzită de un poliţist mai speriat decât ea. Grefierul le spuse în trei cuvinte întâmplarea şi că judecătorul se află cu mandatul de arestare la primul-procuror.

— Vai de mine, Solomie fată, doar n-ai făcut tu nelegiuirea asta? se spăimântă d-na Dăniloiu. Nu, nu! Dar te-ai zăpăcit de tot cu întâmplările astea şi cu moartea băiatului... Altfel cum să-ţi dea prin gând aşa ceva?...

Solomia se ridică în picioare, izbucni în lacrimi, apucă mâna d-nei Dăniloiu şi o sărută.

— Tu sa-ţi ţii credinţa şi firea, Solomia—reluă Vasilica mai mişcată. Că nu te-om lăsa noi să fii batjocorită de pomană!... Fii liniştită, auzi?

Ieşi cu Spiru. Se duseră la primul-procuror. D-na Dăniloiu jura pe nevinovăţia fetei, oricât spunea Negel că fata singură a mărturisit tot, de bună voie.

— Domnule Costică, zău, că eşti om de-al nostru, nu ca alţii —se revoltă bătrâna din ce în ce mai sigură că numai judecătorul a născocit şi asta, ca atâtea altele. Eu o cunosc mai bine şi ştiu ce inimă are. Ce-a pătimit şi cât a jertfit fata asta numai pentru Lixandru, merită să-i dea încurajări, nu s-o bage în temniţă cu tâlhării şi ucigaşii!

— O fi fost bună fata, cum nu, recunosc, dacă spui dumneata – zise Negel împăciuitor ca totdeauna. Dar dacă a greşit aşa de urât, ce să-i mai facem?... A omorât doi oameni, coană Vasilică, pe cumnaţii d-tale!

— Ceasul rău ce nu-i ticluieşte bietului om – murmură d-na Dăniloiu mozolind două lacrimi între gene. Eu totuşi am mare speranţă în inima d-tale, domnule Costică! D-ta cunoşti suferinţa oamenilor...

— Bine, coană Vasilică, ce-om putea vom face – sfârşi primul-procuror

numai ca să scape de insistențele ei. Că şi pe noi ne obligă legea şi nu putem lucra de capul nostru...
D-na Dăniloiu plecă totuşi cu o speranță. Afară, pe coridor, însă luă la răspundere pe Spiru:
— Stai ca bolovanul şi nici gura n-o deschizi, parcă nici n-ai fi suflet... Şi doar te-a slujit destul biata fată şi n-a pregetat... Cum poți fi aşa de ne-simțitor, păcatele noastre?
Bărbatul se opri supărat.
— Mai taci din gură, Vasilico, că mă scoți din fire!... Nu-i destul că mă târăşti pe-aci de râsul magistraților?... Ce vrei să-i facă? Să-i dea medalie c-a omorât pe frate-meu şi pe Mița?
— A omorât, a omorât – făcu d-na Dăniloiu cu glas scăzut. La necaz şi la durere să ajuți pe om, nu la petreceri!
Se abătu iar prin anticamera lui Dolga, dar Spiru nu o mai urmă. Solomia era pe acelaşi scaun, cu mâinile în poală, cu ochii în gol.
— Ce-ai făcut, nenorocito? îi zise acuma Vasi-lica, mereu cu blândețe. Cum nu ți-a fost frică de Dumnezeu?... Of, amărâtă şi becisnică ți-a fost soarta!.. Dar să nu pierzi nădejdea în mila Atotputernicului, Solomie! Să rabzi şi să ispăşeşti, ca să-ți răscumperi păcatul!
— Să mă ierți, cucoană, că ai fost bună şi miloasă şi m-ai învățat numai bine, iar eu te-am supărat şi v-am făcut şi ruşinea asta – bolborosi Solomia, legănându-şi capul în dreapta şi în stânga, cu glasul plâns şi cu obrajii vrâstați de lacrimi.
★
— Solomia Ionescu născută Motroc! mormăi primul-gardian citind foaia şi ridicând ochii s-o vadă; apoi mormăi în sine decepționat: Hm... nde...
Autorii marilor crime se bucură în închisori, atât din partea paznicilor, cât şi a celorlalți deținuți, de o considerație specială şi chiar de un fel de admirație. Solomia nu păru gardianului destul de arătoasă pentru fapta ei şi o predă îndată secției feminine, actualmente goală. O paznică urată şi ursuză o conduse bombănind:
— Numai tu mai lipseai, pricopseală pământului!... Că nu vă satură diavolul de blestemății...
Apoi Solomia se pomeni singură într-o celulă rece, mirosind a mucegai, cu o închipuire de lumină ce se strecura de la becul din coridor prin ferestruica de deasupra uşii. Patul de fier, cu salteaua umflată de paie şi cu pătura trențuită, era în colțul din fund, iar sus, aproape de tavan, fereastra zăbrelită, îngustă, care dădea afară.
Se aşează pe dunga patului şi şezu aşa, nemişcată, cu haina de iarnă pe ea, cu capul gol şi basmaua alături, unde o lepădase când gardiana a căutat-o să n-aibă ceva şi i-a luat portofelul mic, cu treizeci şi şapte de lei rămaşi după cheltuiala înmormântării, cum şi acele de păr care-i țineau coadele pe cap. Nu simțea nimic şi nu se gândea la nimic. Era într-o toropeală în care se amestecau şi anihilau osteneala cu groaza şi cu remuşcarea.
Într-un târziu tresări auzind cheia învârtindu-se în uşa cu vazistasul ca un ochi de pândă. Gardiana îi întinse un coltuc de pâine:
— Mănâncă şi culcă-te, n-aştepta plăcinte şi invitații !

Solomia rămase pe loc, dar parcă glasul paznicei ar fi smuls-o din toropeală, se simți deodată moartă de oboseală, fără totuşi a simți şi nevoia de odihnă sau măcar o moleşire somnoroasă. îşi aduse aminte că de aseară n-a luat nimic în gură; cucoana i-a făcut ceai azi-dimineață, dar ea nu l-a atins şi nici nu s-a gândit la mâncare de vreme ce se frământa numai cum să-şi uşureze sufletul... Apoi îşi zise brusc şi cu mare părere de rău că salba a dat-o judecătorului şi cine ştie ce s-o mai alege de ea, în loc s-o fi lăsat acasă, să se împodobească cu ea soră-sa Domnica, fiindcă ei n-o să-i mai trebuiască nici salbă şi nici o podoabă...

Pe urmă gândurile o năpădiră cu grămada, de-a valma de nu le mai putea conteni Se încurcau mereu ochii lui Lixandru cu privirea cucoanei Miția ori cu a judecătorului, în aceeaşi mustrare ciudată pe care o înțelegea totuşi încât îi înțepa inima ca un ac neascuțit. Apoi parcă vedea într-o goană vijelioasă toate câte s-au întâmplat în săptămână de sâmbătă dimineața, când a sosit Lixandru, până sâmbătă astalaltă când a mărturisit c-a omorât, toate zbuciumările şi spaimele şi speranțele rostogolite peste sufletul ei ca nişte pietre de moară. Şi, dându-şi seama unde a ajuns, în mo-mente de limpezire, îngâna fără glas:

— Mai bine... S-a sfârşit...

Voia să uite tot, să nu-şi mai amintească şi nici să se gândească la nimic, căci toate o chinuiau iar, mai rău ca atunci. Retrăirea în fragmente poate să fie, prin lipsa de legături şi motivări fireşti, mai insuportabilă decât trăirea directă, totală care, prin continuitate, nivelează şi amortizează zguduirile...

Din strânsoarea gândurilor o treziră paşi care se apropiau şi care se opriră la uşa celulei. Solomia ridică privirea şi întâlni în vazistasul uşii ochii răutăcioşi ai gardianei.

— Ce, tu nu înțelegi să te culci?... N-ai auzit stingerea? răsună glasul, umplând celula.

Solomia ascultă până se pierdu zgomotul paşilor. Se întinse ca să-şi alunge nehotărâre, apoi îşi trecu amândouă palmele peste obraji parcă s-ar fi spălat de o murdărie ce o supăra. Se sculă în picioare şi maşinal îşi pipăi părul. Coadele îi atârnau pe spate, peste haină. Voind să le încolăcească pe cap, să nu o încurce, îşi zgârie degetul într-un ac uitat după ceafă. îl scoase şi îl înfipse în căpătâiul saltelei până îşi va strânge părul. Potrivi pătura s-o aibă drept pernă, iar cu haina de iarnă să se învălească. Se gândi că e îmbrăcată cu hainele de sărbătoare şi acuma are să se culce aşa şi să le strice. Dar îndată adăogă că de-acuma n-are ce face cu îmbrăcămintea cea bună...

Mai stătu puțin cu ochii spre uşă parc-ar fi uitat ceva. Apoi deodată bâlbâi pierdută:

— O, Doamne, Doamne...

Căzu în genunchi să se roage, cum a deprins-o maică-sa Ioana şi cum s-a rugat în fiecare seară până sâmbătă trecută, de când n-a mai îndrăznit ori poate nici nu i-a mai trecut prin minte de cât a fost de zbuciumată. Nu-şi mai amintea rugăciunile şi stătu în genunchi până amorți îngânând într-una:

— Doamne Dumnezeule, fie-ți milă şi iartă-mă l.. Doamne...
Se ridică cu sufletul mai uşor şi cu fața scăldată în lacrimi.
Se întinse pe pat şi se acoperi cu haina până la gât Ochii deschişi mari se uitau în tavanul puțin afumat peste care lumina bolnavă de-afară întindea umbră tremurătoare. Ar fi vrut să adoarmă şi să nu se mai deştepte niciodată. îi apăru deodată iar fața judecătorului, aspră, şi-i răsună în urechi glasul lui batjocoritor că va trebui să mai povestească o dată, înaintea tuturor, la fața locului, şi să arate pas cu pas cum a ucis... A nu ştiu câtea oară îi revenea amenințarea aceasta şi de fiecare dată o îngrozea mai mult. închise ochii ca să alunge vedenia şi în schimb îşi auzi inima izbindu-se în coşul pieptului ca un peştişor prins în undiță. îşi puse mâna pe piept să-i potolească zvârcolirea, dar peste pânza cămăşii nu simțea mângâierea. Desprinse iia din brâu şi vârî mâna pe dedesubt. Sânul mic avu un cutremur ca de o atingere duşmană. Dar încet-încet mâna se încălzi şi inima îşi îmblânzi bătăile.
Dac-ar da Dumnezeu să adorm... Tot n-am nici un rost pe lume...
Se întoarse pe o parte. Mirosul plinii, ascunsă lângă perete, îi aduse aminte că a înfipt acul în saltea. întinse brațul, dar nu-l nimeri şi trebui să se întoarcă iar cu fața în sus. îl pipăi şi-şi aminti că tocmai aşa, cum e acul de păr, a îndoit ea atunci sârma... Se apucă să-l îndrepte, parcă i-ar fi fost silă de asemănarea cu sârma. Apoi i se înfipse brusc gândul în creieri că n-are să mai poată dormi niciodată, fiindcă veşnic are să-şi aducă aminte.
— O, Doamne, unde să mă mai întorc? murmură ca şi când nu şi-ar găsi locul.
Apoi deodată continuă în sine cu o mare împă-care:
— Oare de ce să mă chinuiesc degeaba?
Haina îi alunecase în jos, iar iia rămăsese des-chisă în dreptul inimii. Bâjbâi cu vârful acului locul subt sânul stâng unde inima bătea acuma liniştit, ca un ceasornic de precizie. între două coaste i se păru că bătaia e mai vie. Respiră o dată foarte adânc şi apăsă acul întâi simți o rezistență dureroasă încât fără voie încetini apăsarea. Pe urmă respiră din nou şi împlântă acul mai adânc, gândind necontenit că nu doare Pe urmă vârful acului întâmpină iar o împotrivire. Solomia strânse dinții şi închise ochii, apăsând mereu, ajutându-se şi cu mâna cealaltă, păstrând în minte mereu gândul că nu doare...
★
— Hai scoală!... Ce leneveşti?... N-ai auzit deş-teptarea ?
Gardiana strigă prin vazistas şi aşteptă câteva clipe. Apoi strigă din nou, mai aspru:
— N-auzi, mironosițo?...
Deschise uşa şi se apropie s-o zgâlțâie.
— Aoleu !... E moartă !
Urmă alarmă şi panică. Primul gardian dădea din colț în colț. Zbârnâi telefonul, sculând din somn pe domnii care, fiind duminecă, dormeau liniştiți. Totuşi peste două ore se aflau în celula Solomiei primul-procuror cu judecătorul Dolga, cu medicul legist şi cu polițaiul Ploscaru, pe când directorul închisorii se plimba prin coridor desperat.

— Asta mai lipsea! zise primul-procuror supărat că întâmplarea aceasta se va răsfrânge şi asupra parchetului întreg. Fireşte, dacă oamenii nu-şi fac datoria în conştiință !.” Am spus de atâtea ori că aici e o cloacă de dezordine! Acuma veți vedea sancțiunile!
— Eu am percheziționat-o până la piele, domnule prim-procuror—se scuză gardiana care se învârtea pe lângă patul moartei şi o acoperea cu haina. Nici nu ştiu cum Dumnezeu s-a putut omorî că doar...
— Nu ştii, sigur că nu ştii pentru că eşti negli-jentă ! strigă Negel mânios. Dă-te la o parte de acolo !... Doctore dragă, te rog, vezi puțin!
Doctorul descoperi cadavrul. Solomia zăcea cu fața în sus, cu ochii închişi şi gura strânsă într-o încordare supremă. Buzele aveau o dungă roşie parc-ar fi fost fardate prea mult mâinile amândouă, una peste alta, strângeau coşul pieptului sub sânul stâng, atât de tare, că medicul abia le-a putut da la o parte ca să vază capătul acului de păr într-o pată rotundă de sânge închegat cât un ban de aur...
— Cu acul de păr! mormăi doctorul pipăind uşor pielea împrejurul petei roşii. A avut o poftă de moarte titanică!
— Ei, şi acum? întrebă judecătorul Dolga foarte grav.
— Acuma s-o ducă la morgă şi mâine îi vom face autopsia! zise medicul nepăsător. Azi doar e duminecă !... Dealtfel nu mai e nici o grabă, căci ea a terminat socotelile c u justiția noastră. Cel mult cu Dumnezeu mai poate să aibă dificultăți!
Umorul medicului legist nu fu gustat. Primul-procuror simțea răspunderea sinuciderii în închisoare, iar judecătorul de instrucție avea impresia că iar s-au năruit combinațiile şi speranțele de glorie.
— Asta înseamnă că...—începu Dolga.
— Asta înseamnă, onorate domnule judecător, că şi providența divină acordă concursul ei justiției! termină împăciuitor polițaiul Ploscaru. Cel puțin când e vorba de închiderea dosarului!

CUPRINS

1. Amândoi
2. Capitolul I – CIUFU
3. Capitolul II – STĂPÂNA CU SERVITOAREA
4. Capitolul III – CINCI MINUTE
5. Capitolul IV – CASA CRIMELOR
6. Capitolul V – MOŞTENITORII INDIGNAȚI
7. Capitolul VI – BĂNUIELILE ARETIEI

8. Capitolul VII – SOLOMIA VREA SĂ PLECE
9. Capitolul VIII – JUDECĂTORUL ŞI POLIŢAIUL
10. Capitolul IX – INFORMATORUL OFENSAT
11. Capitolul X – „CÂND AI MINŢIT?”
12. Capitolul XI – DOUĂ BIETE FEMEI
13. Capitolul XII – TOIAGUL BĂTRÂNEŢELOR
14. Capitolul XIII – CORTEGIUL FUNERAR
15. Capitolul XIV – CELEBRITATE PITEŞTEANĂ
16. Capitolul XV – LIXANDRU
17. Capitolul XVI – ALIBI
18. Capitolul XVII – INELUL CU BRILIANT
19. Capitolul XVIII – TESTAMENTUL
20. Capitolul XIX – PĂRERILE LUI SPIRU
21. Capitolul XX – ÎNTOARCEREA JUDECĂTORULUI
22. Capitolul XXI – UN AC DE PĂR